

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911.   Andra kammaren.   Nr 33.

Lördagen den 22 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar,

med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten,

med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse,

med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 23 och 24 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura,

angående fördelning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder, och

angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m.

De kungliga propositionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herrar *Starbäcks* och *Christiernsons* å kammarens bord hvilande motion, nr 358.

§ 3.

Efter föredragning bordlades åter Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 4.

Till behandling förelåg först konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kommuner att upplägga fonder för vissa ändamål.

Ang. rätt för kommuner att upplägga fonder.

Ang. rätt för
kommuner att
upplägga
fonder.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Friherre Palmstierna: Herr talman! Det är endast med en viss tvekan, som jag begärt ordet i denna fråga. Jag skulle måhända endast med tacksamhet erkänna det slut, till hvilket utskottet här kommit. Men när i slutet af utskottets motivering berörts förhållandet mellan stat och kommun på ett sådant sätt, att jag fruktar, att den kommunala själfstyrelsen måhända skulle inskränkas, utan att tillräckliga fördelar samtidigt skulle vinnas, torde jag, utan att nu göra något yrkande i frågan, likväl böra belysa densamma något.

Det är ju på det viset, att förhållandet mellan stat och kommun framträder i form af magistratens pröfningsrätt i stad öfver stadsfullmäktiges beslut och vidare i form af underställning under Konungens befallningshafvande eller Kungl. Maj:t af andra beslut, uppräknade i kommunalförordningen. Vidare hafva vi ju den kommunala revisionen, som skall granska förvaltningen och räkenskaperna. Emellertid vill nu utskottet, ehuru det endast *ifrågasätter* saken, likväl i viss mån införa en ny princip, som skulle tendera till en ganska stark inskränkning af den kommunala själfstyrelsen. Om kammarens ledamöter se på sista raderna i motiveringen, så heter det där: »Det synes också kunna ifrågasättas, huruvida det ej bör inrymmas högre administrativ myndighet befogenhet att öfvervaka, ej mindre att kommunala fonder icke användas för andra behof än de, för hvilka fonderna äro upplagda, än äfven att fonderna ej uppgå till större belopp, än hvad som är behöfligt för de ändamål, för hvilka de äro afsedda.»

Om vi nu jämföra förfaringssättet vid upplåning och förfarings-sättet, sådant som här ifrågasättes, vid fondbildning, så skulle med den regel, som här är afsedd, en större frihet vinnas för kommunerna, när det gäller upplåning, således beslut, som äro allvarligt bindande för framtiden, och som, om de icke äro väl motiverade, måhända kunna leda till skada för samhället själf. Men i fråga om fondbildning, som bör vara en för samhället fördelaktig åtgärd, vill man nu införa bestämmelse, att en högre administrativ myndighet — jag förutsätter, att härmed menas Konungens befallningshafvande — skall kunna utöfva bestämmandemakt angående storleken af den fond, som skall upplånas för ett visst ändamål. Hvarken Konungens befallningshafvande eller Kungl. Maj:t bestämmer storleken af det belopp, som upplånas, då det är fråga om upplåning. Men när det gäller fondbildning, skulle Konungens befallningshafvande kunna inskrida och fastställa visst belopp.

Frånsedt detta, innebär betänkandet, att det skulle blifva så, att ett visst kontinuerligt öfvervakande, på hvad sätt fonderna användes, också skulle tilldelas Konungens befallningshafvande. Detta är för Konungens befallningshafvande en alldeles ny befogenhet, som icke förut tillkommit Konungens befallningshafvande.

Nu är det ju själfklart, att jag är den allra förste att vilja erkänna nödvändigheten utaf, att man på allt sätt tillser, att fondernas förvalt-

Ang. rätt för
kommuner att
upplägga
fonder.
(Forts.)

ning icke får missbruka sitt uppdrag. Men jag tror, att man i utskottets betänkande i öfrigt pekar på sådana åtgärder, hvilka äro fullt tillräckliga, utan att man skall införa en alldeles ny princip i förhållandet mellan staten och kommunen. Här pekas nämligen på utfärdandet af reglementariska föreskrifter, hvilka skola underställas Konungens befallningshafvande eller Kungl. Maj:t; och därigenom samt genom den kommunala revisionens arbete och genom den pröfningsrätt i afseende å besluten, som magistraten fortfarande skulle äga, torde man kunna anse, att man får fullt tillräcklig granskning.

Jag har med dessa ord endast velat till protokollet anteckna, att man bör vara ytterst tveksam, innan man slår in på en sådan ny princip, som konstitutionsutskottet här tyckes vilja, ehuru något obestämdt, göra.

Herr talman, jag har gifvetvis icke något som helst yrkande att framställa.

Herr Gripenstedt: Herr talman! Friherre Palmstierna har icke framställt något bestämdt yrkande. Men icke förty anser jag mig böra säga några ord med anledning utaf hvad han anfört.

Hans motion mottogs i konstitutionsutskottet med de största sympatier, och belsutet om förslag till skrifvelse fattades enhälligt. Emellertid är det ju alldeles gifvet, att, då det rör sig om sådana för Sverige nya förhållanden, som här afses i motionen, man ställde sig något tveksam, huru denna utredning borde ske. Och det var ett genomgående drag hos utskottet, att utredningen borde göras så allsidig som möjligt samt att något visst direktiv för densamma ej borde gifvas, vare sig i motivering eller klämman. Därför förefaller det mig också, som om friherre Palmstiernas nyss uttalade farhågor vore öfverdrifna. Det säges nämligen i slutet på motiveringen, att det synes kunna *ifrågasättas*, huruvida det ej bör inrymmas högre administrativ myndighet befogenhet att öfvervaka användningen och storleken af de kommunala fonderna. Med afsikt har här användts uttrycket *ifrågasättas*. Utskottet har icke *förordat* en sådan åtgärd. Och till yttermera visso säges det strax ofvanför, att de särskilda föreskrifter, som till äfventyrs komma att gifvas, böra vara afpassade efter de svenska kommunala förhållandena. Om nu dessa nyheter, såsom friherre Palmstierna fruktar, skulle stå i strid med hittillsvarande kommunala förhållanden, har utskottet själf såsom sin, åsikt uttalat, att sådana icke borde komma till stånd.

Såsom nämnt, ville man i utskottet hafva den blifvande utredningen så allsidig som möjligt. Och detta kom på tal äfven i fråga om en annan sak. Det framhölls nämligen särskildt, att icke blott kommuner i egentlig bemärkelse, utan äfven landsting borde komma i åtnjutande af rätten till fondbildning.

För min del har jag den öfvertygelsen, att landstinget inom en icke alltför aflägsen framtid kommer att spela en större roll inom förvaltningen, än hvad hittills varit fallet.

Det har här talats många gånger om utvidgning af våghållningsdistrikten och en rättvisare fördelning af våghållningsbesväret samt

Ang. rätt för
kommuner att
upplägga
fonder.
(Forts.)

äfvén om utjämning af andra kommunala skatteförhållanden. När dessa frågor på allvar tränga sig fram, vore det kanske ett alltför stort steg att låta utjämningen på en gång ske öfver hela landet. Måhända borde regleringen hellre, åtminstone till en början, göras inom landstingsområdena. Och därvid samt äfvén för andra ändamål, exempelvis för järnvägsanläggningar, vore det af stor betydelse för landstingen att äga rätt till att upplägga fonder.

Jag föreslog därför i utskottet, att det skulle särskildt nämnas någonting därom i betänkandet, men jag möttes med det svaret, att så allmänt, som utskottet uttalat sig, detta skulle vara onödigt. Det sades, att då det i klämman talas om kommun, så skulle, med en vidsträckt tolkning af detta ord, äfvén landsting kunna inrymmas däri. Och särskildt då det var tal om hvad som inbegreps i gällande kommunalförordningar, så påstods det, att landstingsförordningen rätteligen hörde dit.

Jag har velat få till kammarens protokoll antecknad vad jag nu sagt, då detta icke kom till synes i utskottets betänkande, och jag ber, herr talman, att på samma gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. ändring i
förordningen
om kommunal-
styrelse i
Stockholm.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 6 och 17 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862; och lämnades härvid ordet till

Herr Tengdahl, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet endast för att med några få ord få betona, att jag för min del anser, att det här är fråga om en obetydlig reform och en half reform, som knappast kan anses vara värd den synnerliga skyndsamhet, som ägnats frågan, en skyndsamhet, som man hade hoppats skulle vara förbehållen endast de verkligt stora frågorna.

Förhållandet är, att Stockholm ensamt har tvåårig mandattid för stadsfullmäktige. Om man nu skall hafva tvåårig eller fyraårig mandattid, kan ju i stort sedt vara en smaksak, som man kan tvista om och som det också har tvistats om just vid behandlingen af den motion, hvilken ligger till grund för den kungliga propositionen.

Å ena sidan har man framhållit, att det skulle kunna åstadkommas ett lifligare intresse vid stadsfullmäktigeval, ju oftare dessa val skedde. Men å andra sidan har det framhållits, att man riskerade att uttrötta valmännen, om valen skedde alltför ofta. Det är också sant, att valen, sådana de nu bedrifvas, förbruka både kraft och penningar.

En detalj, som visar reformens halfhet, vill jag emellertid här påpeka. Det är ju så, att Stockholm, denna landets största kommun,

med en budget på 55 millioner kronor, styres af en oaf-lönad regering på 17 personer, en regering, som kallas för beredningsutskottet. I denna regering sitter man kvar så länge man är stadsfullmäktig. Med den reform, som nu föreslås, följer det af sig själf, att tiden för mandatet såsom medlem af beredningsutskottet utan vidare förlänges från högst två år för hvarje gång till högst fyra år för hvarje gång.

Ang. ändring i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.
(Forts.)

I beredningsutskottets utlåtande angående motionen hade också cirka halfva antalet af dess ledamöter reserverat sig i den riktningen, att om det skulle vara val endast hvartannat år, så skulle också hela utskottet ställas på omval hvarje gång. Men stadsfullmäktiges majoritet och efter densamma Kungl. Maj:t ha icke lyssnat härtill.

Det är väl emellertid tämligen klart och tydligt för hvarje praktisk kommunalman, att det verkligen är en stor skillnad mellan ett stadsfullmäktigeskap och ett medlemskap i beredningsutskottet i den oaf-lönade regeringen i rikets största kommun. Om en relativt dålig stadsfullmäktig i en så stor församling som 100 personer icke kan spela någon stor roll, så är det fullkomligt säkert, att en relativt dålig medlem af beredningsutskottet kan göra stor skada, och det kan därför vara af stor vikt, att man har tillfälle att kunna aflägsna en sådan relativt dålig medlem af regeringen på kortare tid än fyra år.

Med denna erinran har jag endast velat säga, att denna reform är endast en half reform och skäligen betydelslös. Men sådan den nu är föreslagen, har jag egentligen icke någon anledning att motsätta mig densamma. Jag har endast velat signalera, att all sannolikhet talar för, att reformen mycket snart får göras om, liksom sannolikheten talar för, att regeringen snart nog får försöka att inkomma med förslag om en fullständig omredigering af icke blott förordningen angående Stockholms kommunalförvaltning, utan äfven de båda andra kommunalförordningarna.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls af kammaren.

§ 6.

Statsutskottets härupå föredragna utlåtande, nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen och dels i särskild proposition gjorda framställningar om tillförande af medel till fonden för rederi-näringsens understödjande, blef af kammaren godkänt.

§ 7.

Härnäst fanns å föredragningslistan upptaget statsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till Trollhättans kommun såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål på grund af statens öfvertagande af Trollhätte kanalbolags egendom och verksamhet samt en i ämnet väckt motion.

Ang. statsbidrag till Trollhättans kommun såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål.

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att till Trollhättans kommun finge, såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål på grund af statens öfvertagande af Trollhätte kanalbolags egendom och verksamhet, årligen från och med år 1912 och tills vidare, intill dess genom allmän lagstiftning nya grunder för statens skattskyldighet till kommun för statens egendom eller rörelse kunde vara fastställda och vunnit tillämpning, dock icke för längre tid än fem år, lämnas ett årligt statsbidrag af 11,000 kronor, att utgå af Trollhätte kanalverks medel.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom Andra kammaren af herr Strömberg väckt motion, nr 339, däri hemställdes, att Riksdagen ville med ändring af Kungl. Maj:ts framställning i ärendet besluta, att till Trollhättans kommun finge, såsom ersättning för mistning af beskattningsföremål på grund af statens öfvertagande af Trollhätte kanalbolags egendom och verksamhet, årligen från och med år 1912 och tills vidare, intill dess genom allmän lagstiftning nya grunder för statens skattskyldighet till kommunen för statens egendom eller rörelse kunde vara fastställda och vunnit tillämpning, dock icke för längre tid än fem år, lämnas ett årligt statsbidrag af 21,000 kronor, att utgå af Trollhätte kanalverks medel.

Utskottet hemställde,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas, samt

b) att herr Strömbergs ifrågavarande motion icke heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan uti *mom. a)* upplästs, begärdes ordet af

Herr Strömberg, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att redan vid denna punkt få yttra några ord, då jag finner, att kammaren i främsta rummet har att skilja mellan å ena sidan den mening, att ett visst belopp bör beviljas för ifrågavarande kommun, och å andra sidan statsutskottets mening, att Riksdagen bör afslå såväl Kungl. Maj:ts framställning som min i samma fråga väckta motion.

Frågan om bidragets storlek blir, synes det mig, inför detta förhållande en underordnad fråga, och jag har naturligtvis icke inför ett enigt statsutskott ringaste hopp att kunna åstadkomma en annan utgång på min framställning än rent afslag.

Emellertid vill jag, såsom ytterligare stöd för den ståndpunkt regeringen och bakom den kammarkollegium och statskontoret intagit rörande ersättning åt Trollhättans kommun, något närmare belysa de förhållanden, som inträdt för densamma genom den verksamhet, som staten där utvecklat under de senaste åren.

Jag tror icke, att man skall kunna förneka, att om det någon gång

föreligger skäl för staten att se till, att enskild kommuns ekonomi icke äfventyras genom statens verksamhet, så är det i ett sådant fall som detta. Det är många gånger påpekadt, att Riksdagen 1908 erkände det berättigade uti att staten i vissa fall bisträcker de kommuner, hvilkas ekonomiska lif rubbats genom intrång från staten, och att en utredning i detta syfte då begärdes.

Såsom vi äfven se af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet vid behandlingen af denna fråga, är denna utredning hänskjuten till samma kommitté, som har den stora utredningen i kommunalskattefrågan om hand, och det torde dröja länge ännu, innan något resultat därifrån kan väntas.

Denna fråga måste naturligtvis lösas så, att det blir en lagstiftning, genom hvilken det angifves vissa grunder för ordnandet af statens skattefråga till de kommuner, inom hvilka staten drifver industriell eller annan verksamhet. Och det är uppenbart, att i samma mån staten alltmer ägnar sig åt dylik verksamhet, i samma mån blir äfven denna fråga mer och mer aktuell.

Men bortsett från denna statens allmänna kommunala skatteplikt, har ju nu Kungl. Maj:t befunnit skäligt att beträffande Trollhättan gå den påbörjade men helt visst vidlyftiga och tidsödande utredningen i förväg samt föreslagit det anslag, som det här gäller.

Såsom framgår af statsutskottets betänkande, afstyrktes anslaget hufvudsakligast af det skälet, att ett bifall till detsamma skulle innebära ett föregripande af utredningsresultatet. Men därtill fogar utskottet den meningen, att inga särskilda omständigheter för beviljande af anslaget synas föreligga, då det icke med fog kan sägas, att Trollhättans kommun befinner sig i särdeles svåra ekonomiska omständigheter. Och det är helt visst denna sak, nämligen frågan om, huruvida staten åsamkat kommunen några förluster, som utskottet icke fullt utredt. Ty den allmänna regeln är ju, att kommunerna draga fördelar af statens verksamhet. Och beträffande Trollhättan, så medger jag, att man haft anledning antaga, att de stora arbeten, dessa millionanläggningar, som staten där haft och har under utförande, hade bort medföra ett ökad uppsving i flera afseenden. Men det är just detta, som icke är förhållandet. Det är detta antagande, som hittills visat sig felaktigt. Tvärtom torde man kunna säga, att verkningarna af statens mellankomst i hög grad varit för kommunen ofördelaktiga.

Jag skall i detta sammanhang tillåta mig att ytterligare erinra om den ställning, i hvilken vi kommit genom de senaste årens riksdagsbeslut rörande Trollhättan.

Utom den ekonomiska förlust, som uppstått genom mistning af kanalverkets många fyrkar, hafva vi nu senare fått vidkännas och komma än mera att få vidkännas förluster genom riksdagsbeslutet år 1909 om inlösning af de Stridsbergiska verken. Detta skedde såsom bekant för att åstadkomma en försköning af Trollhättefallens omgifningar. Verken flyttas nu till en närgränsande kommun och Trollhättan mister ytterligare ett af samhällets förnämsta skatteobjekt.

*Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

Samma är förhållandet med ett annat rätt betydande verk, som genom statens anläggningar måst flyttas till annan kommun, hvarigenom en del skatter öfverföras till denna från Trollhättan.

Nu kan invändas, att trots detta fyrkantalet bibehållits eller ökats, beroende på att många arbetare och tjänstemän blifvit bosatta i och skattskyldiga till kommunen. Men äfven emot detta påstående vill jag göra den erinran, att de statens arbeten, som nu där pågå, äro af så tillfälligt art, att arbetarne knappast hinna bli så gamla på platsen, att de där blifva beskattade. Kommunens restlängder visa, att betydande skattebelopp icke kunna uttagas på grund af den stora utflyttningen bland den tillfälliga arbetarkåren. Denna utflyttning eller omsättning af arbetarstammen ägde väsentligen rum vid öfvergången från arbetet vid kraftanläggningen till arbetet vid trafikkanalansläggningen; den största delen af arbetarne afskedades då, och detta medförde, att stora skattebelopp icke kunde uttagas. Helt visst hade vederbörande kunnat göra denna öfvergång mera mjuk och mindre kännbar för såväl de enskilda som för kommunen, och detta hade säkerligen mera stämt öfverens med hvad som framhölls här i Riksdagen, då kanalförslaget antogs. Det framhölls nämligen då såsom något ytterst viktigt, att man hade en van och skicklig arbetsstyrka att tillgå, hvilken kunde öfverföras till kanalarbetet. Denna stora fördel syntes emellertid få vika för en annan, nämligen den att få nedsätta arbetslönerna med några ören för arbetarne vid det påbörjade kanalarbetet, hvilket var lättast genomförbart, sedan den gamla styrkan afskedats och man fått med nyanställda arbetare att göra. Jag har velat påpeka den saken i detta sammanhang, under erinran om statens förhållande till kommunen och därmed samhörande frågor.

Jag kan alltså icke finna annat, än att Riksdagen bör kunna bevilja det af Kungl. Maj:t här begärda anslaget såsom en godtgörelse för de förluster, som staten obestriddigen åsamkat kommunen. Statsutskottet har helt visst icke rätt i sitt påstående, att icke här särskilda omständigheter föreligga; man bör väl ändå taga någon hänsyn till, att det här gäller ett arbetarsambälle, där lefnadsomkostnaderna sprungit upp kolossalt till följd just af statens stora anläggningar därstädes och den koncentrerings af arbetare, som där ägt rum och hvilken för öfrigt gjort den gamla arbetarstammen betydligt sämre ställd, på samma gång som den medfört en underminering af samhällets ekonomiska bärkraft. Jag förstår mycket väl, att utsikterna för anslagets beviljande äro små, men jag tillåter mig likväl, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde friherre *Palmstierna*.

Vidare yttrade:

Herr Olsson i Fläbro: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att man kan se denna fråga äfven på något annat sätt, än den ärade motionären nyss gjorde.

Riksdagens senast uttalade ståndpunkt till spørgsmålet om skyldighet för staten att erlägga kommunalutskylder återfinnes i Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 april 1908. I denna skrivelse uttalas alldeles bestämdt, att staten bör i regel fortfarande som hittills vara befriad från kommunalskatt för fastighet eller industriell anläggning. Därför utsäges i denna skrivelse, att denna frihet bör gälla äfven i de fall, då staten genom inköp förvärfvar fast egendom eller rörelse, för hvilken kommunalskatt förut utgått. Det är sålunda obestriddt, att Riksdagen en gång har uttalat, och detta för icke så länge sedan, att man bör vara mycket försiktig i denna fråga. Riksdagen ansåg nämligen, att de inkomster och förmåner i form af skatter, som den i statens tjänst anställda personalen ger kommunen, äfvensom den ökade omsättningen och rörelsen inom kommunen vore så betydande, att sådan skattskyldighet ej borde ifrågakomma. Från denna regel göres som bekant det undantag, att kommunalutskylder erläggas af arrendator för utarrenderad jordbruksfastighet och dessutom af staten för vissa kronoparker, emedan nyssnämnda fördelar för kommunen icke anses vara tillämpliga i dessa fall. Den enda afvikelsen från nu angifna regel, som i nyss berörda skrivelse ansetts böra bli föremål för utredning, gällde tillfälligt bidrag till kommun för vissa utgifter. Då det ansågs tänkbart, att en kommun skulle kunna på grund af principen om statens frihet från kommunalskatt blifva i något särskildt fall oskäligt betungad, ansåg Riksdagen, att lämpliga bestämmelser, hvarigenom staten kunde för sådana särskilda fall träda emellan, borde bli meddelade. Om Riksdagen fortfarande vidblifver samma uppfattning, men det oaktadt nu vill beträda den af Kungl. Maj:t anvisade vägen, så måste det följaktligen här gälla ett undantagsfall eller en utgift af tillfällig natur, och därtill en af särskildt tryckande beskaffenhet.

Men här är detta ingalunda fallet. Ty här gäller det icke ett statsbidrag af tillfällig natur eller lättande af några särskildt tryckande kommunala utgifter, utan det är här fråga om bestridande af kommunalutskylder i allmänhet. Och än mer, af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framgår, att det ifrågasatta bidraget icke är afsedt endast för de första fem åren, utan att sådant bidrag skulle framgent utgå, dock först efter förnyad pröfning af Riksdagen.

Jag kan icke heller finna, att kommunalutskylderna i Trollhättan nått en sådan storlek, att de kunna sägas vara något oskäligt betungande. Under perioden 1906—1910 uppgingo de till 63,2 öre per fyrk i medeltal. I ett mycket stort antal kommuner, särskildt i öfre Norrland, får man dragas med en kommunalskatt på 1 till 2, ja, ända upp till 3 kronor per fyrk, och då borde väl denna kommun kunna reda sig, åtminstone tills kommunalskattefrågan funnit sin lösning.

Härtill kommer en annan sak, som också blifvit omnämnd i den kungliga propositionen. 1896 års Riksdag beviljade Trollhätte kommun ett bidrag å 100,000 kronor till utförande af aflöpss- och vattenledningar. Alldeles ostridigt är, att detta belopp kan och bör betraktas

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

såsom en godtgörelse åt kommunen för mistade beskattningsföremål. Då kommunen genom statens öfvertagande af kanalbolagets fastigheter och rörelse gick miste om inkomst från dessa beskattningsföremål, hvilken inkomst i den kungliga propositionen beräknas till 11,000 kronor om året, så äro dessa 100,000 kronor tillräckliga till godtgörelse för nio år, sålunada till 1913 års utgång. Härtill anmärkes, att dessa 100,000 kronor förbrukats på ett sätt, som gaf ökad värde åt statens till försäljning afsedda tomter. Innan Riksdagen beviljade detta bidrag, beslöt likväl kommunen företagets utförande, hvilket väl ändå visar, att det var hufvudsakligen en kommunal angelägenhet. För öfrigt är det ju så, som departementschefen äfven framhållit, att om statens egendom vid det tillfället befunnit sig i enskild ägo, hade dessa enskilda icke heller behöft bidraga till kostnaden för vattenledningen på annat sätt än med på egendomen hvilande utskylder.

För min del hvarken kan eller vill jag uttala mig om, huruvida och i hvilken utsträckning staten bör kännas skyldig att gifva kommunalt bidrag. Det är möjligt, att Riksdagen en gång kommer att godkänna ett förslag, som går ännu längre än detta, men jag vill icke, att Riksdagen skall, jag vågar säga, alldeles tvärtemot hvad den uttalat blott för tre år sedan på så lösa boliner som här och utan föregående utredning sanktionera den mening, att staten bör för fast egendom och rörelse erlägga minst lika stor kommunalskatt, som den förutvarande ägaren vid tiden för öfverlåtelsen utgjorde.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman, mina herrar! Det är ju alldeles riktigt såsom den föregående ärade talaren sade, att denna proposition icke står i full öfverensstämmelse med Riksdagens skrifvelse år 1908, däri Riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning om, under hvilka förutsättningar och i hvad mån kommun, inom hvilken staten förvärfvar fastighet eller industriell anläggning, måtte kunna tillerkännas bidrag från staten för bestridande af vissa kommunala utgifter. Är det nu så, att man utan vidare, därför att man år 1908 skref på det sättet, är besluten att, hvilka skäl som än kunna anföras för den uppfattningen, att man måhända då icke var i tillfälle att fullt öfverskåda hela det område, i fråga om hvilket man begärde utredning, nu säga, att man icke vill vika från den ståndpunkt, som man då intog, ja, då tjänar det icke mycket till att vidare resonera om saken, ty då är den ju klar.

Det är emellertid tydligt, att Kungl. Maj:t, såsom äfven synes af propositionen, icke har kunnat utan vidare ställa sig på den ståndpunkten. Detta har berott därpå, att man vid de undersökningar, som redan äro igångsatta med afseende å omläggning af kommunalbeskattningen, kommit till den uppfattningen, att staten måste komma att i vidsträcktare mån, än i 1908 års skrifvelse förutsattes, bidraga till de kommunala utskylderna och att således själfva grunden, hvarpå

sagda skrifvelse är baserad, är för knapp att kunna vidare stå på. Å andra sidan beror det äfven på, att man kommit till den uppfattningen, att hvad särskildt beträffar Trollhättan och kommuner, som befinna sig i ett liknande läge uti nu ifrågavarande afseende, skulle det vara förenadt med icke så liten obillighet att icke härvidlag söka träda emellan på det sätt, som af både kammarkollegium och statskontoret, såsom den förste ärade talaren här framhållit, blifvit förordadt.

*Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)*

Det är ju tydligt, att det vore mycket bra, om hela denna utredning rörande statens eventuella skattskyldighet till kommunerna vore fullbordad, innan några dylika frågor komme fram, det vore nog lyckligt, om den utredningen i dess helhet vore klar, så att förslaget om hela den reformen, hvilken är af mycket omfattande beskaffenhet, hade kunnat föreläggas Riksdagen, men detta är ett så omfattande arbete, att det var omöjligt att hinna med detsamma, och jag må för min del säga, att jag icke vågar uttala någon profetia om, när det kan blifva färdigt att framlägga inför Riksdagen. Det är emellertid tydligt, att statens skattskyldighet till kommunala ändamål icke kan komma att inskränkas inom den ram, som Riksdagen i sin nämnda skrifvelse uppdragit, utan den kommer nog att inträda icke blott i sådana fall, då staten förvärfvat i enskild ägo förutvarande industri, rörelse eller s. k. annan fastighet, utan jämväl i de fall, då staten själf sätter i gång en industriell rörelse, där sådan förut icke funnits. Utvecklingen går ju alltmera i den riktningen, och jag vågar säga, att sedan år 1908 ha förhållandena i det afseendet icke så litet förändrats, och de komma att framdeles göra det än mer. Skulle man nu vänta, till dess att hela denna utredning vore klar, då finge naturligtvis under tiden sådana kommuner som den nu ifrågavarande sitta emellan.

Man har här nästan en känsla af, att statsutskottet tyckt någon-ting i den vägen, fastän det låtit sådana skäl, som den föregående talaren anförde, här taga öfverhand. Statsutskottet säger ju: Vid sådant förhållande — nämligen att denna utredning icke är färdig — och då icke heller det nu framlagda förslaget innebär en definitiv lösning, så etc. Det är det första skälet; jag skall komma till de andra sedan. Jag har litet svårt att förstå, hvad statsutskottet menar med påpekandet af, att detta förslag icke innebär någon definitiv lösning. En sådan är väl svår att tänka sig, innan man fått den utredning färdig, hvilken statsutskottet i nästföregående andetag talat om såsom ännu icke fullbordad; om den icke är fullbordad, faller det väl af sig själf, att icke heller det förslag, som nu framlägges, kan betraktas såsom en definitiv lösning af hela denna fråga. Det är således här icke något nytt skäl, som anföres, utan det är ett upprepande af det föregående uttalandet.

Jag vill dock säga, att så till vida innebär detta en lösning mera än för tillfället, att, såsom framgår af propositionen, detta är ännadt att vara normerande för alldeles likartade fall, fall, som icke äro uppkonstruerade, utan som verkligen förefinnas, i det att ett par andra

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

kommuner befinna sig i alldeles samma ställning som den nu ifrågasatt varande, och därför har man också nu sökt finna ett sätt, hvarigenom man skulle kunna tillämpa en viss regel lika för likartade fall. Med anledning däraf har man med begagnande af det af ämbetsverken framställda förslaget här lagt till grund den inkomst, som kommunen förut hade af beskattningsobjektet i fråga. Man har likväl gått försiktigare till väga än vederbörande ämbetsverk, ty under det att enligt det därifrån afgifna förslaget det sista årets inkomst skulle vara normerande, har Kungl. Maj:t föreslagit, att medeltalet af de fem senaste årens inkomst skulle vara bestämmande, och därifrån har man sedan dragit det skattebelopp, som kommunen är i åtnjutande af på grund af att en del af egendomen är landfastighet. På det sättet har man kommit till de 11,000 kronorna. Det har således varit ett ganska försiktigt tillvägagående, som man här iakttagit. Det hade kanske legat närmast till hands med hänsyn till de i öfrigt på detta område rådande förhållandena, att man låtit statens fastigheter vid Trollhättan bli skattskyldiga på samma sätt, som förhållandet är med staten tillhörig, utarrenderad jordbruksfastighet och såsom sådana fastigheter, hvilka öfvergått till statens skogar, blifvit skattskyldiga efter 1874. Hade man gått till väga så, hade resultatet blifvit, att cirka 47,000 fyrk blifvit åsatta dessa statens egendomar, men det belopp, som här är föreslaget, 11,000 kronor, utgör för 47,000 fyrk blott 23 öre per fyrk, under det att uttaxeringen i själfva verket är cirka 64 öre. Herrarna se således, att det är en mycket modest begäran, som här blifvit gjord från Kungl. Maj:ts sida och att förslaget icke på något som helst sätt föregriper en blifvande omreglering af statens kommunala skattskyldighet.

Nu säger emellertid statsutskottet, att det icke föreligger några särskilda omständigheter, hvarför man redan nu skulle vara med på en dylik beskattning. Dessa ord »redan nu» innebära ju en ganska god förhoppning för framtiden, att statsutskottet icke längre fram skall sätta sig emot införandet af skattskyldighet å statens sida i vidsträcktare omfattning, än hvad Riksdagen år 1908 skref om. Jag anser för min del, att det under sådana omständigheter icke förefinnes något egentligt skäl till att icke nu vilja vara med om en skattskyldighet å statens sida, hvilken i alla fall är väsentligt mindre, än hvad som enligt de regler, som längre fram antagligen komma att tillämpas, skulle blifva gällande i alldeles likartade fall. Jag anser för öfrigt för min del, att särskilda omständigheter förefinns just i detta fall. Det är nämligen här den särskilda omständigheten, att staten genom öfvertagande af enskild verksamhet förorsakat kommunen en väsentlig minskning i dess skatteintäkt. Den förste talaren har ju ganska tydligt ådagalagt, hvilken inverkan detta har på kommunens angelägenheter. Är det så, att man icke vill gripa in på detta sätt annat än för den händelse, att skattetungan inom kommunen är ovanligt tryckande, vill jag endast säga, att detta synes mig vara mindre billigt gentemot denna kommun, då man med afseende å så-

dana jordbruksfastigheter, som öfvergått i statens ägo i och för bildande af kronoparker icke har på något vis låtit ett sådant moment spela in, utan därvid hufvudsakligen tänkt på att låta kommunen fortfarande vara i åtnjutande af hela den skatteinkomst, som kommunen förut haft från fastigheterna i fråga. Här är det ju för öfrigt endast fråga om att låta kommunen få en jämförelsevis liten del af den skatteintäkt, som den förut haft. Den synpunkt, man således i den delen velat göra här gällande, har icke varit normerande i andra fall, och den kan helt visst icke heller komma att bli normerande i framtiden efter omläggningen af vårt skatteväsende i kommunalt afseende. Jag vet verkligen icke, huru man under sådana förhållanden skulle kunna gå till väga för att afpassa statens kommunala skattskyldighet efter respektiva kommuners större eller mindre skattebörd. Man skulle då det ena året låta en kommun få skatteinkomst af inom densamma belägen stategendom, under det att man det andra året vägrade kommunen någon som helst skatt af samma egendom eller mer eller mindre nedsatte statens skattebidrag. Därtill fordrades en statistisk utredning af högst omfattande beskaffenhet och för öfrigt en pröfning, som blefve synnerligen svår. Jag tror, att man i det fallet får taga det hela objektivt liksom i fråga om andra skattefrågor.

Slutligen anfördes, att de 100,000 kronor, som kommunen fått, utgöra en ersättning för hvad den förlorar och att den ersättningen räcker mer än väl till och att den räcker ganska länge; ja, den siste talaren räknade ut, att dessa 100,000 kronor skulle räcka i nio år, om man räknar efter 11,000 kronor om året, och det är ju en ganska riktig multiplikation. Man kan emellertid anlägga olika synpunkter på den saken. Man kan också säga, att genom de arbeten som utförts, vattenledning etc., ha statens fastigheter vid Trollhättan vunnit ofantligt mycket i värde och skulle inbringa mera vid försäljning och utarrendering. Å andra sidan kan man säga, såsom också sades af den siste ärade talaren, att om dessa fastigheter fortfarande varit i bolagets ägo, hade icke bolaget bidragit i högre mån än öfriga skattskyldiga till dessa utgifter. Ja, det är mycket sant, men bolaget hade ju dock bidragit med mycket mera än 11,000 kronor om året.

Huru man än ser denna sak, tror jag, att det finnes goda skäl för att låta denna kommun komma i åtnjutande af skatt ifrån den egendom, som staten där öfvertagit, i synnerhet då man föreslagit, att denna skatt skall utgå på ett sådant sätt, att den kommer att utgöra ersättning för endast en ringa del af hvad som eljest skulle ha kommit kommunen till del, nämligen för den händelse de i vanliga fall med afseende å jordbruksfastigheter gällande reglerna här tillämpades, och då det dessutom sker på sådant sätt, att man icke i ringaste mån föregriper en skattereform på detta område. Jag tror alltså, att billigheten talar för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Thorsson: Jag har begärt ordet närmast för att meddela, att det vid förevarande utskottsbetänkande icke blifvit antecknadt,

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

att herr Rydén och jag icke deltagit i behandlingen inom utskottet af detta ärende. På samma gång ber jag att få nämna, att för den händelse jag hade deltagit i ärendets behandling inom utskottet, skulle jag obetingadt tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition i föreliggande fråga. Jag kan nämligen icke gilla den uppfattning, som statsutskottets försvarare i denna del häfda, nämligen att staten skall vara befriad från skattskyldighet för ett företag, som staten öfvertagit, men till följd hvaraf vederbörande kommuns intäkter minskats. Om staten exempelvis i denna stund utarrenderade den rörelse, hvarom här är fråga, skulle Trollhätte kommun få skatt af arrendatorn i och med detsamma, att egendomen brukades af enskild man. Men staten skall nu icke på något sätt bidra till att underlätta kommunens skattebörd! Då vi stå inför en period, där staten söker allt mer och mer själf ingripa och taga hand om landets naturtillgångar, skulle det komma att drabba de olika kommunerna mycket ojämnt, om man skulle följa en sådan princip, som herr Per Olsson förfäktade. Det blefve då ganska svårt, synnerligast för de små, fattiga kommunerna, om staten skulle lägga sig till med det ena företaget efter det andra och sedan låta de enskilda näringsutöfvarna inom kommunen bära kommunens hela skattetunga. Detta är en framtidspolitik, som icke kan bära sig. Vi måste se till, att kommunerna kunna lefva sitt själfständiga lif och att man icke genom statens mellankomst obehörigt nedtrycker medborgarna med för tunga skattebördor. Detta är för mig den ledande principen härvidlag. Det är visserligen sant, att den nu ifrågavarande kommunen är stark så till vida, att den icke är mera belastad i skattehänseende, än att, såsom jag tror, mer än hälften af landets kommuner i det afseendet kan mäta sig med densamma, i det att den endast har en uttaxering af 63 å 64 öre per fyrk, men det är icke heller ur den synpunkten, som jag för min del vill vara med om ett bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, utan det är ur den andra, här nyss framhållna synpunkten.

Jag kan fatta mig mycket kort. Det har här särskildt betonats af herr Olsson i Fläsbro, att kommunen i fråga icke har större uttaxering än cirka 63 öre per fyrk, men det är dock därvid en del omständigheter att beakta. Samhället är i framåtgående och har fördenskull stora utgifter. Motionären, som här yttrade sig först i debatten, har vidare konstaterat, att några egentliga fördelar af sammandragningen utaf arbetare dit på platsen har samhället strängt taget icke haft, utan snarare olägenheter till följd af de uppskrufvade priserna å olika slags förnödenheter. Kommunen har, som sagdt, icke haft några fördelar af statens öfvertagande af ifrågavarande verksamhet; huruvida kommunen kan få det i framtiden, därom kan jag icke yttra mig nu, men det förefaller mig dock, att då man här håller sig inom så rimliga gränser, som Kungl. Maj:t föreslagit, och endast gifver kommunen 11,000 kronor om året såsom ersättning för verkligen påvisbara förluster i skatteintäkter, som här gjorts gällande, borde Riksdagen bifalla detta förslag. Riksdagen föregriper

icke därigenom utredningen på detta område, utan har endast gifvit rätt åt den upp fattningen, att staten icke skall obehörigt utnyttja sin öfverhöghet genom att undandraga kommunen skälig skatteintäkt från ett statens företag.

Jag ber därför att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

*Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mätning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)*

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Det är ju allom bekant, att Riksdagen redan år 1908 skref till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning beträffande sådana kommuner, som gått miste om skatteinkomster till följd af sådana förhållanden, hvarom här är fråga samt med begäran, att denna utredning sedermera skulle föreläggas Riksdagen, på det att den måtte besluta i frågan. Nu ha vi ett sådant fall. Det är ifrågasatt, att staten, utom hvad den redan har tillskjutit till Trollhätte kommun, måtte bidraga med ett ingalunda litet belopp. Här är ifrågasatt 11,000 kronor under hvart och ett af de närmaste fem åren, men motionären är icke nöjd med det, utan vill ha 21,000 kronor årligen under de närmaste åren från 1912.

Hvad nu beträffar denna fråga, synes det mig, att vattenfallsstyrelsen har gjort en ganska god utredning och framlagt skäl för att icke bifalla vare sig det kungl. förslaget eller motionärens hemställan i ämnet. Vattenfallsstyrelsen säger i början af sitt yttrande, att det af staten enligt 1906 års Riksdags beslut lämnade bidraget till belopp af 100,000 kronor för vattenledningsanläggningen i sin tid beräknats efter en fjärdedel af den uppskattade kostnaden. Då kommunen nu begärde bidrag till gatuarbetena i samma proportion, innefattade kommunens framställning i denna del alltså ett belopp af 53,243 kronor 25 öre, hvadan sammanlagda beloppet af de i nu förevarande framställning sökta statsbidragen för olika kommunala arbeten uppginge till 140,020 kronor 72 öre. Det nyssberörda, förut lämnade statsbidraget, hvilket till största delen redan till kommunen utbetalats, hade afsetts för dränering af marken och för vattenledning m. m. Men det är icke nog med detta stora penningbelopp, som Riksdagen beviljat, utan kronan har dessutom beviljat icke obetydlig mark, icke mindre än 19 hektar 13 ar 47 kvadratmeter, som skulle användas till gator och torg m. m. Man kan således säga, att hvad vattenfallsstyrelsen här har anfört, nämligen att kommunen redan har biträdts med så stora belopp, är af den betydighet, att Trollhätte kommun bör vara till freds med de anslagen åtminstone tills vidare och till dess den utredning hinner verkställas, som ligger i finansdepartementet. Att man här skulle gå ärendet i förväg, har synts utskottet icke vara riktigt.

Jag begärde ordet synnerligast med anledning af herr statsrådet och chefens för finansdepartementet yttrande, i hvilket han säger, att skulle man nu vänta, tills utredningen skett, så kunde man befara, att kommunen finge vänta rätt länge. Ja, hvad detta angår, finna vi i vattenfallsstyrelsens utlåtande ett svar på detta herr statsrådets invändning. Den säger, att om Riksdagen nu skulle bevilja ett större anslag, kunde

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

det gå därhän, att Riksdagen lämnade för mycket; och det tror jag också kommer att ske. Men om man lämnar för mycket, undrar jag verkligen, om det skulle vara någon, som fordrar det tillbaka. Nej, det är nog bäst att vara försiktig i detta liksom i alla andra fall och att man icke ger för mycket på hand. Denna utredning har redan pågått i tre år, och det kan ju hända, att den ännu kommer att dröja ett par tre år till, men får kommunen något att fordra på grund af den utredningen, så vill jag tro, att kommunen får ut det också och det i full måtto. Det har verkligen synt mig, som att staten eller Riksdagen behandlat denna Trollhätte kommun så gentilt, att jag undrar, hvem som gjort det efter. Jag tror, att ingen skulle ha gjort på det sätt, som nu här har skett, förrän det ådagalagts, att man verkligen varit skyldig till att gälda sådana stora summor. Här är redan anfördt, att Trollhätte kommun icke har stora kommunalutskylder, alldenstund kommunen icke haft mer än 63,2 öre per fyrk under de senare åren. Detta synes mig vara ganska billiga kommunalutskylder, och när så är, kan man icke säga, att invånarna äro tryckta af detta och att man för tillfället skulle behöfva gå händelserna i förväg, såsom nu här är ifrågasatt.

Så är det en sak, som förefallit mig litet underlig, och som jag tror äfven för herrarna litet hvar, som följt denna fråga. Man vet, att motionären, herr Strömberg, som är från Trollhättan, i fjol motionerade och åskade 11,000 kronor årligen för några år framåt, och nu, när han hör, att Kungl. Maj:t vill tillmötesgå hans önskan, kommer han och tänker: »Nej, jag skall hugga till mera, så kanske jag får det.» Så begär han 21,000 kronor. Det är som det heter, att aptiten växer, medan man äter.

Jag kan af hvad som här förekommit och med stöd af vattenfallsstyrelsens utlåtande, där den slutligen hemställer, att framställningen icke för närvarande, innan frågan om statens skatteplikt till kommun ordnats, måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd, icke komma till något annat slut, än hvad vattenfallsstyrelsen i det hänseendet gjort, och med anledning däraf ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan om afslag icke allenast å Kungl. Maj:ts framställning, utan äfven på motionärens förslag.

Friherre Palmstierna: Herr talman! Såsom det starkaste argumentet mot den kungl. propositionen har af alla talare, som här yttrat sig, anförts 1908 års riksdagsskrivelse. Jag ber dock att få framhålla, att denna skrivelse tillkom därför, att det visat sig i vissa fall, att staten borde bidraga till kommunernas utgifter.

Vidare anföres i denna skrivelse just sådana fall, af hvilka ett föreligger här. Jag ber att för kammaren få läsa upp åtskilligt därur:

»Härmed har Riksdagen ingalunda velat förneka, att, då staten förvärfvat fastighet eller öfvertagit rörelse, som i enskild ägo lämnat betydande statsbidrag till en kommun, men såsom statsegendom icke är underkastad kommunala utskylder, ganska afsevärda rubb-

ningar kunna ske i kommunens inkomster. Ju mera statens verksamhet i industriellt och ekonomiskt afseende utvecklas, desto större blir utsikten för sådana rubbningar. I vår tid, då stora kraf ställas på staten i olika afseenden och dessa kraf ofta anses fordra statens ingripande på nya ekonomiska områden, synes det Riksdagen föreligga en fara, att dylika rubbningar, där de inträffa, skola kunna få en för den enskilda kommunens ekonomi verkligt tyngande karaktär.» Och så heter det senare: »Skulle vid öfvervägande häraf i ett eller annat undantagsfall bidrag verkligen befinnas böra utgå äfven för någon sådan staten tillhörig kommunikationsinrättning, som nyss nämnts, synes däremot icke vara något att erinra.» På samma ståndpunkt stå kammarkollegium och statskontoret. Sålunda ber jag att på det bestämdaste få säga, att denna riksdagsskrivelse skola icke herrar Olsson i Fläsbro och Sjö uppföra som argument mot anslaget beviljande, utan kammaren bör vid fattande af beslut i frågan uteslutande taga hänsyn till det fall, som här är i fråga, och tillse, huruvida billighets-skäl föreligga eller icke. Nu föreligga just sådana skäl. Här finnas ju åtskilliga kommunalmän i denna kammare, och jag tror, att dessa kommunalmän böra vara ense om, att det vore ett egendomligt sätt af staten att uppfylla sina medborgerliga skyldigheter, om den icke i detta fall inskrede. Hur är nämligen förhållandet? Det är icke alls som herr Olsson i Fläsbro säger. Han gjorde jämförelser med vissa norrländska kommuners höga skatter och denna kommun. Det är icke där jämförelsen skall ske, utan jämförelsen skall ske på följande sätt: här har staten inskridit, och genom statens *eget* förvällande har ett, tu, tre stora förmögenheter borttagits från skatteläggning inom kommunen, och därmed har med ens en fördubbling af kommunal-skatten skett. Det är detta man måste taga hänsyn till, oberoende af i hvilken kommun detta ägt rum. Då så är förhållandet, och det är det kammaren bör fästa sig vid, synes det mig själfklart, att under någon viss öfvergångstid staten bör lindra den förlust, kommunen lidit.

Beträffande dessa 100,000 kronor, hvarom här talats, ber jag att få säga den ärade talaren, att den summan kan icke användas som argument. Hade kanalbolaget varit kvar, så hade väl denna vattenledning behöfts i alla fall. En upplåning hade då måst ske, och i denna upplånings summa hade kanalbolaget antagligen ingått med 100,000 kronor samt fått bidraga till annuiteterna därå under årens lopp. Nu har staten i stället direkt bidragit med dessa 100,000 kronor, hvilket allenast är en annan form för bidrag.

Vidare har omnämnts gatufrågan. Ja, det var en gåfva, ett löfte af bolaget till Trollhättans kommun, som staten förpliktat sig att honorera; och vidare, hade stadsplanelagen här tillämpats i sin helhet, så skulle i alla händelser genom lagens försorg 18 meters gata lämnats fritt till kommunen. Sålunda kan man säga, att staten icke uppträdte så generöst, som en af representanterna för statsutskottet här

Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

Ang.
statebidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)

försökt att framhålla. Staten har endast nätt och jämnt gjort hvad den skulle göra; och skulle staten nu undandraga sig att bereda kommunen skäligen ersättning för minskade skatteobjekt, så synes mig staten icke uppfylla de skyldigheter gentemot kommunen, för hvilka alla billighetsskäl tala.

Jag har velat anföra detta, enär vi här stå inför en fråga, som icke beröres af den där riksdagsskrifvelsen af år 1908, och enär vi icke heller kunna vänta de många år som det torde dröja, innan den inom finansdepartementet pågående utredningen om kommunalbeskattningen hinner blifva färdig. Men å andra sidan hafva vi här att göra med en kommun, som helt hasteligen fått sin ekonomi rubbad genom statens eget förvällande. Skall icke under sådana förhållanden staten själf försöka att åstadkomma den lindring, som kan vara erforderlig under några år framåt? Så står hela frågan; och jag ber, att kammaren icke fäster så oerhörd vikt vare sig vid dess principiella betydelse eller vid föregripandet af den kommande utredningen, utan endast ser på det nu föreliggande fallet i och för sig och antager den kungl. propositionen, till hvilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Kobb: Herr talman! Friherre Palmstierna sade nyss, att vi i denna fråga endast skulle taga hänsyn till det föreliggande fallet. Ja, det föreliggande fallet är ju Trollhättan och att staten därstädes genom sitt ingripande skulle vållat en ekonomisk rubbning i kommunens förhållanden. Men om vi nu se efter, och det har redan påpekats af herr Olsson i Fläsbro, så har Trollhättan 6 kronor 70 öre i kommunalskatt. Jag vill då påpeka, att det finnes säkert mer än tusen kommuner i vårt land, där kommunalskatten öfverstiger detta belopp; jag kan därför icke finna, att det utgör en anledning till att staten här särskildt skulle ingripa. Och hvarför äro kommunalskatterna så stora? Jo, till stor del på grund af beslut, som fattats här i Riksdagen, och hvarigenom kommunerna fått betala en del saker, som möjligen skulle ålegat staten. På så sätt har det blifvit en ökning i kommunalskatten, visserligen icke plötslig, men en ökning, som fortgått under många år. Har nu staten anledning att ingripa, så skulle det väl vara i sådana kommuner, där det verkligen är behjärtansvärda förhållanden, där det verkligen är svårt att lefva. Men det kan jag icke tro vara förhållandet i Trollhättan, med hänsyn till den icke synnerligen höga kommunalskatt, som där finnes.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! I likhet med den föregående talaren har jag den uppfattningen, att om staten på det här sättet skall ingripa, så skall det vara i fall, där det verkligen är en nödvändighet; det förefaller mig emellertid icke, som om ett sådant ingripande här vore af behovet påkalladt.

Hvad beträffar den omständigheten att staten genom sina åtgärder här har minskat kommunens fyrktal, så har dylikt inträffat på

många andra ställen utan att kommunerna därför fått någon godtgörelse. Om man t. ex. tänker på sådana kommuner, där regementen varit förlagda, och de fördelar, som dessa kommuner haft exempelvis af lägerkassorna, så har ju, särskildt då det gällt små kommuner, regementenas förflyttning inverkat ganska betydligt på kommunernas ekonomi och ännu mera än hvad fallet varit här i Trollhättan. Men icke hafva dessa kommuner därför fått någon ersättning vid förflyttningen af regementena.

*Ang.
statsbidrag till
Trollhättans
kommun såsom
ersättning för
mistning af
beskattnings-
föremål.
(Forts.)*

Nu yttrades det här af en föregående talare, huru orimligt det vore, att vi gått till väga på det sätt som skett. Men det är icke alls orimligt, såvidt jag förstår. Staten har år 1906 lämnat Trollhättans kommun 100,000 kronor. Det kunna herrarna icke komma ifrån; och det är icke så, som friherre Palmstierna nämnde, att staten i alla fall skulle hafva fått bidra med detta belopp vare sig i form af upplåning eller på annat sätt. Det högsta, hvarmed staten skulle kunna komma att bidra till kommunens utgifter, vore i förhållande till det antal fyrkar, som belöpa sig på statens verksamhet i Trollhättan. Men ser man efter, hvad hela fyrktalet i Trollhättan utgjorde år 1904, så var det 204,506. Af dessa fyrkar skulle staten erlägga kommunalutskylder allenast för 35,369. Således äro väl dessa 100,000 kronor ett belopp, som borde kunna räcka i flera år, äfven om staten skulle betala sin andel af kommunalutskylderna i deras helhet. När nu staten betalt dessa 100,000 kronor i förskott, och när kommunalutskylderna i medeltal för de senaste fem åren icke utgöra mer än 63 öre per fyrk, så finnes det icke någon rimlig anledning, hvarför staten här skulle ingripa.

År 1900 utgjorde den i Trollhättan uttaxerade kommunalskatten 28 öre pr fyrk; år 1904 var den uppe i 39 öre per fyrk. Således hade den ökats ganska väsentligt på de fem åren. Skulle ökningen hafva fortgått på samma sätt under den följande femårsperioden, så hade man, äfven utan statens mellankomst, år 1909 varit uppe på en kommunalskatt af minst 50 öre per fyrk. Det går alltså icke, mina herrar, att skjuta skulden för kommunalskattens ökning enbart på statens öfvertagande af Trollhätteverken; och i hvarje fall är den ökning, som detta statens ingripande vållat, mer än uppvägd genom de 100,000 kronor, som staten skänkt Trollhättan.

Under sådana förhållanden kan jag för min del ej finna skäl att nu vidtaga någon ändring, utan ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. I enlighet med de därunder framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å berörda hemställan och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förmälte herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid herr Strömberg begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) af utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 156 ja mot 47 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Om anslag till sjukkasseeväsendet. Till behandling företogs vidare statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till sjukkasseeväsendet.

I öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning hemställde utskottet., att Riksdagen måtte

- a) till sjukkasseeväsendets befrämjande å ordinarie stat under sjätte hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 1,300,000 kronor; samt
- b) medgifva,

1:o) att från berörda anslag tills vidare finge utgå hvad som erfordrades för att bereda registrerade sjukkassar statsbidrag i enlighet med de grunder och villkor, som innefattades i Riksdagens skrifvelse den 2 juni 1910, nr 157; samt

2:o) att af samma anslag tills vidare jämväl finge användas erforderliga medel, på sätt och i den utsträckning för Riksdagen tillkännagifvits, för bestridande af kostnaderna för sjukkasseybyråns inom kommerskollegium verksamhet.

Reservation hade beträffande motiveringen afgifvits af herr *Starbäck*.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet lämnades till

Herr Branting, som anförde: Herr talman, mina herrar! Till det här föredragna utskottsutlåtandet är det fogadt en reservation, som

emellertid endast afser en något skärpt motivering. Förhållandet är ju det, att det här är fråga om att söka undanröja ett af de hinder, som kunna resa sig mot att gå vidare på den väg fram emot obligatorisk sjukförsäkring, som man väl ändå får utgå ifrån är den, som äfven Andra kammaren vill för framtiden vandra.

*Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)*

När denna fråga om den nya sjukkasselagen i fjor var före här i kammaren, så erkändes från alla håll, att ditåt borde man sträfva, ehuru majoriteten hade ansett, att den för uppnående af detta stora framtidsmål icke ville för ögonblicket afvisa de förbättringar, som då förelågo. Icke blott de talare, som motsatte sig den då framlagda lagen, utan äfven talemannen för utskottets flertal vid detta tillfälle, herr Zetterstrand, påpekade med eftertryck, att anledningen, hvarför han icke var med om den då föreslagna skrifvelsen i syfte att gå vidare med detsamma, d. v. s. att förbereda och utreda, hur man skulle komma fram till obligatorisk sjukförsäkring, endast var den, att han icke ansåg lämpligt att *då* förorda en skrifvelse, samtidigt med att man hade antagit en annan lag, ty det skulle kunna ge intryck af att man icke vore belåten med hvad som föreslagits, utan hade en vacklande uppfattning i frågan. Trots denna argumentation var det dock 84 röster här i kammaren, som yrkade på att man *genast* skulle bereda vägen vidare framåt, emot 98, som för tillfället afböjde. Jag tror således, att man lugnt kan utgå ifrån att stämningen verkligt är *för* att man hastigt skall gå vidare.

Nu har utskottet i sitt utlåtande också framhållit, »att det synes vara af vikt att från början tillse, att personer, hvilkas ekonomiska ställning är sådan, att de utan bistånd från statens sida böra kunna bära omsorgen om sin försäkring, icke, eller åtminstone icke i mera utsträckt omfattning, komma i åtnjutande af statsbidragets fördelar». Utskottet har således pekat på en af de svaga punkterna i den nuvarande anordningen, en svag punkt, som, ifall den ytterligare får fortsätta att växa och ökas, onekligen skulle kunna bli till hinder för den fortsättning i riktning mot obligatorisk sjukförsäkring, som jag här antydt.

När utskottet således i denna hufvudsak är ense med oss, som anse, att vi böra så fort som möjligt gå framåt mot den obligatoriska sjukförsäkringen, så synes det mig icke föreligga tillräcklig anledning att mera än hvad som i utskottets motivering har skett betona denna sak och yppa någon tvist om motiveringens lydelse. Jag har också genom samtal med den i dag frånvarande reservanten herr Starbäck inhämtat, att hans mening ej heller var att i kammaren hålla på sin reservation, utan endast att gifva en förklaring i detta hänseende.

Jag skall därför ej heller för min del göra något afvikande yrkande, utan blott be att få understryka behovet af att denna utredning, för hvilken utskottet har uttalat sig, måtte så snart som möjligt komma till stånd. Det visar sig, särskildt när man ser på den reform af olycksfallsagstiftningen, som förberedes, hur nödvändigt det är, att dessa spörsmål behandlas i ett sammanhang. Det är allvarligt att önska, att icke det förhållandet, att sjukkassorna hos oss äro frivilliga och att

Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)

ingen obligatorisk sjukförsäkring finnes, må få alltför länge lägga hinder i vägen för ett rationellt ordnande af olycksfallsförsäkringsfrågan. Med dessa erinringar, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruppå yttrade:

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren slutade med att yrka bifall till utskottets hemställan, och mot utskottets uttalande har ej heller jag någonting att invända, utan ansluter mig till fullo till detsamma. Hvad herr Branting yttrade i motiveringen för det yrkande, till hvilket han slutligen kom, berör emellertid en så pass viktig fråga, att jag anser för min skyldighet att här säga några ord.

Herr Branting uttalade mycket öppet och ärligt, hvilket syfte som låg bakom det af herr Starbäck framställda yrkandet. Jag har undrat, om det icke var detta, som låg bakom, men jag hade verkligen icke vågat säga ut det, om det icke nu blifvit af vederbörande själfva ut-sagdt. De, som i fjol ifrade för att man genast skulle taga ihop med en utredning om obligatorisk sjukförsäkring, ha, när detta icke lyckades, i år tagit upp frågan under en annan form, men de ha upptagit frågan på ett sätt, som enligt mitt förmenande icke är riktigt, i det de nämligen söka att i den nuvarande sjukförsäkringen skjuta in ett moment, som svårligen kan med densamma förenas.

Herr Starbäck stöder sin reservation på den af honom uttalade meningen att de svenska sjukkassornas medlemmar till afsevärd del skulle utgöras af personer i den ekonomiska ställning, att staten icke borde vidkännas några uppoffringar för deras sjukförsäkring, och herr Starbäck anser, liksom också herr Branting antydde, att detta förhållande skulle bli än mera framträdande i det kommande. Något bevis för detta påstående har hvarken i fjol eller i år anförts, utan man har framfört detta såsom ett faktum, för hvilket icke något bevis behöfde ifrågakomma.

För min del har jag emellertid en annan uppfattning. Jag vågar bestämdt påstå, att personer i den ställning, hvarom här är fråga, i de svenska sjukkassorna utgöra en så försvinnande liten del, att man icke alls behöfver taga hänsyn till dem, och jag är öfvertygad, att så skall bli förhållandet äfven i framtiden. Att så nu är fallet, bevisas genom en utredning, som nyligen på min begäran verkställdes af sjukkassebyrån. Undersökningen, som afser yrkesfördelningen inom sjukkassorna i Stockholm, grundar sig på de uppgifter, som för erhållande af kommunalt bidrag inlämnats till Stockholms stads drätsel-nämnd och omfattar 203 under år 1910 verksamma sjukkassor med tillhoppa 73,000 medlemmar. Kommunalbidraget lämnas emellertid endast till de sjukkassemedlemmar, som äro mantalsskrifna i Stockholm, och utredningen omfattar därför blott dessa. Undersökningen har omfattat 45,547 män eller praktiskt taget så godt som alla i Stock-

holm mantalsskrifna manliga sjukkasemedlemmar. Undersökningen visar såsom resultat följande yrkesfördelning. I dessa 203 sjukkassor utgjorde af medlemsantalet egentliga kroppsarbetare 75,8 %, personer, anställda i lägre grad i offentlig eller enskild tjänst 13,5 %, handtverkare 5,7 %, handlande 1,9 %, personer, anställda i högre grad i offentlig eller enskild tjänst 1,7 %, själfständiga yrkesutöfvare, som icke rubricerats såsom handlande eller handtverkare, 0,7 % och andra personer likaledes 0,7 %.

Om anslag till till sjukkasemedlemmarnas väsendet.
(Forts.)

Af utredningen framgår således, att jämnt 95 % af samtliga manliga sjukkasemedlemmar i Stockholm tillhörde de tre befolkningsgrupper, för hvilka en social sjukförsäkring i främsta rummet måste vara afsedd, nämligen egentliga kroppsarbetare, lägre funktionärer i allmän eller enskild tjänst samt handtverkare. Att äfven bland arbetarna det kan finnas en och annan, som är i den ställningen att han kan bekosta sin sjukförsäkring äfven utan statsbidrag, är utan tvifvel sant, men man skall komma ihåg — och de som intressera sig för sjukkasserörelsen böra väl lägga märke härtill — att de allra flesta af de personer, som tillhöra dessa grupper, ha kommit in i sjukkassorna medan de befunno sig på ett i ekonomiskt hänseende lägre stadium, men ha stått kvar i kassorna äfven sedan deras ekonomi förbättrats. Dessa personer utgöra styrkan för hela sjukkasserörelsen, det är dessa personer, som ha tid att ägna sig åt sjukkaserverksamheten.

Hvad åter angår öfriga grupper, som gå in i denna fördelning, så lär det väl icke råda något tvifvel om, att det finnes en hel mängd t. ex. de, som rubriceras såsom handlande eller såsom själfständiga yrkesidkare, som icke äro handlande eller handtverkare, som stå på nästan samma ståndpunkt som en arbetare.

Jag skall be att få påpeka ytterligare en omständighet. Såsom herrarna veta, existerar för närvarande flermedlemskapet i rätt stor utsträckning. Jag skall icke upptaga tiden med att prestera något bevis för detta påstående, utan hoppas, att herrarna tro mig, då jag säger, att detta flermedlemskap existerar i synnerhet bland de ekonomiskt bättre situerade i så hög grad, att jag lugnt vågar säga, att dessa 5 %, som skulle bli kvar af personer, som icke tillhöra de ekonomiska grupper, som direkt borde afses med sjukförsäkringen, få reduceras säkerligen med 50 %, så att i själfva verket kanske icke mera än 2,5 eller 2 % af de i sjukkassorna inskrifna medlemmar befinna sig i sådan ställning, att de själfva skulle kunna sköta sin sjukförsäkring utan hjälp af staten. De siffror, jag anför, afse förhållandena endast i Stockholm, men att förhållandet icke är sämre i landsorten, därom kan man vara alldeles viss, och de upplysningar jag fått från de stora sjukkassorna i landsbygden, tala ett mycket tydligt språk. De uttrycka mycket bestämdt, att det är en försvinnande bräkdelen af sjukkasemedlemmarna, som befinna sig i den ekonomiska ställning, att de icke borde omfattas af en social sjukförsäkring.

Nu säger man: det må vara, att så är fallet nu, men det kommer icke att bli så för framtiden, emedan, om statsbidraget göres så stort,

Om anslag till sjukkasseväsendet. (Forts.) detta kommer att locka äfven mera burgna personer, såsom herr Starbäck uttrycker sig, till att gå in i sjukkassorna. Jag tror icke, att detta är riktigt. Denna fråga har varit föremål för de sakkunniges och äfven för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet i fjol, och man vidtog då de åtgärder, som stodo till buds och jag tror för min del, att det skall visa sig, att dessa äro ganska verksamma. Först och främst utgår ju statsbidraget icke i någon form för sådana sjukkassememlemmar, som tillförsäkra sig högre kontant sjukhjälp än fyra kronor om dagen. Denna gräns, som motsvarar en årlig inkomst af 1,400 à 1,500 kronor, torde väl i och för sig icke vara af beskaffenhet att till inträde i sjukkassorna locka personer i mera burgen ställning. Men härtill kommer ytterligare, att grunderna för statsbidraget äro så afvägda, att detta bidrag blir relativt mindre, ju större sjukhjälpen är. Sålunda erhåller den medlem, som anser sig kunna åtnöjas med en sjukhjälp af en krona om dagen, ett understöd, som i stort sedt kan anses motsvara en fjärdedel af kostnaderna för hans sjukförsäkring, under det att åter den, som i en sjukkassa vill tillförsäkra sig en sjukhjälp af fyra kronor per dag, erhåller statsbidrag med endast $\frac{1}{16}$ af den för försäkringen erforderliga afgiften. Det finnes därför enligt mitt förmenande ingen anledning att tro, att det skulle strömma in en mängd af burgna personer i sjukkassorna.

Naturligtvis har jag ingenting att invända mot principen att man bör se till att icke personer, som själfva kunna bekosta sin sjukförsäkring, komma i åtnjutande af statsbidrag, men man skall icke drifva detta så långt, att det blir fullständigt principrytteri. Det är just hvad jag tycker att herr Starbäck har gjort.

För närvarande äro våra sjukkassor sysselsatta med att omlägga sig efter de nya grunder, som fastslogos i fjol. De äro fullt upptagna med detta arbete. Hvad de i synnerhet rikta sin uppmärksamhet på är att bilda stora kassor, hvarigenom de kunna få bort flermedlemskapet. När detta flermedlemskap kommit bort, åtminstone i stort sedt, ja då kan man med utsikt till framgång företaga en sådan recherche, om hvilken utskottet talat, men jag tror, att det skulle vara klokt — och jag tycker, att äfven de ifrigaste anhängarne af den obligatoriska sjukförsäkringen borde vara med därpå — att icke nu, året efter sedan vi beslutat oss för att på den bestående grunden söka utvidga sjukkasseväsendet, brådska med att skjuta in en kil, som ovillkorligen måste leda till att bereda de nuvarande sjukkassorna stora svårigheter.

Jag är därför fullkomligt ense med utskottet, att denna sak måste uppmärksammas, men man bör dock tryggt kunna vänta, tills man ser, att detta innebär någon verklig fara. Hvad man däremot naturligtvis bör göra är att redan från början se till, att sjukkassorna göra upp en statistik, som underlättar denna recherche; och i det hänseendet vet jag, att sjukkassebyrån gör hvad den kan och inskräper hos sjukkassorna nödvändigheten af att lämna noggranna uppgifter om yrkesfördelningen. Men jag tror, att man skulle göra mycket orätt, om

man för närvarande sökte forcera fram de principer, som herr Starbäck förfäktar, och jag tycker verkligen, att de, som i fjol så varmt ifrade för den obligatoriska sjukförsäkringen skulle kunna nöja sig med att låta den nuvarande anordningen äga bestånd några år och se till, hur den utvecklar sig, innan de angripa densamma.

*Om anslag till
sjukkassee-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Ja, då jag nu ser att den ärade ledamot af utskottet, som här skrifvit en ganska utförlig reservation, icke är närvarande, så antager jag, att han ångrat sig och icke bryr sig om reservationen, utan helt och hållet afstår från densamma. Jag kan därför till stor del afstå från hvad jag annars skulle ha sagt. Jag kan dock icke underlåta att beröra en sak, som äfven herr civilministern drog fram, nämligen att det ännu icke är ett år sedan denna fråga behandlades af Riksdagen, som då antog en lag om sjukförsäkringsväsendets ordnande i vårt land. Man har sedan dess icke kunnat vinna några erfarenheter eller göra några rön, huru denna lag verkat i praktiken, och man står fördenskull undrande och spörjande inför densamma och dess verkningar. Skola de uttalanden, som gjordes i fjol, och som nu gjorts i statsutskottet af den ärade reservanten, skola de visa sig äga giltighet eller icke? För mig har frågan tett sig så, att man icke borde göra några uttalanden i detta hänseende, men jag kan dock gå in på hvad som här blifvit sagdt i motiveringen, som ju är ganska försiktigt hållen. Man tror, och det vill äfven synas vara fallet med herr Starbäck, som är reservant, att om de mera bärkraftiga som själfva kunde betala sin sjukförsäkringsavgift, finge anslag af staten, skulle det blifva alltför kostbart. För min del får jag säga, att detta är äfven min uppfattning. Det kan därför icke skada, att vederbörande få en liten admonition att se till, att det verkligen blir de mest behöfvande som komma i åtnjutande af detta anslag till sjukförsäkring.

Jag skall nöja mig med hvad jag nu anfört, synnerligast som det icke är någon, som yrkat bifall till reservationen eller eljest framställt något yrkande annat än om bifall till utskottets hemställan, till hvilket äfven jag skall tillåta mig att yrka bifall.

Herr Ekman i Mogård: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna af det nu föreliggande betänkandet, har jag icke haft tillfälle att i utskottet deltaga i den slutliga behandlingen af detta ärende. Jag ber därför att genast från början få meddela, att jag principiellt ställer mig på samma ståndpunkt, som intagits af herr Starbäck, äfven med risk att drabbas af den förebräelse för principrytteri, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss riktade mot herr Starbäck.

Frågan, sådan den här föreligger, är icke ny, men jag vågar ändå tro, att om denna fråga, som behandlades här i kammaren den 28 maj förra året inför en, såsom också af protokollet framgår, synnerligen fåtaligt besökt kammare, i stället hade kommit före tidigare, och vid ett något lifligare besökt sammanträde, skulle det kunna hända, att

Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)

kammaren tagit något större hänsyn till de skäl, som under den då förda diskussionen framlades af herr Starbäck, och hvilka skäl, såvidt jag kunnat finna, då stodo oemotsagda, i hvarje fall från statsrådsbänken.

Det är ju nämligen så, att alla äro vi eniga om den principen, att statsbidraget till sjukförsäkringen icke skall utgå till sådana personer, som kunna anses vara i den ekonomiska ställning, att de icke äro i behof af något statsbidrag. Det gäller endast att finna den bästa formen för tillämpningen af denna princip. Denna form har man trots sig finna i den begränsning, som gjordes i lagen, att sådant statsbidrag icke må utgå till person, som tillförsäkrat sig sjukhjälp till belopp af utöfver 4 kronor per dag. Herr Starbäck har, såvidt jag kunnat finna, såväl under debatten i fjol som äfven nu i sin reservation visat, att denna garanti icke är tillfredsställande. Hvem som helst, från den fattigaste till den rikaste, kan sålunda tillförsäkra sig statsbidrag, blott han håller sig inom den här fastställda gränsen af 4 kronor. Låt vara att det kanske för millionären icke behöfver vara så eftersträfvansvärdt att en gång komma i åtnjutande af detta jämförelsevis obetydliga belopp — *den garanti*, som man velat uppställa med dessa bestämmelser, har dock icke vunnits.

Att dessa åsikter icke blott äro mina och herr Starbäcks privata, utan äfven delas af fackmän på dessa områden, därom vittnar bland annat det utlåtande som af riksförsäkringsanstalten förra året afgafs till civilministern. I detta utlåtande säger riksförsäkringsanstalten bland annat följande: »I fråga om statsbidrag till sjukkasseverksamheten torde böra gälla, att dylikt bidrag skall komma till godo allenast de ekonomiskt svagt ställda, således kroppsarbetare öfverhufvudtaget och med dem i ekonomiskt afseende likställda personer.» Och vidare säger riksförsäkringsanstalten längre fram i nämnda skrifvelse: »Af denna anledning har äfven i förslaget upptagits en bestämmelse, innebärande att statsbidrag icke i någon form må utgå för medlemmar, som tillförsäkrats en kontant sjukhjälp öfverstigande 4 kronor per söckendag, hvilken siffra — anförda de sakkunniga — skulle något understiga en skäligen väl situerad kroppsarbetares dagsinkomst.

Ehuru med den sålunda ifrågasatta bestämmelsen tillräcklig garanti icke torde kunna vinnas i angifna afseenden, då intet hinder finnes för en person att bereda sig extra sjukhjälp genom delaktighet i en utanför de registrerade sjukkassorna stående förening eller sammanlutning eller genom försäkring annorledes än i sjukkassa, synes det praktiskt taget vara svårt att erhålla en mera lämplig bestämmelse. Frågan härom torde kunna framdeles, sedan erfarenhet vunnits på ifrågavarande område, upptagas till pröfning, därvid undersökning borde verkställas, huruvida icke statsbidraget bör inskränkas att afse personer, hvilkas inkomster uppgå högst till eller understiga ett visst belopp.»

Äfven den danska lagstiftningen på detta område har andra bestämmelser än de, som nu blifvit fastställda i Sverige. I Danmark

är det nämligen bestämdt till hvilka grupper sjukhjälp med statsbidrag skall kunna utgå, något som herrarna finna närmare angifvet i den af herr Starbäck vid betänkandet fogade reservationen.

Nu är frågan, huruvida man, så snart efter det denna lag träd i kraft, skall peka på önskvärdheten, eller som jag anser nödvändigheten af att i denna bestämmelse vidtaga sådana ändringar, att det med bestämmelsen afsedda ändamålet uppnås. För min del tror jag, gentemot hvad herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss anfört, att det ligger en fara i uppskof. Det är så, som herr statsrådet sade, att för närvarande stå sjukkassorna i begrepp att omlägga sin verksamhet för att komma i åtnjutande af statsbidraget. Denna omläggning sker naturligtvis under intrycket af de nu gällande bestämmelserna med de fördelar, som dessa tillförsäkra sjukkassorna. Kan det då vara lämpligt att, om man kommer till det resultat, att denna bestämmelse icke erbjuder tillfredsställande garantier i det af mig angifna syftet, uppskjuta med att vidtaga en ändring till dess man, om jag så får säga, lockat ett tillräckligt antal sjukkassor att omlägga sin verksamhet för att komma i åtnjutande af statsbidrag efter nu gällande bestämmelser.? Jag tror det icke. För min del anser jag att det kan vara tillräckligt med det principuttalande, som statsutskottet gjort, för att Kungl. Maj:t skall finna anledning att med uppmärksamhet följa denna fråga och att, som jag vågar hoppas, i likhet med hvad herr Branting uttalade, snarast möjligt vidtaga tillfredsställande åtgärder.

Jag skall därför icke tillåta mig att yrka bifall till herr Starbäcks reservation, så mycket mera som det därigenom skulle kunna inträffa, att, om Första kammaren bifaller utskottets yrkande oförändradt, motiveringen skulle bortfalla, och sålunda *hvarje* uttalande i den af mig angifna riktningen försvinna. Jag har blott velat uttala dessa betänkligheter mot de nu gällande bestämmelserna och anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Thor* instämde häruti.

Herr Thylander: Herr talman! Då ingen här framställt något annat yrkande än om bifall till statsutskottets förslag, skulle jag kunna tåga, men den ställning jag intager till sjukkasserörelsen och det arbete, som jag varit med om för att få fram en lagstiftning för densamma göra, att jag icke kan underlåta, att denna gång taga kammarens tid i anspråk.

Jag ber då att få återkalla i kammarens minne, att det var icke i går och icke heller i fjol, som sjukkasserörelsen trängde sig fram till statsmakterna och vänligen anhöll om en lagstiftning, som kunde reglera rörelsen. Den framställningen förskrifver sig från så långt tillbaka i tiden som 1905. Anledningen till att frågan då kom upp var den, att de, som voro intresserade i och deltog i denna rörelse, hade funnit, att det var ett stort behof att på något sätt genom en lag få rö-

Om anslag till sjukkasseväsendet.
(Forts.)

Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)

relsen reglerad. Den hade nämligen urartat på ett sådant sätt, att man icke tillnärmelsevis kunde afvinna sjukförsäkringen i den form den småningom fått, de fördelar, som man kunde ha rätt att fordra af en sjukförsäkring. Och den praktiska sjukförsäkringsverksamheten, särskildt sådan denna tog sig uttryck hos rörelsens målsmän, visade oförtydbart, att om icke statsmakterna på ett eller annat sätt toge sig an denna rörelse, så funnes det goda utsikter för att den skulle komma in i en återvändsgränd, hvarifrån det skulle bli svårt att återföra den. Man förstår, att där det behöfdes så lång tid som från 1905 till 1910, hela fem år, för att studera frågan, innan man kunde komma fram med något positivt lagförslag, så var det en fråga af ganska stor innebörd. Om man så betänker, att de försök att få en lagstiftning till stånd, som gjorts under denna tid, varit baserade på en ganska grundlig utredning utan att dock leda till något positivt resultat, så förstår man också, att det ideal för en lagstiftning, som man möjligen skulle vilja ställa upp, var synnerligen svårt att uppnå.

För mig ställde sig frågan så, att om man kunde få en obligatorisk sjukförsäkring till stånd, så vore detta idealet. Men min erfarenhet från den praktiska sjukkasseverksamhetens område, och de studier, som jag varit där i tillfälle att göra, medförde, att jag snart kom till insikt, att det icke var så lätt och icke kunde ske så hastigt och lustigt, att få till stånd den utredning, på hvilken man skulle kunna bygga en sådan lagstiftning. Då jag därjämte insåg, att det var fara i dröjsmål, så fann jag det rådligast att i min ringa mån sätta in hela min styrka för att få fram den reform, som förledet års Riksdag antog. Sant är, att det från dem, som ifrade för att slutmålet skulle blifva obligatorisk försäkring, under debatten i fjol förspordes en liflig önskan att få sådana öfvergångsbestämmelser, att en del af de svårigheter, som hindrade införandet af den obligatoriska sjukförsäkringen, kunde undanröjas. Men för mig ställde sig saken så, att detta icke fick vara det primära i sjukkasserörelsens utveckling efter den nya lagen.

Det primära måste vara det, att såväl tillsyningsmyndigheterna som den praktiska verksamheten förstå att inordna sig efter den nya lagen på sådant sätt, att man med ledning af denna lag kan tillgodogöra sig sjukförsäkringens fördelar. Det är ett misstag, när man tror, att den synpunkt, som här framhållits, skulle kunna bidra till att få fältet moget för en obligatorisk sjukförsäkring. Nej, mina herrar, det går ej på det sättet.

I Tyskland finnas många lokalt begränsade sjukkassor. I dessa finnas både de, som hafva bidrag till sin sjukförsäkring, och de, som icke hafva bidrag och detta går bra. Det finnes också de, som stå ett litet stycke högre upp på samhällsskalan. De kunna alla rymmas under samma tak, och dessa kassor utöfva en verksamhet, som icke utesluter någon från att försäkra sig. Det visar sig, att den obligatoriska sjukförsäkringen icke måste taga hänsyn till, att man först måste utrangera alla dem, som under den gångna tiden, medan det funnits en bristfällig lagstiftning, haft den olyckan att komma in i en sjukkassa och blifva

sjukförsäkrade. Jag är sålunda af den öfvertygelsen, att om det en gång lyckas, hvilket jag hoppas, att få en social försäkringsbyggnad, sådan att sjukkassee försäkringen skall kunna inordnas som ett led i densamma, då skall denna sak ordna sig själf och man behöfver ej bry sin hjärna så synnerligen mycket för att finna bästa sättet att ordna den.

*Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)*

Men, mina herrar, det finns en annan utväg att gå för att bana väg för den obligatoriska sjukförsäkringen, nämligen att nyttja de medel, som sjukkasselagen erbjuder. Redan i början af detta år, när man började försöka sig på att inränga sjukkasserörelsen under den nya lagen, fann man, att sönderstyckningssystemet, som existerade öfver allt i vårt land och speciellt i städer och andra folkcentra, måste maka åt sig och att man måste göra allt för att få till stånd stora, bärkraftiga och om möjligt lokalt begränsade sjukkassor. Kan man ej detta, är det omöjligt att vinna de fördelar, som bereds af lagstiftningen och det arbete, som under den gångna tiden nedlagts i syfte att röja bort hindren för införande af obligatorisk sjukförsäkring. Och jag ber kammaren lägga märke till att såväl tillsyningsmyndigheten som målsmännen där ute i landet ha ett synnerligen svårt arbete blott för att kunna genomföra det syftet, som så skulle kunna skapa nya möjligheter för sjukkassee rörelsens utveckling

Vidare ber jag att få framhålla, att det sätt, hvar på sjukförsäkringen handhafts under den gångna tiden, är mer än bristfälligt. Det är den bristfälliga lagstiftningen äfvensom det sätt, hvar på statsmyndigheterna betraktat denna rörelse och så att säga tagit afstånd från densamma, som föranleder, att en hel del missförhållanden förefinnas. Då man i fjol antog denna lag om sjukkassor, visade det hela med afseende på denna lags innebörd, att Sveriges riksdag tydligt och klart hyllade den meningen, att vi icke skulle göra öfvergången alltför brådstörtad för att icke för mycket skada allt det goda, som finnes i denna fackrörelse, och att vi skulle göra öfvergången så mjuk och behaglig som möjligt.

Hvad beträffar det förhållandet, att det finnes en hel del, som icke borde komma in under den nya lagen och icke få statsbidrag, hafva vi från statsrådsbänken hört, att det i Stockholm icke är mer än 5 %, och för min del vågar jag påstå, att om det icke är mer än 5 % i Stockholm, kommer det icke ens upp till 5 % i småstäderna, och i hvarje fall icke på landsbygden. Men ser man något litet på, hvilka de äro dessa 5 %, då finner man ibland dem en hel del personer, som i närvarande stund äro oundgängligen nödvändiga för rörelsen och för dess utveckling, i det att denna rörelse behöfver män med utvecklad intelligens, för att ute i det praktiska lifvet något godt må kunna uträttas för rörelsens vidare utveckling. Det finns en och annan elementarlärare som varit med så länge, att han är nära på pensionsmässig. Han har varit med i rörelsen sedan ett tjugotal år tillbaka. Han har insatt sin intelligens i den utveckling, som rörelsen undergått under denna tid. Där finnes en och annan småbrukare, till och med präster och kommunalordförande. Men öfverallt visar det sig, att dessa män gått in i sjukkassorna af idel

Om anslag till
sjukkas-
sese-
väsendet.
(Forts.)

längtan att få utträtta något godt. För det goda som utträttats under den gångna tiden i denna stora folkrörelse, därför hafva vi i stort sedt att tacka dessa män.

Om de nu varit medlemmar i sjukkassorna ett tjugotal eller ett trettiotal af år, skulle då Sveriges riksdag och särskildt dess Andra kammare vilja vara med om att de utan vidare sopas bort från ett arbete, där deras intelligens fortfarande behöfs och där de stått utan att på något sätt betunga sjukkassorna? Det bidrag, som staten lämnar hvar och en af dessa män uppgår till högst 2 kronor 50 öre à 3 kronor om året. Om dessa män gjort en insats på detta område, då undrar jag, om vi böra missunna dem detta statsbidrag. Jag tror det knappast. Om man frågar sig, huruvida det finns någon fara för att detta system skall utveckla sig så, att det skall tränga sig högre upp på den sociala skalan, svarar jag för min del härfpå ett bestämdt nej.

Jag vill påpeka den omständigheten, att sedan lagen trädde i kraft den 1 januari i år, summa fyra kassor, såvidt jag icke är oriktigt underrettad, låtit inregistrera sig under denna nya lag. Jag trodde verkligen förlidet år, att det stora flertalet under år 1911 skulle låta inregistrera sig. Sedan dess har jag haft tillfälle att litet hvarstades i landet biträda vid stora möten. Jag har funnit en sådan gammalmodighet och konservatism på botten af denna folkrörelse, att det blir mycket svårt att öfvervinna konsekvenserna däraf. Öfverallt tycker man, att det är orimligt att taga bort flermedlemskapet. Jag har funnit att när man skall skriva sina stadgar, gör man allt för att kringgå lagen och på ett eller annat sätt få in bestämmelser i stadgarna, som skola främja vissa intressen, som icke få främjas, när kassorna skola systematiskt ordnas.

Min öfvertygelse är den, att man icke behöfver frukta för att personer, som befinna sig högre upp på samhällsskalan skola trängas med hvarandra om det lilla statsanslaget. Jag tror också, att det skulle vara lyckligt, om Riksdagen i sin helhet och speciellt Andra kammaren skulle komma att se på denna rörelse något mera nyktert än man skulle göra, om man trodde, att den fara, som tagit sig uttryck i herr Starbäcks reservation, verkligen finnes till. Jag tror, att Andra kammaren bör hysa förtroende till den tillsynsmyndighet som blifvit tillsatt, ty det är min öfvertygelse, att denna myndighet skall göra allt för att ordna saken. Och gör den detta, har den tillsammans med målsmännen ute i landet skapat en plattform, som icke blir olämplig för införande af obligatorisk sjukförsäkring.

Under påskveckan hade Sveriges allmänna sjukkassee förbunds styrelse ett möte här i Stockholm. Jag kan tala om, att det var mötet bekant, att man redan nu, innan lagen har börjat tillämpas, skulle komma fram med bestämmelser, som ställde i utsikt en begränsning af den frihet, som rörelsen behöfver för att utveckla sig. Därför upptogs också till behandling detta statsutskotts betänkande såväl som den därvid fogade reservationen. Styrelsen, som haft tillfälle att noga studera herr Starbäcks reservation, såg icke i denna precis samma innehåll

som i utskottets betänkande, och jag tror, att hvar och en, som vill jämföra dem båda med hvarandra, skall finna, att de icke innehålla precis detsamma.

*Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)*

Styrelsen affattade ett slags resolution, ett yttrande, som man bad mig framföra till kammaren och få intaget i kammarens protokoll. Jag gör detta så mycket hellre som detta yttrande är ett uttryck för hvad de personer känna i närvarande stund, hvilka hafva påtagit sig den synnerligen tunga bördan att försöka ordna denna folk rörelse efter den nya lagen och enligt dess bestämmelser. Detta yttrande lyder sålunda:

»I anledning af statutskottets utlåtande rörande i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln gjord framställning om anslag till sjukkasseeväsendet och den i samband med nämnda utlåtande af herr K. Starbäck fogade reservationen anser sig styrelsen för Sveriges allmänna sjukkassee förbund, samlad till möte i Stockholm den 15 april 1911, för-
anlåten göra följande uttalande:

Reservanten har uttalat, att det i sjukkassorna utan tvifvel finnes ett afsevärdt antal »mera burgna personer». Han finner att detta kan leda till att statsanslaget kan växa till oroväckande belopp och ser däri tydligt ett hinder för utvecklingen hän emot obligatorisk försäkring samt anser det vara en »trängande angelägenhet» att af det allmänna uppställas villkor, som utesluta sådana försäkringstagare, hvilkas ekonomiska ställning är sådan, att de ej böra komma i åtnjutande af statsbidrag.

Det måste vara ägnadt att väcka förvåning, att ett yrkande om revision af bestämmelserna om statsbidragets utgående redan nu framställt, innan vare sig tillsynsmyndigheten öfver sjukkassee verksamheten i riket eller rörelsens praktiskt erfarna utöfvare hunnit förskaffa sig någon stadgad erfarenhet af hur den nya lagstiftningen verkar. Reservantens föreställning att det skulle finnas ett afsevärdt antal mera burgna personer inom sjukkassorna i allmänhet, hvilka ej borde för sin försäkring åtnjuta statsbidrag, torde uteslutande bero på bristande erfarenhet, liksom hans tro att kassor speciellt skulle komma att bildas för att ge personer i bättre samhällsställning tillfälle att för sin försäkring erhålla statsbidrag. I sistberörda hänseende vill styrelsen framhålla, att det redan nu visat sig i de större städer, där sjukkassorna hufvudsakligen med mera burgna medlemmar finnas, att dessa kassor icke finna med sina intressen förenligt att inordna sig under de arbetsformer, lagen kräfver. De synas därför, så vidt man hittills kan döma, ämna ställa sig utom lagen. För det stora flertalet kassor föreligger ingen som helst risk, att deras medlemmar i någon nämnvärd grad äro annat än arbetare och med dem jämställda. Enstaka undantagsfall bero närmast därpå, att dessa medlemmar tidigare ingått i egenskap af arbetare, men sedan arbetat sig upp till en något bättre, dock sällan burgen ställning. Då i allmänhet dessa medlemmar genom personlig insats och eljest varit af stort värde för kassorna, vore det en lika svår

Om anslag till sjukkas-
sjukkas-
väsendet.
(Forts.)

förlust för dessa, som det vore en orättvisa mot dessa gamla medlemmar att nu utesluta dem.

Styrelsen är alltså öfvertygad, att om statens anslag till sjukkasväsandets befrämjande kommer att ökas, så skall detta just komma de samhällsklasser tillgodo, för hvilka det är afsedt. Emellertid synes oss de af statsutskottet i utlåtande nr 44 gjorda uttalandena icke vara af beskaffenhet att föranleda någon vår erinran, då däri ges utrymme för de under öfvergångsåren naturliga undantagsfallen i detta afseende.

Den af reservanten påyrkade snara utredningen måste anses synnerligen olycklig just under den nu pågående stora omdaning af Sveriges sjukkasväsän för att anpassa den till den nya sjukkaselagen och därmed åstadkomma bärkraftiga och för uppgiften lämpliga organ för sjukförsäkringen. Såväl tillsynsmyndigheten som sjukkasorna måste helt visst under de närmast liggande åren ägna all sin kraft och omsorg åt denna stora uppgift till sjukförsäkringens fromma. Det vore då lika oklokt som syftet förryckande att midt under detta arbete innästla förändringar i bidragsvillkoren, hvilka hårdt drabba, låt vara ett icke allt för stort men för kassornas stabilitet värdefullt antal medlemmar, och hvilka alltså leda till ytterligare förvirring och i vissa fall splittring.

Uppenbarligen kan icke heller detta främja den obligatoriska sjukförsäkring, med hvilken hr Starbäck motiverar sitt yrkande, och som reservanten eljest visat intresse. Styrelsen måste tvärtom vidhålla, att skall den svenska sjukförsäkringen med önskvärd snabbhet utvecklas för att kunna tjäna som grund för den obligatoriska försäkringen, så måste sjukkasserörelsen nu få ro att under samverkan med tillsynsmyndigheten inordna sig i de rationella former, som lagen under hand sannolikt kommer att skapa.

Beträffande den ifrågasatta utredningen vill styrelsen dessutom anmärka, att en sådan under alla omständigheter måste ge ett tämligen osäkert resultat, innan sjukkasorna hunnit omläggas, så att flermedlemskapet så långt som möjligt bortelimerats.

För min del, herr talman, är jag fullkomligt öfvertygad om att den sjukkasbyrå, som kommit till stånd i kungl. kommerskollegium, äger möjlighet att utöfva nödig kontroll öfver verksamheten i närvarande stund. Med den lag i handen, som Riksdagen förlidet år antog, skola de män, som fått detta uppdrag — därom är jag fullkomligt öfvertygad — tillsammans med sjukkasornas målsmän ute i landet åstadkomma ett godt och betydelsefullt arbete. Skulle det emellertid finnas skäl att tro, att tillsynsmyndigheten skall se genom fingrarna, så har statsutskottet i motiveringen till sitt utlåtande kommit med ett observandum, som skall gifva tillsynsmyndigheterna anledning att noga begrundade de åtgärder, som de komma att vidtaga. När därtill kommer det intima samband, som är nödvändigt för att sjukförsäkringsrörelsen skall verka hastigt och lätt, och som numera förefinnes, i det att tillsynsmyndigheterna stå i omedelbar förbindelse med Kungl. Maj:t är jag öfvertygad om, att dessa två makter skola göra sitt till för att rea-

lusera hvad som i föl kom till uttryck i den nya lagen och den form för statsbidraget, som då följde med. Jag tror detta så mycket mera, som statsutskottet haft tillfälle att säga ifrån, att något missbruk med statsbidragen ej får förekomma. Jag skall därför sluta med att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Schotte: Herr talman! Efter den siste ärade talarens anförande kunde det kanske vara onödigt att ytterligare upptaga kammarens tid, men då jag anser det vara af synnerligen stor vikt, att sjukkassorna de närmaste åren lämnas i fred för rubbningar och omkastningar beträffande statsbidragets utgående, så skall jag be att få yttra några ord.

Jag hade under förra riksdagen tillfälle att fullt och helt ansluta mig till dem, som yrkade på, att vi snarast möjligt borde öfvergå till den obligatoriska sjukförsäkringen, ehuru jag — och det arbete, jag varit i tillfälle att nedlägga under sjukkasselagens behandling på det förberedande stadiet, befäste den uppfattningen — dock insåg nödvändigheten af, att innan den öfvergången skedde, sjukkassorna omlade sin verksamhet efter mera enhetliga grunder och principer och kommo under starkare kontroll och ledning än de hittills varit. Det var därför jag såsom en öfvergångsform förordade den nya lagen; uppfattningen om att obligatorisk sjukförsäkring bör vara målet har jag fortfarande.

Nu säges det här, att det är nödvändigt att förekomma, att bemedlade personer vinna inträde i sjukkassorna, eller rättare att de erhålla statsbidrag, hvarom här närmast är frågan, till sina försäkringar. Det är alldeles riktigt, att man bör söka förekomma att mera bemedlade sjukkasemedlemmar få statsbidrag. Det system, som nu gäller, d. v. s. att man har fastställt ett maximum för den dagliga sjukhjälpssumman, ett visst belopp, som skall vara den högsta för att medlem skall erhålla statsbidrag, har detta syfte. Nu gör man gällande, att detta system är bristfälligt, och det är möjligt, att det är så. Men jag vill äfven säga, att samma bristfälligheter förefinnas i andra system, som varit på tal. Man har pekat på Danmarks exempel och det system, som där användts. Dess sjukkasselag innehåller den bestämmelsen, att statsbidrag får åtnjutas endast af obemedlade arbetare, husmän, handverkare och näringsidkare, lågt aflönade tjänstemän och andra med de nämnda i ekonomiskt afseende likställda män och kvinnor. Den bestämmelsen är naturligtvis ytterligt tånjbar, och jag tror icke, att erfarenheten i Danmark visat, att den varit så synnerligen pålitlig i förevarande syfte och kan tillerkännas några afsevärda fördelar framför det system, som vi infört här i Sverige. Tillsynsmyndigheterna i Danmark ha också måst komplettera denna bestämmelse med en del tilläggsföreskrifter. Man har så ansett det vara nödvändigt att sätta en viss inkomstgräns för rättigheten att bli medlem af en statsunderstödd sjukkassa. Maximigränsen har satts i Köpenhamn till 1,800 kronor jämte 100 kronor för hvarje minder-

Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
Forts.)

årigt barn, i provinsstäderna till 1,200—1,400 kronor och på landsbygden till 800—1,000 kronor — dessutom finnes en förmögenhetsgräns af 5,000 kronor. Det är gifvet, att sådana fixa belopp äro svåra att tillämpa, och att, äfven om man går den danska vägen, man icke har någon större säkerhet för, att icke något högre socialt stående personer bli medlemmar af statsunderstödda sjukkassor och där få statsbidrag. Det är därför ytterligt svårt att finna ett verkningfullt system i detta afseende, och jag tror, att det knappast är möjligt, förrän man får en fullständig och noggrann statistik öfver sjukkassornas verksamhet, en statistik, som af den nuvarande tillsynsmyndigheten kan åstadkommas på ett helt annat sätt, än som hittills varit möjligt. Det är ju också så, att statsbidraget icke är så förfärligt stort, att det skulle kunna föranleda t. ex. herrar fondmäklare att bilda sjukkassor och bli medlemmar af dem för att få 2 kronor och 50 öre om året, som ju genomsnittsbeloppet per medlem kan beräknas till. Jag tror verkligen, att dessa herrar ha vida större möjlighet att skaffa sig en fördelaktig försäkring genom att anlita de enskilda bolag, som drifva sjukförsäkringsverksamhet. Det är ju också så, att det finnes en del sjukkassor, som lämna jämförelsevis stor sjukhjälp. Vi ha t. ex. provinsialläkarnas sjukkassa, som lämnar 50 kronor i veckan, d. v. s. omkring 7 kronor om dagen. Jag har ingen kännedom om, huruvida denna kassa ämnar låta inregistrera sig under den nya lagen, men om den gör det, så kommer den i alla fall att vara utesluten från statsbidrag.

Jag tror därför, att Riksdagen kan med lugn låta sjukkassorna ännu några år utveckla sig efter sina nuvarande riktlinjer, och att det vore lyckligt, om det därunder icke blir några onödiga kastningar i villkoren för statsbidragets utgående. Jag har så mycket större anledning att anse detta, som jag icke funnit, att någon af de föregående talarna kunnat bestämdt påstå, att de nuvarande bestämmelserna om statsbidraget utgöra något hinder för den obligatoriska sjukförsäkring, hvilken vi böra eftersträfvä. Herr Branting uttryckte sig också mycket försiktigt, då han sade, att de *möjligen* kunde vara till hinder. Men något verkligt skäl, för att de äro ett hinder, har han icke anfört. Icke heller kan jag tro det vara riktigt, hvad herr Ekman anförde, att omläggningstinde just skulle vara särskildt lämplig för förändrade bestämmelser. Jag känner inga skäl för en sådan mening. Jag tror, att frågan om lämpligaste formen för statsbidraget kan ordnas alldeles oberoende af frågan om den obligatoriska sjukförsäkringen, hvilken långt ifrån att förhindras snarare befordras genom den öfvergångstid, som nu råder, därunder noggrann statistik och sakkunnig ledning genom inrättandet af tillsynsmyndigheten vinnas.

Statsutskottet har påvisat, att denna fråga bör vara föremål för uppmärksamhet, och Riksdagen har årligen tillfälle att kontrollera statsbidragsbestämmelsernas verkningar och i öfrigt ingripa, om missförhållanden på detta område uppstå som det kan vara skäl i att få afhjälpta. Jag tror därför, att man för närvarande bör låta det bero vid nu gällande bestämmelser, och att det vore nyttigt om det nuvarande

statsbidraget fick ostördt verka några år, så att man kom något närmare den tidpunkt, då man kan bli färdig att gå öfver till den obligatoriska sjukförsäkringen. När staten kommer att ägna sig åt en vidsträcktare försäkringsverksamhet, hvarken kan eller bör staten understödja sjukkassorna under samma form som nu och kanske ej heller med så rikliga anslag, som under den senaste riksdagen blifvit beslutade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan,

Herr Branting: Herr talman! Det var en vidlyftig debatt, som utspunnit sig med anledning af mitt understrykande af en passus i statsutskottets motivering och mitt framhållande af, att man kan se ungefär detsamma i herr Starbäcks motivering, ehuru han något mera utvecklat denna sak. Detta har nu framkallat vidlyftiga förklaringar, och jag skall icke ytterligare förlänga denna debatt, då i alla händelser alla yrkanden som gjorts äro lika. Jag vill endast tacksam samt erkänna mottagandet af de upplysningar från statsrådsbänken, som, om jag icke är illa underättad, utskottet i fjol under den hetsjakt, denna fråga då var utsatt för, icke i minsta mån lyckades erhålla. Nu ha vi åtminstone några siffror, och dessa visa, att det tycks vara omkring fem procent af de sjukkasemedlemmar, som finnas i Stockholm, om hvilka det kan vara tvifvelaktigt, huruvida till dem statsbidrag rimligen bör utgå. Det är ju icke någon så hög siffra, men det har icke heller från något håll påståtts, att denna siffra nu skulle vara af ruinerande beskaffenhet för staten, utan hvad som påståtts är, att man måste se till, att detta antal medlemmar från sådana samhällsklasser, som mycket väl själfva kunna sörja för sin sjukförsäkring, icke växer genom statsbidragets anordning, så att därigenom oriktigheter och olämpligheter alltmera inträda. Statsrådet och chefen för civildepartementet har ju också erkänt, att den principen är riktig, och det är ju också, som utskottet säger, af vikt, att man från början ser till att icke några missförhållanden inträda på detta område.

Herr Thylander gjorde nu en vidlyftig utredning af saken och försvarade lifligt de medlemmar, hvilkas ekonomiska ställning är något gynnsammare än det stora flertalet sjukkasemedlemmars. Det skall icke ett ögonblick falla mig in, att förneka, att dessa elements tillvaro i sjukkassorna kan vara till stort gagn för rörelsen, och att detta kan gifva en sådan stomme och fasthet åt densamma, som han väl menade. Jag vill icke alls bestrida det, ehuru man naturligtvis också måste taga fasta på erkännandet af den »gammalmodighet» och »konservatism», som i vissa sjukkassekretsar tydligen råda gentemot en modernisering af förhållandena. Men hvad jag icke kan förstå det är, att ett påpekande i den riktning, som här gjorts, särskildt af herr Starbäck, skulle kunna befaras »sopa bort» dessa element. Ty det är ju icke fråga om att utestänga dem från sjukkassorna, utan det är endast

*Om anslag till
sjukkas-
väsendet.
(Forts.)*

Om anslag till
sjukkasse-
väsendet.
(Forts.)

fråga om att se till, att statsbidraget verkligen kommer de svagare till godo och icke automatiskt äfven de starka. Det är om *den* saken vi tvista. De bättre lottade personer, som gått in i sjukkassorna, eller de, som efter det de blifvit medlemmar kommit i en bättre ekonomisk ställning men fortfarande vilja hjälpa sina mindre lyckligt lottade kamrater, nog kunna de göra det fortfarande, och icke behöfva de bli bortsopade från sjukkassorna, därför att man indrager eller minskar det statsbidrag, de för närvarande åtnjuta. Det är således här fråga om uppenbara öfverdrifter, och jag ber att få konstatera det, för att icke denna sida af saken skall bli oriktigt betonad.

Det har sagts, att sjukkassorna under den närmaste tiden behöfva »få ro» för att kunna fullborda sin konsolidering efter den nya lagen. Ja, det jan ju vara möjligt, att det icke är lämpligt att alldeles ändra de nuvarande bestämmelserna för statsbidragets utgående. Men det har heller icke någon begärt, utan vi ha endast velat understryka, att det är af vikt att från början tillse, att icke sådana missförhållanden, som dörren dock påtagligen är öppen för, få insmyga sig.

Så har man här kommit in på en annan fråga, nämligen frågan om frivillig eller obligatorisk försäkring. Den föreligger icke här i annan form än att vännerna af den obligatoriska försäkringen äro angelägna om att se till, att icke någonting smyger sig in i sjukkasseväsendet, som i minsta mån kan förhindra eller stänga vägen för den obligatoriska försäkringen. Det är detta som vi pekat på, att det skulle kunna tänkas, att ett fortgående på den väg, som man är inne på i afseende på statsbidraget — att gifva sådant äfven åt grupper af medborgare, som icke direkt skulle falla under en rationell socialförsäkring — möjligen skulle blifva ett hinder, då man sedan vill göra de nödvändiga rubbningar och ändringar, som måste ske, när man är färdig att rycka fram till den obligatoriska anordningen. Det är detta, som man velat förebygga. Alla äro ju också ense om att den påpekning, som statsutskottet gör, är befogad; somliga vilja understryka den mera, medan andra anse, att det nog är bra utan en sådan understrykning, men ingen har yrkat, att själfva denna del af motiveringen i statsutskottets utlåtande måtte utgå.

Således ber jag, herr talman, att för min del få hålla på den uppfattningen, att denna motivering godt bör kunna särskildt understrykas, och att det är nyttigt att hafva ett principiellt erkännande af detta slag, då man skall gå fram mot den obligatoriska sjukförsäkringen. Att man så skall göra, det är här ånyo konstateradt, man kan väl säga från alla håll, ty ingen har i debatten motsatt sig, att vi skola komma dit. Då skall jag endast, herr talman, nu be att få yrka godkännande af statsutskottets utlåtande.

Öfverläggningen var härmed afslutad.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Härefter föredrogos hvar för sig bankoutskottets utlåtanden: nr 23, angående förslag till ändringar i aflöningsstaten för riksbanken, och

nr 24, angående ändrad lydelse af § 82 mom. 2 bankoreglementet och §§ 107 och 134 reglementet för riksgäldskontoret.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Vidare fanns å föredragningslistan upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 25, angående ändrad lydelse af § 45 bankoreglementet. *Ang. ändrad lydelse af § 45 bankoreglementet.*

Utskottet hemställde, att § 45 af bankoreglementet måtte erhålla följande ändrade lydelse:

Fullmäktige äro berättigade att när som helst genom ombud, utsedt inom eller utom fullmäktige, anställa inventering och undersökning vid afdelningskontoren.

För dylik förrättning, som verkställs af fullmäktig i riksbanken, utgår ej särskildt arfvode, utan endast resekostnadsersättning enligt tredje klassen af gällande resereglemente *samt traktamente med femton kronor om dagen* efter de i resereglementet för åtnjutande af dagtraktamente i allmänhet stadgade grunder. Till annat ombud lämnas godtgörelse efter bestämmande af fullmäktige.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herr *Christiernson*.

Utskottets hemställan upplästes, och yttrade härefter

Herr Christiernson: Herr talman! Jag är ju reservant vid detta betänkande, och det är därför, att jag anser, att den framställning, som här göres af utskottet, saknar fog för sig. Utskottet hemställer nämligen, att dagtraktamentet för den af de deputerade, som är ute och inspekterar riksbankens afdelningskontor, skall höjas från elfva till femton kronor, men att i öfrigt resekostnadsersättningen skall utgå enligt tredje klassen af gällande resereglemente. Det är ju något formellt oegentligt. Jag kan icke finna, hvarför, när ifrågavarande deputerad nu skall resa efter första klassen af resereglementet, man dock skall säga, att reseersättningen skall utgå enligt tredje klassen men dagtraktamentet höjas till femton kronor. Det borde hafva stått på det viset i stället, att ersättningen skall utgå enligt första klassen mot tredje klassen förut. Utskottet har haft ganska svårt att finna

Ang. ändrad
lydelse af § 45
bankoregle-
mentet.
(Forts.)

skäl för denna sin framställning. Jag skall icke, då det nu är så lyckligt, att vi slippa kvällsplenium i dag, draga ut på tiden; men då nu utskottet säger, att tjugutvå år förlutit, sedan ifrågavarande stadgande infördes och att lefnadskostnaderna under den tiden stigit, utan att någonting gjorts för att lätta den stackarns tunga, som har att resa och inspektera afdelningskontoren, så vill jag erinra om att rese-reglementet för icke länge sedan underkastats en revision, då ersättningen och dagtraktamentet höjdes, och att man sålunda i någon mån har försökt följa med sin tid.

Men dessutom ber jag att få påpeka, att när denne deputerades plats eller befattning inrättades så sent som vid 1907 års riksdag, så sade bankoutskottet följande: »Då dessutom det ökade antalet afdelningskontor och den stegrade rörelsen vid dessa kontor fordra en oaf-lätlig uppmärksamhet från de deputerades sida och kräva icke oväsentligt ökad arbete mot förut, torde den närmaste tillsynen öfver dessa kontors rörelse och förvaltning samt utlåningen till privata vid de ifrågavarande kontoren böra uppdragas åt en deputerad». Och så finga vi den andre deputeraden, hvilken tillförsäkrades en lön af 15,000 kronor om året. Alltså ingår i tjänsgöringsskyldigheten för denne deputerad att inspektera afdelningskontoren, och därvid har han rese-ersättning enligt tredje klassen i resereglementet, hvilket bland annat medför rätt till ett dagtraktamente af elfva kronor.

Anledningen till att jag reserverat mig är den, att jag ansett, att när denna plats så nyligen tillsatts, och lönen faststälts till ett belopp af 15,000 kronor, så kan den, som nu har tjänsten i fråga, icke klaga på löneförmånerna på den grund, att de icke blifvit reglerade på många år och sålunda äro otillfredsställande, utan tvärtom finnes det anledning påstå, att då de så nyligen reglerats, det icke är det ringaste skäl att göra någon reglering. Och jag vill till slut säga det, att har man en tjänst, som aflönas med 15,000 kronor om året, alltså en af de högst aflönade statstjänsterna i vårt land, och till densamma hör skyldighet att resa 3—4 månader af året med elfva kronors dagtraktamente, så bör det kunna vara tillräckligt och det sålunda icke finnes någon anledning att höja dagtraktamentet.

Dessa skäl hafva gjort, att jag reserverat mig, och de göra också, att jag, herr talman, yrkar afslag på utskottets framställning och i stället yrkar, att ifrågavarande punkt bibehålles vid sin gamla lydelse.

Sedan herr vice talmannen öfvertagit ledningen af kammarrens förhandlingar, lämnades ordet till

Herr Svensson i Skyllberg, som anförde: Herr talman! Det är icke någon stor fråga, som det här gäller. Det gäller blott, huruvida ifrågavarande deputerad skall hafva elfva eller femton kronor per dag i dagtraktamente. Då inspektioner förrättas under omkring 120—150 dagar om året, kan det blifva en merutgift för staten af 5—600 kronor årligen. Det är således icke någon stor penningfråga, utan det är en-

dast en lämplighetsfråga, om den, som förrättar inspektionerna, skall hafva så pass stort dagtraktamente, att han icke blir direkt lidande på de resor, han måste företaga. Att elfva kronor om dagen i resetraktamente icke i vanliga fall är tillräckligt, känner väl enhvar till, som har rest något i dylika förrättningar. Det kan ju hända, att man med sträng sparsamhet möjligen kan draga sig fram en eller annan dag med detta arfvode, men på längden är det icke tillräckligt. Om elfva kronor var ett lämpligt dagtraktamente på den tid, då detsamma fastställdes, torde ett dagtraktamente af femton kronor nu icke vara för högt tilltaget.

Herr Christierson talade om att denne deputerad hade en lön af 15,000 kronor och att han, som hade en så stor lön, borde vara beredd på att bära de uppoffringar, som kunde följa med inspektionsresorna. Det kan vara en smaksak, hur man vill bedöma den frågan, men jag tror, att 15,000 kronor icke är en för högt tilltagen lön för en bankman med de kvalifikationer, som fordras på hans plats. Äfven om jag ser saken ur den synpunkten, kan jag sålunda icke finna, att dagtraktamentet är för högt beräknadt. Och det kan väl icke vara meningen, att det skall medföra en tunga för fullmäktige att göra dessa inspektionsresor?

Då det är uppenbart, att det nuvarande dagtraktamentet icke räcker, tror jag, att det vore lämpligt att bifalla utskottets förslag, i synnerhet som utskottet varit enhälligt med undantag af herr Christierson, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade

Herr Rydén: Herr talman! Jag tror, att Andra kammaren har all anledning att vara herr Christierson tacksam, för att han i bankoutskottet uppmärksammat det förslag, som här kommit från bankofullmäktige, och om hvilket hela utskottet i öfrigt varit enigt. För det första vill jag säga det, att den här formuleringen, om jag får använda ordet formulering, är, om icke alldeles oärlig, så dock icke fullt ärlig. Det är ju faktiskt så, att här står det föreskrifvet, att deputeraden skall resa efter tredje klassens resereglemente, men läser man reglementet för tredje klassen, så står det där, att reseersättningen skall vara lika med första klassen, och för deputeraden vill man nu stadga, att dagtraktamentet skall utgå med 15 kronor, d. v. s. precis lika med första klassen. Om herrarna i utskottet använt vanligt svenska och icke gått på omvägar, så skulle det ha stått i reglementet, att reseersättning och dagtraktamente skola beräknas efter första klassen. Men då hade man naturligtvis stött på patrull i denna kammare, ty om man ser efter, hvilka det är, som resa efter första klassen, så finner man, att det är sådana personer, som statsministern, statsråden, ärkebiskopen och några andra af de allra högsta statstjänstemännen, och det torde till och med för herrar bankofullmäktige ha fallit sig litet svårt att försöka flytta upp deputeraden i samma klass som dessa.

*Ang. ändrad
lydelse af § 45
bankoreg-
lementet.
(Forts.)*

Ang. ändrad
lydelse af § 45
bankoreg-
lementet.
(Forts.)

Därför valde man denna omväg att införa första klassens bestämmelser men skrifva tredje klassen, och detta genom att göra det tillägget, att dagtraktamentet skulle utgå med 15 kronor. Detta tycker jag är ett något märkvärdigt sätt att gå tillväga på.

Med anledning af att bankoutskottet sagt, att 11 kronor om dagen icke är tillräckligt för deputeraden Norberg, när han är ute och reser, så ber jag att få påpeka, att om Riksdagen sanktionerar detta, så har Riksdagen därigenom också erkänt, att alla de andra tjänstemännen, som resa efter tredje klassen, icke få tillräckligt. I den klassen resa till och med professorer, byråchefer, byrådirektörer, öfverstelöjtnanter och öfver hufvud taget alla tredje gradens tjänstemän. Då måste det också vara orättvist, att dessa tjänstemän endast få 11 kronor om dagen, och då bör dagtraktamentet äfven för dem höjas till 15 kronor. Nu var det så sent som 1907, som det nuvarande resereglementet fastställdes, och då höjdes för tredje klassen dagtraktamentet från det förutvarande beloppet till 11 kronor, och den höjningen fick äfven den inspekterande bankofullmäktigen vara med om. Det är ju alldeles klart, att om Riksdagen nu går med på bankoutskottets förslag, så medför det en ren orättvisa mot de andra tjänstemännen, som nu resa efter tredje klassen, och då måste man antingen höja äfven deras dagtraktamente till 15 kronor eller också måste man uppflytta denne deputerade i första reseklassen. Jag tror, att detta i verkligheten är en mycket viktig fråga. Vilja herrarna verkligen ha en ny revision af resereglementet med de ofantligt stora kostnader, som därmed följa för statsverket? Vill man icke det, så får man vara ärlig och uppflytta denne deputerade till samma rang som statsministern och de andra, som resa efter första klassen. Men den mellanform, som man här försökt komma med, kan jag icke vara med om. Det är en framställning, som åtminstone icke jag sett något motstycke till i offentliga papper, och som jag omöjligt kan vara med om.

Jag måste sålunda betyga min stora tacksamhet mot herr Christerson, för att han vågat sätta sig upp emot den mäktiga statsmakt, som heter bankofullmäktige, och vågat reservera sig mot deras förslag. Jag ber att få biträda hans yrkande.

Herr Ekman i Göteborg: Herr talman! Jag ber att få upplysa där-om, att det icke är bankofullmäktige utan bankoutskottet, som tagit initiativet till denna höjning i dagtraktamentet för den inspekterande deputeraden. Hvarför man gjort detta, och hvarför man valt denna form för höjningen är det, att bankinspektörens assistent, då han reser till de enskilda bankerna, har fått 15 kronor i dagtraktamente, under det att han kvarstätt i tredje reseklassen. Om man nu anser det vara orättvist att gifva bankofullmäktigen, som man väl får anse vara socialt jämställd med bankinspektörens assistent, detta dagtraktamente, så måste det väl också anses hafva varit en orättvisa, då man gaf den senare dessa 15 kronor.

Nu säger man, att det är nog med 11 kronor om dagen. Ja, det

kan ju hända under vissa förhållanden. Man kan resa på olika sätt. För den, som reser från det ena stället till det andra och kanske kommer till en ny plats hvar eller hvarannan dag, blir det naturligtvis högst betydligt dyrare än för den, som kanske ligger stilla på ett ställe flera dagar efter hvarandra.

*Ang. ändrad
lydelse af § 45
bankoregla-
mentet.
(Forts.)*

Jag vill gärna medgifva, att det varit bättre, om man kunnat placera deputeraden i en högre klass, men man kan ju icke gärna uppflytta honom i högsta klassen. Och när man förut beträffande bankinspektörens assistent uppfunnit den utvägen att ge honom 15 kronor om dagen i dagtraktamente, men bibehålla honom i tredje reseklassen, så ansåg sig bankoutskottet kunna föreslå en liknande åtgärd äfven för den inspekterande bankofullmäktigen. Jag kan icke se, att någon orättvisa härigenom begås mot någon tjänsteman. Är det någon mer, som gör anspråk på 15 kronor om dagen, så får väl Riksdagen taga den saken under öfvervägande. Men jag kan icke se, att detta behöver bli något precedensfall för alla tjänstemän, som nu stå i lägre klass.

Här är det fråga om, huruvida riksbankens fullmäktige skall vara sämre ställd än bankinspektörens assistent. Det har förefallit bankoutskottet oriktigt, och det är det som föranledt utskottet att föreslå ett högre dagtraktamente utan att förflytta deputeraden till högre klass. Jag ber, herr vice talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Den fråga, som här föreligger, kan icke kallas en stor fråga, ty den gäller endast huruvida vederbörande bankofullmäktig, som det här är fråga om, skall erhålla 11 kronor eller 15 kronor i dagtraktamente, och det är således endast en skillnad på 4 kronor i dagarfvode, som man här har att yttra sig om. För min del ser jag emellertid denna fråga mycket större än som en fråga om 4 kronor. Jag ser saken så, att man icke vill bibehålla resereglementet i helgd från början till slut, utan att man här vill rubba på detsamma. Om det varit fråga om den förändringen, att man ville uppflytta denne tjänsteman till t. ex. första klassen, då kan det hända, att jag icke begärt ordet, ty man kunde ju ha ansett, att han hade värdighet nog att resa efter första klassen. Men här vill man bibehålla honom i tredje klassen och ge honom ersättning efter första klassen. Jag anser icke det vara ett bra sätt att lösa frågan på, då jag tror, att man bör hålla reglementet i helgd och efterlefnad, såvidt det är möjligt. Det böra vi också göra beträffande denne tjänsteman eller förtroendeman.

Nu säges det, att erfarenheten visat, att dessa 11 kronor i tredje klassen icke räcka till, utan att det behöfs mera, och man har sökt stöd för detta i det förhållandet, att bankinspektörens assistent af Kungl. Maj:t fått 15 kronor i stället för 11 kronor, som han egentligen skulle haft enligt den klass, han reser i. Jag vill visserligen icke uttala klander mot Kungl. Maj:t för detta, men i alla händelser tror jag icke, det är riktigt, att Riksdagen går tillväga på det sättet, nämligen att bevilja reseersättning efter en klass och dagarfvode efter en annan.

Jag vill därför förena mig med reservanten i hans yrkande, då jag

*Ang. ändrad
lydelse af § 45
bankoregle-
mentet.
(Forts.)*

tror det är säkrast att bifalla detsamma. Finner sedan bankoutskottet ett kommande år, att 11 kronor icke är tillräckligt för denna tjänsteman, så må bankoutskottet föreslå, att han skall uppflyttas i första klass. Då får han de 15 kronorna, och beträffande själfva reseersättningen är det ju ingen nämnvärd skillnad. Men det, som här af utskottet föreslagits, kan jag icke ge min röst åt.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och därefter på afslag å samma hemställan; och förmälde herr vice talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anlogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan.

Efter det herr talmannen återkommit och öfvertagit ledningen af förhandlingarna, företogs röstsammanräkningen; och befanns omröstningen hafva utfallit med 23 ja mot 165 nej, vid hvilken utgång kammaren afslagit utskottets hemställan.

§ 11.

*Ang.
efterskänkande
af statslån för
järnvägen Bor-
länge—Insjön.*

Efter föredragning af bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af viss del af statslån för järnvägen Borlänge—Insjön, yttrade

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet vid behandlingen af denna fråga för att göra en del erinringar i fråga om det sätt, hvarpå de enskilda järnvägarna förvaltas och administreras och äfven beträffande koncessioneringen af desamma, som jag anser vara en mycket bidragande faktor till, att en del enskilda järnvägars ekonomi kommit att blifva af sådan art som i det fall vi nu ha att behandla.

Vid ett närmare studium af förhållandena vid våra enskilda järnvägar skall man ovillkorligen något förundra sig öfver den omständigheten, att Sveriges enskilda järnvägsnät, som vid utgången af år 1909 uppgick till 900 mil, är uppdeladt på icke mindre än 154 olika bolag

med öfver 100 olika förvaltningar. Det är alldeles klart, att ett sådant förhållande som att en hel del mindre järnvägar med en längd af 20—30 kilometer hvar och en administreras såsom en enhet och har särskild förvaltning spelar stor roll i fråga om de möjligheter, som finnas för järnvägarna att administreras så, att deras ekonomi hålles uppe. Jag skall tillåta mig att taga några exempel på, hur förhållandet nu är.

*Ang.
efterskänkande
af statslån för
järnvägen Bor-
länge—Insjön.
(Forts.)*

Jag skall taga ett exempel från Södermanlands län. Den järnväg, som går under benämningen »Mellersta Södermanlands järnväg», har en längd af 23 kilometer och ansluter sig till en annan af samma spårvidd, nämligen Norra Södermanlands järnväg, af hvilken den egentligen borde utgöra en del, men den administreras särskildt, har särskild förvaltning och äges af ett särskildt bolag. Ett annat exempel på sådant förhållande ha vi i Hönshylte—Kvarnamåla järnväg i södra Sverige, som har en längd af 21 kilometer och ansluter sig till en annan af samma spårvidd. Sköfde—Axvalls järnväg har likaså en längd af 21 kilometer och ansluter sig till en annan med samma spårvidd. Liknande är förhållandet med Ängelholm—Klippan's järnväg, som har en längd af något mer än 25 kilometer och ansluter sig till två enskilda järnvägar med samma spårvidd.

Jag skulle kunna mångfaldiga dessa exempel med ett 40-tal eller 50-tal, men detta må vara nog. Jag har icke tagit de kortaste järnvägssträckorna, ty det förekommer ju lokalbanor samt bruksbanor och dylika, som äro af den karaktär, att de svårigen kunna läggas tillsammans med andra, utan jag har som exempel tagit dessa järnvägar, om hvilka man i hvarje fall kan bevisa, att de utgöra fortsättning af en annan järnväg med samma spårvidd, men å hvilka koncession har lämnats till fullkomligt nya företag för att administreras särskildt.

Ser man nu på den järnväg, till hvilken här är fråga att efterskänka en del ränta å statslånet, finner man följande.

År 1876 beviljades koncession å Södra Dalarnas järnväg, som har en längd af 64 kilometer. År 1881 blef det fråga om att utsträcka denna led från Borlänge till Siljan, en sträcka af 36,8 kilometer. I stället för att, såsom enligt min åsikt varit naturligast, utgå från att denna förlängning skulle utgöra en del af Södra Dalarnes järnväg, beviljades man koncession på denna nya järnväg, som leddes och administrerades såsom ett särskildt företag, naturligtvis med den påföljd, att denna korta järnvägssträcka icke under sådana förhållanden kan hållas uppe.

I förbigående vill jag nämna, att, beträffande nästan samtliga af förut påpekade fall, man vid en undersökning af bolagens ekonomiska ställning skall finna densamma undergräfd, och i sina berättelser till riksgäldskontoret meddela de, att de icke kunna betala ens anstånds-ränta eller andra räntor, mycket mindre då amortering å lånen. Detta visar den fullständiga planlösheten i fråga om driften och koncessioneringen af våra enskilda järnvägar, och intet annat land kan uppvisa ett motstycke till, att ett järnvägsnät på 900 mil är uppdeladt på så stort antal bolag och förvaltningar. Det kan ju vara af intresse för enskilda personer att sitta som styrelsemedlemmar, verkställande

Ang.
efterskänkande
af statslån för
järnvägen Bor-
länge—Insjön.
(Forts.)

direktörer eller trafikchefer, så mycket mer, som med en del af dessa befattningar följer stående fribiljett äfven på statsbanorna, men dylika synpunkter, som dock från ledande håll, från järnvägsteknicis sida framhållas som en bidragande orsak, hvarför det vore svårt, ja omöjligt att åstadkomma en konsolidering, dylika synpunkter kunna icke, säger jag, få vara bestämmande, då det är fråga om att lägga dylik drift på en basis, som kan anses vara ur nationalekonomisk synpunkt tillfredsställande.

Det är detta, jag i detta sammanhang velat påpeka. Det är klart, att något yrkande icke kan i detta sammanhang göras, men jag har velat fästa särskildt Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på saken, på det att man vid koncessionering af järnvägar hädanefter må ha dessa synpunkter i ögonmärke och göra hvad som kan göras, för att vi icke skola komma längre ut i den villervalla och planlöshet, som beträffande vårt lands förhållanden på detta område gör sig gällande.

Hvad nu beträffar efterskänkandet af räntan å lånet, är jag öfvertygad, att det, såsom saken nu ligger, är enda möjligheten att få denna järnvägs ekonomi ordnad, och på samma gång utgör förslaget en lösning af frågan om dessa båda järnvägars sammanslagning, hvarför jag¹ finner skäl som tala för ett bifall till utskottets hemställan. Man skulle visserligen kunna säga, att staten borde, i stället för att nu gå med på denna hemställan, själf öfvertaga denna järnväg för att möjligen genom inköp af Södra Dalarnes järnväg, för den händelse den mellersta inlandsbanan kommer till stånd, få en naturlig förbindelseled mellan denna järnväg och norra stambanan. Men då frågan om mellersta inlandsbanan, för att icke säga inlandsbanan i dess helhet, f. n. ligger mycket flytande, och då jag för min personliga del icke har anledning att vara med om en åtgärd, hvarigenom man skulle gifva något på hand beträffande inlandsbanan, finner jag intet skäl för en dylik lösning af denna fråga, utan skall, med påpekande af hvad jag framhållit, i sakens nuvarande läge yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. Därnäst i ordningen företogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning af väckta motioner om ändring i 8 § af förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt den 28 oktober 1910.

I två särskilda motioner, väckta, den ena inom Första kammaren, nr 49, af herr Wijkander och tre andra af kammarens ledamöter, samt den andra inom Andra kammaren, nr 87, af herr Palme med instämmande af två af kammarens ledamöter, hade hemställts, att Riksdagen ville besluta sådan ändring af § 8 i nu gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt, att bland de moment, som angifva hvad som

icke borde såsom inkomst taxeras, infördes ett af ungefär följande lydelse: »hvad lifförsäkringsanstalt använder för återbäring till försäkringstagare eller afsätter för framtida återbäring till dessa».

Om ändring af § 8 i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af herr Wijkan- ders m. fl. samt herr Palmes förevarande motioner om ändring i § 8 af gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta för- anstalta om utredning, i hvad mån från taxering för inkomst borde undantagas medel, som af lifförsäkringsanstalt återbures till försäk- ringstagare, samt för Riksdagen framlägga det förslag till ändring i gällande beskattningsförordningar, som af utredningen kunde för- anledas.

Reservationer hade likväl afgifvits:

af herr *Hammarström*;

af herrar *Wester, Boman, Knaust* och *Nordström*;

af herrar *Ericsson* i Ofvanmyra och *Olofsson*; samt

af herr *Hedenlund*.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr *Ericsson* i Ofvanmyra: Herr talman, mina herrar! Så- som framgår af utskottsbetänkandet, har jag jämte åtskilliga kamrater i utskottet reserverat mig mot det föreliggande skrifvelseförslaget.

Till en början vill jag då erinra kammarens ledamöter därom, att en liknande motion förelåg vid förra årets riksdag, däri en af motionärerna gjorde samma framställning som nu. Då motiverade motionären sin framställning med en önskan, att lifförsäkringsbolagen skulle med afseende på skattefrihet likställas med ränte- och kapital- försäkringsanstalterna och sparbankerna. Bevillningsutskottet gick i så måtto med på motionärens framställning, att utskottet föreslog, i stället för att befria lifförsäkringsbolagen, skatteskyldighet äf- ven för ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna liksom äfven för vissa af sparbankerna eller för de sparbanker, hvilkas behållna reservfond icke uppgick till 5 procent af insättarnes fordran. Detta förslag bifölls också af Riksdagen. Jag trodde således, att motio- nären skulle vara belåten, då han fick sin hemställan om likställighet till stånd, och jag trodde, att han skulle ha så mycket större orsak till sådan belåtenhet, som Kungl. Maj:t föreslog och Riksdagen godtog en annan åtgärd, som ställde lifförsäkringsbolagen och dem, som för- säkra sig i lifförsäkringsbolagen, i gynnsammare ställning än dem, som sätta in sina medel i sparbanker eller ränte- och kapitalförsäk-

Om ändring af ringsanstalter. Kungl. Maj:t föreslog nämligen, som herrarne ha sig bekant, att skattskyldig vid deklaration af sina inkomster skulle äga rätt att afdraga intill 200 kronor för premier, som han under året inbetalt för sina lifförsäkringar. Det är ju alldeles uppenbart, att man

(Forts.)

genom ett sådant stadgande, förutom att man gynnade försäkrings- tagarne, äfven i hög grad gynnade lifförsäkringsbolagen, enär det ovillkorligen måste blifva en afsevärd reklam för lifförsäkringsbolagen, då försäkringstagarne erhöilo ett sådant privilegium, och få göra dessa afdrag. Nu är det emellertid icke nog med att en försäkringstagare har en stor förmån i att han får göra sådant afdrag, han har äfven en annan förmån, som är afsevärd, och som man icke kan vinna på annat sätt än genom lifförsäkring. Han har nämligen den förmånen, att han, då han tager lifförsäkring, på det sättet kan samla ett kapital, som han har att vid en viss tidpunkt uppbära eller också hans anhöriga vid hans död, utan att han under tiden behöft bli beskattad för den besparing, han under tiden gjort. Sätter man däremot in sina besparingar på en sparbank, måste man uppgifva den inkomst, som man har af dessa medel och blir beskattad därför. Sätter man åter in besparingarna på en lifränteanstalt, kan man visserligen i vissa afseenden icke bli beskattad därför, därest man icke under året uppbär lifränta därifrån, men så snart man uppbär lifränta, blir man beskattad, och, som sagdt, själfva lifränteanstalten och sparbanken bli beskattade för den inkomst, de haft under året. Det är således enligt mitt förmenande en afsevärd förmån, som vi genom förra årets skattelagstiftning gifvo åt såväl lifförsäkringstagarne som lifförsäkringsbolagen, och jag anser således, att det är oegentligt att nu fortsätta på denna väg och bevilja ytterligare förmåner. Det ser emellertid ut som om man på de ifrågasvarande bolagen skulle kunna tillämpa ett gammalt känt ordspråk, som säger, att om man räcker en viss potentat ett finger, så tar han hela handen. Det ser verkligen ut att vara så med försäkringsbolagen i förevarande hänseende. Trots den förmån deingo i fjol vilja de nu ha ännu fler. Men icke nog med det: utskottet säger i sin motivering, att motionärerna hafva begärt för litet. Det är icke endast inkomst- och förmögenhetsskatten, som lifförsäkringsbolagen böra slippa, utan det riktigaste vore, att befrielsen skulle gälla äfven kommunalbeskattningen. Således förordar utskottet en afsevärd utvidgning af hvad motionärerna föreslagit. Som sagdt kan jag för min del icke finna några verkliga skäl föreligga till en sådan lagstiftning.

På grund af hvad jag nu anfört tager jag mig, herr talman, friheten att yrka afslag såväl å utskottets hemställan som å motionärernas framställning. Därtill vill jag göra den erinringen, att ärendet förut är behandladt af Första kammaren, och att denna har afslagit utskottets hemställan med den betydande majoriteten af 98 röster mot 33.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Denna fråga hör till dem, som inom bevillningsutskottet varit föremål för de mest

långvariga debatter och den mest grundliga och ingående utredning. Efter att hafva konstaterat, att trots detta det var omöjligt att inom utskottet förmå herr Ollas Ericsson att ändra sina synpunkter, måste jag naturligen också konstatera, att jag icke har den ringaste förhoppning om att kunna öfvertyga honom om, att han är inne på orätt väg. Men jag hoppas, att det icke skall bli omöjligt, att förmå Andra kammarens flertal att se på denna sak såsom den verkliga är och icke såsom den nyss ensidigt och fullständigt vilseledande framställt af den föregående talaren.

Herr Ericsson framhöll, att meningen var att gynna liffförsäkringsbolagen. Nej, den skattefrihet, som är beviljad upp till 200 kronor för försäkringspremier, afser att gynna *liffförsäkringsväsendet*, emedan detta har en stor uppgift att fylla i samhället och emedan det verkligen gör en social insats af betydelse. Detta liffförsäkringsväsende anser sig staten äfven genom skattelagstiftningen böra uppmuntra, och jag tror, att staten gör alldeles rätt däri.

Herr Ericsson talade emellertid om, att det här var meningen att bereda »ytterligare» förmåner åt bolagen. Det är dock här *icke* frågan om att gynna några bolag — herrarne kunna vara öfvertygade om att icke få se mig i denna talarestol såsom vapendragare för bolagsintressen — utan här gäller det: *hvad* bör beskattas? Det som bör beskattas är *hvad* bolagen såsom sådana verkligen förtjäna. Nu är det så, att dessa premier, som ingå till bolagen och förvaltas af dem, beräknas efter vissa matematiska grunder. För att dessa beräkningar skola kunna vara hållbara, bolagen stabila och vårt liffförsäkringsväsende kunna uppfylla sina förpliktelser, så måste — det säger sunda förnuftet — dessa beräkningar göras en smula högre, så att man alltid skall vara på den säkra sidan. Det är det, som göres i vårt svenska liffförsäkringsväsende. Men då blir frågan: hur skall förfaras med det öfverskott, som uppstår? När liffförsäkringsväsendet först började i vårt land, var detta så ordnadt, att det blef en god vinst för dem, som drefvo den affären, men den tiden är nu förbi. Bolagen ha nu i stället bestämt, att sedan till aktieägarna utgått en viss begränsad utdelning, sedan de fått sina reglerade procent, skall hela den återstående vinsten tillfalla de försäkrade. Det blir således en ren *återbäring* af *hvad* dessa försäkringstagare betalt in för mycket. Bolagen hafva haft dessa deras penningar om hand och förvaltadt dem, det har icke inträffat några katastrofer — stora sjukdomar, härjande farsoter eller dylikt, hvarigenom hela beräkningen kastats omkull — utan allt har gått sin normala gång, och då har ett öfverskott uppstått. Enligt utfästelse äro nu bolagen förbundna att återbära detta öfverskott till de försäkrade, och de försäkrade få igen det. Dessa förbindelser äro ingalunda obestämda löften, utan fullkomligt möjliga att utkräfvä, och det sker på grund af bestämmelser, granskade af Kungl. Maj:t, och på det sätt, som är föreskrifvet för förfarandet därvidlag.

Den saken är således fullkomligt klar och gifven: det har uppstått ett öfverskott, som tillhör de försäkrade, men som ligger hos bolagen

Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.
(Forts.)

Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och försäkningsavgiften.
(Forts.)

en tid, till dess att dessa öfvertygat sig om att de icke behöfva dessa penningar, och då återbära de dem till de försäkrade. När det nu hos ett stort bolag ligger många sådana öfverskott, så är det klart, att dessa uppgå till en betydande summa, hvilken summa dock icke tillhör bolaget utan de försäkrade. Nu är frågan, hur med detta öfverskott skall förfaras. Det är oegentligt och oriktigt att kalla detta öfverskott för en »vinst», ty det är icke en bolagets vinst, utan det är penningar, som skola återbäras. Om man har detta klart för sig, så är det också klart, att det är orimligt att beskatta dessa hopade öfverskott som en klumpsumma, som en »vinst». Hvad sker genom en sådan skattläggning? Jo, man tager tillbaka från ägarne till dessa s. k. vinstandelar en del af hvad de hafva rätt att få tillbaka af bolaget, och man gör detta med mycken skärpa, ty då tillämpas den progressiva beskattningen, och därtill få de betala kommunalskatt på detta stora belopp, och allt detta blir då i själfva verket en beskattning på de penningar, som egentligen skulle återgå till försäkringstagarne, emedan de tillhöra dem, fastän de befinna sig hos bolagen. Det är mot detta arrangemang, som motionärerna vändt sig och gjort gällande den som mig synes rimliga grundsatsen, att man icke skall betrakta som en vinst för försäkringsbolagen det, som icke är en vinst för dem, utan en tillhörighet för lifförsäkringstagarne själfva.

Därför har det i år, liksom i fjol, kommit en framställning om att denna sak måtte ordnas i öfverensstämmelse med som förhållandena i verkligheten äro och i öfverensstämmelse med de sunda och rimliga skatteprinciper, som man vill försöka att på alla områden göra gällande. I fjol förkastades detta förslag i Andra kammaren med 133 röster mot 72. Det visade sig således då, att denna rättelse — ehuru den kom i ett mycket ogynnsamt läge, inklämd som den var i den stora skatte-reformen, så att det för flertalet af kammarens ledamöter var omöjligt att ägna den någon särskild uppmärksamhet — dock var tillräckligt starkt motiverad för att kunna samla en minoritet af 72 röster för ett positivt yrkande på ett formuleradt lagstadgande i den riktning, som motionärerna nu föreslagit.

Nu har man i utskottet kompromissvis kommit till den uppfattningen, att det är bäst att man icke nu formulerar någon bestämd lagtext, utan att Kungl. Maj:t får utreda hela frågan och komma med det förslag, som Kungl. Maj:t finner lämpligt. Det är nämligen gifvet, att vid sidan af underdödligheten — såsom den försäkringstekniska termen lyder, d. v. s. man har beräknat dödligheten vara större än den i verkligheten är — hvarigenom man drager in penningar, och vid sidan däraf, att man räknar mycket försiktigt med räntefoten och därigenom också drager in litet mer pengar än man behöfver, det kan tänkas vissa fall, rena undantagsfall, då det i denna s. k. »vinst» kommer in äfven andra faktorer än dessa båda stora och afgörande. Man kan nämligen tänka sig, att ett bolag vid ett enstaka tillfälle gör en god affär, t. ex. genom fastighetsförsäljning. Denna vinst kan icke gå till aktiägarne, ty deras vinst är begränsad, utan den måste komma

försäkringstagarne till godo. Det är gifvet, att en sådan rent tillfällig vinst *icke* bör vara skattefri, ty den ha icke försäkringstagarne själfva tillskjutit, utan den har uppkommit på annat sätt. Det är möjligt, att en eller annan försiktighetsåtgärd gentemot sådana undantagsfall bör intagas i lagen, och det är därför lämpligt, att Kungl. Maj:t får i uppdrag att utreda saken och därvid taga hänsyn till *alla* faktorer, som härvidlag kunna inverka på förhållandena.

Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.
(Forts.)

Nu har utskottet hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta syfte, och det synes mig alldeles klart, att det är i öfverensstämmelse med rättvisa och billighet som detta yrkande framställt. Första kammaren har på grund af mycket besynnerliga resonemang, hvilkas art jag icke skall gå in på — jag förstår dem icke, ty de argument, som kommo fram i *debatten* i Första kammaren, voro sannerligen icke vägande eller afgörande för det beslut, som man kom till — Första kammaren har emellertid genom sin hållning för ögonblicket förintat skrivelsen, den kommer icke fram till Kungl. Maj:t. Men jag anser det då vara så mycket mera angeläget, att Andra kammaren för sin del visar, att den kommit till insikt om, hvar *rätten* ligger i detta fall, och vill handla i öfverensstämmelse därmed; och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Leksell* och *Tengdahl* instämde häruti.

Herr Olofsson: Herr talman! Såsom framgår af utskottets betänkande, står jag också antecknad såsom reservant, men endast som blank reservant. Jag har icke kunnat instämma i den motivering Första-kammarledamöterna afgifvit för sin reservation och jag har öfver hufvud taget icke kunnat vara med om densamma, därför att de icke gjort något afslagsyrkande.

Herr Branting har i kraftiga ordalag framhållit, hur rättvist det skulle vara att följa motionären i den här frågan. Jag är för min del rädd för konsekvenserna, om vi skulle ta motionärens förslag. Rörande t. ex. brandförsäkringsbolagen vill jag bara fråga: är det icke tänkbart, att brandförsäkringsbolagen skulle kunna inrätta sig på samma sätt som dessa lifförsäkringsbolag göra, nämligen så, att om premierna inbetalts till större belopp än hvad som åtgår för att ersätta den skada som eldsvåda förorsakat — och detta blir ju detsamma som då i andra fallet lifförsäkringspremierna inbetalts till större belopp än hvad som beräknats åtgå för regleringen af risken — de då återbetala öfverskottet till försäkringstagarne för att komma undan skatt? Detta låter ju tänka sig, och jag tror därför, att det är många saker, man får taga med i räkningen, och att konsekvenserna kunna bli ganska vidt gående.

För öfrigt tycker jag det är högst märkvärdigt, att herr Palme nedlägger en sådan energi på den här skattefrågan. Jag vill såsom ett exempel till bestyrkande af mina farhågor omnämna en sak. Jag har här klippt ut en liten bit ur en tidning, där det står, att militärekiperingsaktiebolaget har haft bolagsstämma, och det inhämtas vidare

Om ändring af här af, att sedan man valt styrelse — däribland herr Sven Palme — be-
 § i förord- slöt stämman en utdelning af 7 % och en konsumtionsrabatt af 5 % till
 vingen om in- aktieägarne på grund af kontanta inköp under året. Jag undrar, om
 komst- och för- det icke kan leda till en viss fara, att bolag kunna få handla på detta
 mögenhetsskatt. sätt. Jag känner icke med hvilken rätt, men man kan tänka sig, att
 Forts.) dessa 5 % ökades med de 7 procenten, och då skulle allt gå tillbaka
 till dem af aktieägarne, som handlat med bolaget, och ingen vinst blefve
 kvar att utdela.

Jag vill också erinra om de åsikter, herr Palme uttalade om växel-
 stämpeln för två år sedan. Han var då mycket ifrig att införa denna
 växelstämpel, och det äfven på ganska små belopp. Är nu detta en
 rättvis skatt? Nej, det är väl den mest orättvisa skatt man kan tänka
 sig att beskatta dem, som behöfva låna små belopp och omsätta lånen
 mångfaldiga gånger.

Jag tycker, som sagdt, det är underligt, att motionären kan ned-
 lägga så mycket energi, då det gäller försäkringstagarne, som i hvarje
 fall försäkra sig för framtiden och ha en lång tidsperiod för beloppens
 betalande.

Det har här förut anförts åtskilliga skäl för den ståndpunkt jag
 intager, och jag har med dessa ord endast velat framlägga ett par skäl,
 som jag anser vara särskildt beaktansvärda, och ber endast att få yrka
 afslag å utskottets hemställan.

Herr Kobb: Här har af herr Ollas Ericsson anförts, att om man
 på detta sätt skulle befria lifförsäkringsbolagen från att skatta för hvad
 de återbetala till de försäkrade, skulle man därigenom bereda de för-
 säkrade en alltför stor fördel. Jag tror verkligen icke, att det kan vara
 någon fara med den saken. Jag vet icke, om herr Ollas Ericsson tänkt
 på, huru stor återbetalningen är i förhållande till premien; men det
 kommer i hvarje fall att bli endast en bråkdel af premien. Nu är det
 visserligen sant, att enligt inkomstskattelagen har man rättighet att
 afdraga intill 200 kronor för premier, och det skulle då här bli fråga
 om att få ett något litet högre afdrag. Det är icke mycket öfver dessa
 200 kronor, men i alla fall något större afdrag än hvad annars skulle få
 göras. Då skall jag be att få meddela, att man i andra länder gått
 mycket längre på den väg, som regeringen slog in på förra året. I
 Preussen går afdraget för försäkringspremier upp till icke mindre än
 600 mark, i Bayern utgör detta afdrag högst 400 mark, i Hessen högst
 400 mark, i Oldenburg högst 300 mark och i Braunschweig högst 500
 mark samt i Österrike högst 400 kronen. Det är endast uti ett land,
 Holland, där försäkringsbolagen såsom hos oss icke ha rätt att beräkna
 något afdrag för premieåterbetalning, och där äger försäkringstagaren
 att beräkna afdrag intill 100 floriner. Vi se sålunda, att den utländska
 lagstiftningen gått vida längre än den svenska i sin sträfvan att under-
 stödja denna form af sparsamhet, som ligger i försäkringsrörelsen. Jag
 kan således icke finna, att det ligger någon sanning i herr Ollas Ericssons
 påstående, då han citerade det gamla ordstäfvet, att om man ger en

viss potentat ett finger, så tager han hela handen. Jag tror snarare
 man skulle kunna säga, att om man gifvit honom fyra fingrar, skulle
 det möjligen kunna hända, att han tager det femte och kanske icke ens
 så mycket.

*Om ändring af
 § 8 i förord-
 ningen om in-
 komst- och för-
 mögenhetsskatt.*
 (Forts.)

Herr Olofsson i Digernäs var rädd för konsekvenserna och frågade, om icke brandförsäkringsbolagen och många andra bolag skulle kunna begära sådana här lättnader. Då skall jag be att få fästa herrarnes uppmärksamhet på uttrycken i den reservation, som i Första kammaren framförts af herrar Wester, Boman och Knaust samt i denna kammare af herr Nordström. De säga där: »I likhet med motionärerna och utskottsmajoriteten uppskatta vi till fullo den nationalekonomiska betydelsen däraf, att lifförsäkringsrörelsen vinner ökad och främjad utbredning, men hålla för säkert, att denna rörelse bättre främjas genom sådan omarbetning af premietarifferna, att den ursprungligen fastställda maximipremien periodvis nedsättes.» Således påvisa ju här reservanterna själfva en väg, på hvilken det skulle vara möjligt för försäkringsbolagen att undgå denna beskattning, och denna beskattning är, såsom nyss påpekats af herr Branting, icke en beskattning på försäkringsbolagen, långt därifrån, utan en beskattning just på de försäkrade. Kan man då säga, att det är en rättvis skattemetod, där det skulle ligga i öppen dag, att man kan kringgå densamma? Det är någonting som påminner om påståendet, att höga tullar uppmuntra till lurendrejeri. Jag tror icke, att detta skulle innebära en så stor fara. Ty skulle det verkligen visa sig, att brandförsäkringsbolagen och andra bolag på något vis skulle kunna undgå denna beskattning, då kan jag försäkra herr Olofsson i Digernäs, att de komma att göra det ändå; de komma att slå in på den väg, som anvisats af reservanterna. Men hvarför denna väg icke är att rekommendera beror naturligtvis därpå, att det kan bli ganska svårt att göra denna återbetalning till de försäkrade, som i alla fall på indirekt väg sker, så billigt och rättvis som möjligt. Nu försöker man från lifförsäkringsbolagens sida att göra det på det sättet, att hvar och en skall få en såvidt möjligt rättmätig andel i hvad han betalt för mycket. Därför kan jag icke finna, att om nu försäkringslagen en gång föreskrifvit, att man skall ha en viss premie, och Kungl. Maj:t godkänt de villkor, enligt hvilka premieöfverskottet skall återbetalas, man kan säga, att denna beskattning är riktig, då det gäller en beskattning, som kommit fram just på grund af särskild lagstiftning af Kungl. Maj:t, och hvilken skulle kunna kringgås på sätt redan är antydt. Jag tror verkligen, att man icke med fog kan göra någon anmärkning mot hvad utskottet här förordat denna gång, nämligen en skrivelse om utredning af alla de förhållanden, som med denna sak stå i samband.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Bromée* i Billsta.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af den siste ärade talarens anförande, hvori han erkände,

Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. att med den skattelagstiftning, som Riksdagen antog i fjol, man har gifvit de lifforsäkrade en så afsevärd förmån, att beträffande den liknelse jag framställde för en stund sedan han påstod, att man snarare kunde säga, att då man gifvit en viss potentat fyra fingrar, så återstode nu

(Forts.)

bara ett finger att gifva. Ja, om frågan icke är af större innebörd, än han tycktes vilja låta påskina, förvånar det mig högeligen, att man med sådan ifver arbetar för att få fram detta förslag. Både i pressen och på andra håll har ett träget arbete bedrifvits för denna frågas framgång, och då är det, som sagdt, besynnerligt, att man nu vill göra frågan så liten, som man under debatten gjort, synnerligast då man tager i betraktande, att själfva utskottet i sin motivering säger, att frågan är af en betydande skatteekonomisk innebörd. När herr Kobb varit med att skrifva under ett sådant uttalande, så föreställer jag mig, att det finger han talade om måtte vara bra stort, om liknelsen skall hålla streck.

Om frågans innebörd är så ringa, som den siste talaren gjort den till, då har kammaren ytterligare ett skäl för att afslå framställningen. Man bör icke för så litet utsätta sig för de konsekvenser, som kunna bli en följd af ett beslut, sådant som det föreslagna.

Det är nämligen klart, såsom herr Olofsson i Digernäs sade, att man kan vänta sig framställningar från andra liknande håll, om detta förslag nu går igenom. Det är icke tu tal om annat. Man har påpekat flera sådana inom utskottet, och man skulle sålunda kunna ha flera exempel att tillägga till dem, herr Olofsson i Digernäs framförde, men jag vill icke upptaga kammarens tid med att upprepa hvad som blifvit sagdt i utskottet. Jag tror att kammaren kan tänka sig, hvilka kraf från olika håll, som kunna uppstå, därest man träder in på den väg, som både motionärerna och utskottet önska gå.

Det var endast detta jag ville framhålla gentemot den föregående talaren.

Den förste ärade talaren, som försvarade utskottet, sade, att han icke kunde förstå hvarken mina argument eller dem, som framförts från Första-kammarhåll; de voro honom obegripliga. Ja, jag kan säga detsamma om hans argumentation. Ty om han velat stå på de småsida och försvara deras intressen, så som han nu med sådan ifver arbetar för denna fråga, då hade herr Branting haft bättre tillfälle mångfaldiga gånger i fjol att visa detta vid behandlingen af skattelagarna. Men då hördes icke herr Branting af.

På tal om denna skattelagstiftning skall jag be att få göra en liten jämförelse i samband med föreliggande fråga. En liten småbrukare eller hemmansägare, på en fastighet till ett värde af 5,000 kronor och med inventarier till ett värde af 1,000 kronor, han får betala förmögenhetsskatt härför, ehuru han i många fall har ganska svårt att draga sig fram. Men de, som lifforsäkra sig, äro ofta i en ganska burgen ställning och genom att betala en premie på 200 kronor om året, för hvilken de äga rätt att göra afdrag från sina inkomster kunna de skapa ett kapital på en sex à sjutusen kronor, och under tiden, medan de skapa detta kapital, äro de befriade från att erlægga skatt för det samlade kapitalet

annorledes än indirekt genom att lifförsäkringsbolagen få betala sådan. *Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.*
 Då frågar jag kammaren: är det icke rättvist, att lifförsäkringsbolagen få betala denna lilla skatt?

(Forts.)

Herr Palme: Herr talman! Jag vill icke inlåta mig i någon debatt med herr Olofsson i Digernäs. Jag vill endast meddela honom, att rörande militärekiperingsbolaget icke ett enda öre tagits från staten eller kommunen i beskattningshänseende, utan att de ha fått fullständigt hvad de skulle ha. Beträffande hvad han nämnde om stämpeln på väx-larna, så tror jag knappast, att han förstår det själf. Jag förstår åtminstone icke hans hänsyftningar.

Beträffande själva det här afhandlade ämnet kan jag icke inse annat, än att oppositionen mot den mening, som blifvit framförd i dessa motioner, måste bero på missförstånd af hela den fråga, som det här rör sig om. Jag skall be att få erinra om kärnan i hela denna sak, som är följande.

Lifförsäkringsbolagen uppbära af sina försäkringshafvare premier. Dessa premier basera sig på två faktorer, d. v. s. det är två omständigheter, till hvilka man måste taga hänsyn vid dessa premiers beräkning, den ena är dödligheten, den andra är räntefoten. Sedan kommer ett omkostnadstillägg, som dock med afseende på den s. k. vinsten icke spelar någon egentlig roll. Hvad de bägge nu nämnda faktorerna beträffar, så veta vi, att de för samtliga bolagen kommit fram på grund af förslag och ansökningar från bolagen och efter öfverläggningar med, ja, man kan nästan säga ålägganden af de myndigheter, som ha att öfvervaka lifförsäkringsbolagens verksamhet. Saken är den, att dödlighet och räntefot kunna så väljas, att högre eller lägre premier, större eller mindre fondafsättningar, större eller mindre grad af soliditet och därmed ock olika öfverskott, olika s. k. vinst uppstår. Nu har, efter 1903 års försäkringslags tillkomst, försäkringsinspektionen med ett hvart bolag haft öfverläggningar om, hvilken dödlighet och räntefot som skulle anses passande, och försäkringsinspektionen har inför Kungl. Maj:t icke tillstyrkt någon annan dödlighetsberäkning eller någon annan räntefot, än inspektionen ansett vara fullt betryggande, fullt tillfredsställande för de försäkrades räkning, allt detta för att få en solid lifförsäkringsrörelse. I den omständigheten, att Kungl. Maj:t jämlikt 5 § i försäkringslagen af år 1903 icke under några omständigheter ansett sig kunna fastställa grunder för premieberäkningen, för premiereservberäkningen med mera dylikt, som hör till dessa beräkningar, utan att taga den allra noggrannaste och drygaste hänsyn till soliditeten, tryggheten för de försäkrade, just i denna omständighet ligger det, att det är ett tvång för bolagen att beräkna högre premier än som precis motsvara den risk, som man på grund af de verkliga förhållandena kunde motse. Det är sålunda lagen, försäkringsinspektionen, Kungl. Maj:t, som — jag medger med all rätt — framtvunga de för höga premierna.

Huru göra nu bolagen för att motväga detta, att de måste taga upp för stora premier? Jo, de gifva tillbaka, de återbära till de försäkrade

Om ändring af en del af de premier, som de uppburit. Och för detta, som bolagen återbära, tvingas de af skattelagen att betala skatt såsom för en verklig behållning, en vinst. När detta sättes i samband med, såsom framgår af utskottsbetänkandet, att utskottet har haft tillfälle att granska

(Forts.)

12 stycken ömsesidiga och 8 stycken aktiebolag och därvid konstaterat å ena sidan, att allesammans ha bestämmelser om, huru den s. k. vinsten skall utdelas till de försäkrade, och å andra sidan, att aktieägarnes och garanternas utdelning är strängt begränsad, så måste det därmed anses gifvet, att det icke är en, som det yttrats, »kärkommen och oväntad gåfva», som de försäkrade få i och med denna återbäring, utan att det är en skyldighet för bolagen att gifva, en rättighet för de försäkrade att få densamma. Det är en rättighet af den natur, att, om ett bolag vägrar att i enlighet med de af Kungl. Maj:t fastställda grunderna återbära dessa premier, de enskilda försäkrade med lagens hjälp kunna utkräva dem af bolaget. »Den försäkrades rätt till vinstutdelning eller premieåterbäring», säger med all rätt utskottet, »framträder sålunda jämväl som en i själfva kontraktet mellan honom och bolaget grundad rättighet, ägnad att såsom en vanlig privaträttslig fordran i fall af behof göras gällande mot bolaget.»

Då det sålunda är utskottet bekant, på grund af de undersökningar utskottet gjort, att aktieägarnes utdelning, garanternas utdelning i de ömsesidiga bolagen o. s. v. är begränsad, så torde kammaren förstå, att det för aktieägarna, för garanterna, d. v. s. för bolagen såsom sådana, är absolut likgiltigt, ifall den s. k. vinsten till de försäkrade blir något större eller något mindre. Det är icke så, som herr Ollas Ericsson framhöll, att det är bolagen, som skulle få en fördel genom detta, utan det är alla de tusen och åter tusen försäkrade i bolagen, som därigenom skulle få en fördel. Jag vill i detta afseende omnämna en siffra, som kanske icke är bekant för alla, nämligen att för närvarande i de svenska lifförsäkringsbolagen hvar nionde person af Sveriges folk är försäkrad. Det gäller sålunda en ganska afsevärd del af det svenska folket, som skulle få en, låt vara ringa, minskning i sina försäkringspremier, ifall denna beskattning upphörde eller minskades.

Det är ju emellertid endast formellt på det sättet, att skatten uttages af bolagen. Det är visserligen bolagen, som betala den, men skatten utkräfvades faktiskt genom bolagen hos de försäkrade. Det är de försäkrade, som ytterst drabbas af den. Det är deras och icke bolagens penningar det gäller. Och här vill jag ännu en gång stryka under den omständigheten, som den förste ärade talaren så tydligt framställde, nämligen att därigenom att det är hos bolagen, som denna skatt uttages, blir det alla dessa små försäkringstagare, som äro spridda öfver hela vårt land, på hvilkas skuldror lägges en skatteprogression, som exempelvis för ett bolag, som har att till sina försäkringshafvare utgifva en half million i premieåterbäring ett år, betyder detsamma, som om detta bolag hade en beskattningsbar inkomst af $2\frac{1}{2}$ millioner, och denna progression drabbar alla de försäkrade, äfven de minsta.

Sedan är det annan omständighet, som väl är värd att tagas i betraktande, nämligen att med undantag af ett par större liffförsäkringsbolag ha de allra flesta af våra svenska liffförsäkringsbolag säte i Stockholm. Det är sålunda Stockholms kommun, som får den mycket väsentliga fördelen af denna beskattning, som undandrages de olika landsdelarna, där de försäkrade äro bosatta. Då det ändock, detta oaktadt, under vissa omständigheter innebär en dubbelbeskattning, så hämtar jag ett nytt stöd i denna omständighet för min åsikt, att det icke är lämpligt och riktigt att drifva den satsen, att de liffförsäkrades s. k. vinst bör beskattas.

De nya skattelagar, som infördes förlidet år, hvila på den principen, att såsom inkomst skall beskattas hvad som verkligen är en inkomst. Men det finnes väl ingen, som kan säga, att den del af premierna, som återbäres till de försäkrade, är en inkomst för bolagen. Den lagändring, som med motionerna åsyftas, skulle sålunda allenast fastslå en bestämmelse i lagen, som är fullkomligt i öfverensstämmelse med denna lags anda och mening. I det jag framhåller detta, vill jag ännu en gång betona, att bolagen som sådana icke ha någon fördel eller skada af saken, men att bolagens styrelser och ledande män anse det vara en plikt att ur alla de små försäkringstagarnes synpunkt söka göra allt hvad i deras makt står för att få rättvisa på detta område; och jag har för min del gjort allt hvad jag kunnat i detta hänseende. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till skrifvelseförslaget.

Herr Nordström: Herr talman! Jag ber blott att få instämma med herr Ericsson i Ofvanmyra.

Herr Kobb: Herr talman! Herr Ollas Ericsson tyckte, att det var en oriktig jämförelse, som jag gjorde, när jag talade om lillfingret och hela handen. Då skall jag be att få framhålla några siffror rörande denna sak. Hela summan af de återbetalningar, som alla våra liffförsäkringsbolag lämnat till de försäkrade, uppgår till 3,041,000 kronor. Af dessa är det nästan 2,500,000, som återbetalas af bolag, som hafva säte här i Stockholm. Om dessa 3,041,000 kronor skulle beskattas, så skulle skatten, beräknad efter den högsta procenten för bolagsbeskattning, uppgå till cirka 150,000 kronor. Det är sålunda denna beskattning, som skulle fråndragas dem. Då nu premiesumman för alla bolagen utgör 37,517,000 kronor, så är det tydligt, att om man jämför 3,041,000 kronor med 37,517,000 kronor, denna skattelindring är af ringa betydelse i jämförelse med den förra. Men den största delen af försäkringarna ligger i så små försäkringar, att de icke komma i åtnjutande af hela detta afdrag på 200 kronor, och då tror jag, att jämförelsen med lillfingret och hela handen var ganska nära riktig.

Vidare sade herr Ollas Ericsson, att man ville göra detta till en liten fråga. Jag skall säga herr Ollas Ericsson, att den princip, som jag anser vara den riktigaste i skattelagstiftningen, är, att det skall vara en rättvis skattelagstiftning, och då gör det detsamma, om det

*Om ändring af
8 § i förord-
ningen om in-
komst- och för-
mogenhetsskatt.
(Forts.)*

Om ändring af 8 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt.
(Forts.)

gäller små eller stora summor. Denna skattelagstiftning kan icke kallas rättvis, då det är en dubbelbeskattnng, såsom redan af föregående talare anmärkts. Dessa belopp blifva genom inkomstskatt till staten beskattade hos de försäkrade och hos bolagen, som herr Palme framhöll många gånger om. Detta kan icke under några förhållanden kallas för en rättvis skatteprincip, och då den skatt, som bolagen skola utgöra, kan genom vissa åtgärder kringgås, så är det icke skäl att bibehålla den.

Herr Olofsson i Digernäs talade om konsekvenserna. Jag har redan berört den saken förut, men skall be att ytterligare få stryka under, att hvad vi begärt i utskottet är icke någon lagförändring, utan en skrifvelse till Kungl. Maj:t om utredning af dessa förhållanden, och jag är öfvertygad, att Kungl. Maj:t skall, ifall en skrifvelse kommer till stånd, säkerligen taga i beaktande frågan om konsekvenserna beträffande en sådan här åtgärd.

Herr Olofsson: Gentemot den siste talaren, som framhöll, att det här gällde en rättvis sak, skall jag be att få säga några ord. Jag är också med om att man skall få så rättvisa beskattningsgrunder som möjligt, men jag vill påstå, att många andra skatter finnas, som äro mera orättvisa, och därför tror jag, att man bör rätta på de stora orättvisorna först för att sedan öfvergå till de mindre. Men om man rättar på de små orättvisorna i detta fall och låter de stora stå kvar, så bli de stora orättvisorna än större.

Det var egentligen för att svara herr Palme, som jag begärde ordet. Han sade, att han icke tänkte svara mig, men han gjorde det i alla fall. Han sade, att hvad militärekiperingsbolaget beträffade, så hade staten fått sitt. Ja, det är just det jag undrar på, om så är förhållandet. Då man delar ut till afnämare en viss procent i förhållande till bolagets handelsomsättning, då är detta precis detsamma, som en kooperativ förening gör. Är det då riktigt, att bolaget skall få handla på samma sätt som en kooperativ förening? Han sade också, att han förstod icke hvad jag menade, när jag talade om växelstämplar, och han trodde, att jag icke heller själf förstod det. Är det då så konstigt att begripa, att man lägger skatt på dessa växlar? Detta tycker jag är en så enkel sak, att både jag och herr Palme borde begripa den, men det är en skatt, som staten lägger på den fattigare befolkningen proportionsvis i mycket högre grad än på den rikare. De förmögna behöfva icke diskontera sina växlar, men de fattiga få omsätta sina många gånger, och hvarje gång måste de betala växelstämpel. Att säga, att man icke begriper detta, är väl endast ett försök att draga sig undan.

Medan jag nu har ordet, skall jag säga något gentemot utskottet. Utskottet säger här: »Utskottet har icke kunnat undgå att erkänna det i viss mån befogade i motionärernas yrkande», och så föreslår utskottet en skrifvelse. Sedermera går emellertid utskottet ännu ängre än motionären gjort, då det säger: »I detta sammanhang vill

utskottet äfven påpeka, att motionärerna gjort sin hemställan alltför snäf, då de inskränkt den begärda skattebefrielsen till att omfatta endast inkomstskatten. Samma skäl torde väl föreligga för frihet jämväl från bevillningen och den därmed sammanhörande kommunal-skatten.» På det ena stället säger utskottet, att det vore i viss mån befogadt att vidtaga åtgärd uti ifrågavarande hänseende, men på det andra stället går utskottet mycket längre än motionärerna själfva. Jag tycker, att detta är en inkonsekvens.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Jag blef uppkallad af den siste ärade talarens resonemang om stora och små orättvisor. För min del får jag verkligen säga, att om det nu finnes stora och små orättvisor — och det är nog så — så kan jag icke se, att man egentligen bättrar de stora orättvisorna genom att strängt hålla på att hafva kvar de små.

För öfrigt är jag ense med herr Olofsson därutinnan, att växelstämpeln är en synnerligen förhatlig och orättvis beskattning. Men det hindrar icke, att vid afgörandet af, huruvida den nu ifrågavarande beskattningen tillhör de små eller stora orättvisorna, jag för min del vill påstå, att det är en af de största orättvisorna i beskattningshänseende, som finnes, därför att den, såsom vi nyss hörde, drabbar icke mindre än en niondedel af hela Sveriges befolkning. Det måtte väl i all rimlighets namn vara en stor orättvisa.

Vidare synes det mig, som om man icke här tillräckligt framhållit — åtminstone har jag fått den uppfattningen — det praktiska i saken. Här håller man på rättsfrågan, men jag trotsar, att någon kan finna det rättvist, att en juridisk person eller en enskild person, i detta fall ett bolag, skall skatta för en inkomst, som den icke har. Rättsfrågan anser jag vara grundligt genomdebatterad, och den bevisning, som i detta hänseende förebragts, är så stark, att det väl knappast finnes någon, som kan hafva en annan uppfattning.

Men om man nu tager saken mera enkelt och lättfattligt, så vill jag säga: hvad gör man nu för tiden i allmänhet? Hvad är det vi tänka på allra mest? Jo, vi tänka på att uppfostra folk till sparsamhet; vi tänka på att uppmuntra försäkringsverksamheten i alla dess olika former, på det att människor, som blifva behöfvande och olyckliga, skola hafva något att lefva af, så att nöd icke behöver inträda. Huru är det nu med sjukassorna? De hafva understöd af staten; staten får betala bidrag för att förmå folk att ingå i sjukassorna och försäkra sig mot sviterna af sjukdom. Hvad är det då, som det gäller i detta fall? Jo, vid dödsfall är det den risk, som en person löper, att han efter sin död icke kan försörja de sina. Men hur är herrarnes mening, huru vilja herrarne göra? Vilja herrarne, att de, som själfva försäkra sig och själfva vilja betala en del af hvad de förtjäna genom sitt arbete, för att deras efterkommande icke skola komma i nöd, skola betala för detta? Nej. Tycka herrarne, att det är någon konsekvens uti, att,

*Om ändring af
8 § i förord-
ningen om in-
komst- och för-
mogenhetsskatt.
(Forts.)*

Om ändring af § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt. när man försöker att verka för att folk skola försäkra sig för sjukdom, de, som så göra, skola hafva bidrag, men att de, som vilja försäkra sig för risken af dödsfall, skola betala till staten för detta? Det synes mig, som om det icke skulle finnas någon rim och reson i, att herrarne anse, att i detta fall man skall begagna sig af, jag må rent af säga den slum-
(Forts.) pen, att denna beskattning ordnats på det viset, att man kan komma åt att beskatta de försäkrade på denna omväg.

Jag vill icke uppehålla debatten längre. Men jag ber herrarne tänka på, att, när vi på alla vis försöka att uppmuntra folk till sparsamhet och att tänka på sina efterkommande och när vi söka hjälpa de behöfvande och de värnlösa i samhället, det icke kan vara lämpligt att vidtaga åtgärder, som direkt motverka detta. Genom att man på detta sätt höjer premierna motverkar man naturligtvis lusten att försäkra sig. Det är, säger jag, ett ovanligt opraktiskt och oförståndigt sätt — jag tillåter mig använda detta uttryck — att försöka på det viset motverka sparsamhet i denna form.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman! Endast ett par ord gentemot den siste ärade talaren.

Jag har förut framhållit, hvilka förmåner Riksdagen gaf de lifförsäkrade i fjol, då Riksdagen gaf dessa rätt att frånräkna från den beskattningsbara inkomsten premieutgifter ända upp till 200 kronor.

Jag tror, att det största flertalet lifförsäkrade inom landet icke hafva högre försäkringspremier än 200 kronor, och de som hafva högre premier få äfven draga af 200 kronor från sin beskattningsbara inkomst. Detta måste, såvidt jag kan förstå, räknas som en afsevärd förmån, man har beredt de lifförsäkrade. Och jag vill fråga den siste ärade talaren, om icke äfven han kan inse och medge detta.

För öfrigt, när man nu vill såsom den siste ärade talaren låta denna fråga få sådana dimensioner och anslå sparsamhetssträngen såsom han gjorde, så undrar jag ändå, om man icke därvid bör komma ihåg, att man kan spara på många andra sätt, och jag skulle önska, att man hade haft en utredning, *hvar* man har de största förmånerna — om man sätter in pengarna på en ränte- och kapitalförsäkringsanstalt eller i en lifförsäkringsanstalt eller i en sparbank. Det skulle vara af största intresse att se, *hvar* man har de största förutsättningarna för att få den största möjliga valutan.

När vi i fjol på sätt som relaterats gynnade lifförsäkringstagarne och därmed indirekt lifförsäkringsbolagen samtidigt som vi ålade ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna och sparbankerna att betala skatt, förefaller det mig inkonsekvent och mycket ensidigt att nu ytterligare understödja den sparsamhet, som tar sig uttryck i lifförsäkringen.

Det var endast detta jag ville säga gentemot den siste ärade talaren.

Efter det öfverläggningen nu förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å såväl samma hemställan som de i ämnet väckta motio-

nerna; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen ha flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utvisade 110 ja och 90 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Bevillningsutskottets härefter föredragna betänkande, nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 20, 21 och 24 §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907 blef af kammaren godkänt.

§ 14.

Vidare föredrogs och godkändes bankoutskottets utlåtande, nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till förre extra bevakaren G. E. Eklöf.

§ 15.

Härefter företogs till afgörande lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående dels reglering genom lag af arbetstiden inom handels- samt restaurang-, kafé- och hotellrörelsen, dels ock undersökning rörande restaurangpersonals m. fl. arbetstid och arbetslokal m. m.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom Andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 232 af herr Hasselquist och nr 255 af herr Lindhagen.

Herr Hasselquist hade i sin motion hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående inom handels-, restaurang-, kafé- och hotellrörelsen i landet anställda biträdens och arbetares arbetstid samt därpå inkomma till Riksdagen med förslag till en sådan reglering genom lag af arbetstiden inom denna bransch, som, för beredande af skydd mot sanitära och andra vådor, för-

*Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.*

orsakade af lång arbetstid och andra förhållanden, kunde vara af behöfvat påkallad.

Ang. arbetstiden inom handels- samt restaurang-, kafé- och hotellrörelsen m. m.
(Forts.)

I herr Lindhagens motion hade hemställts, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta en undersökning

1:o) om restaurang- och kafépersonalens och i synnerhet kökspersonalens arbetstid och arbetslokaler samt

2:o) i hvilken omfattning arbetstiden på kvällarna skulle skäligen kunna begränsas för

a) personalen å badinrättningar och

b) personalen å rakstugor samt herr- och damfrisérsalonger, samt därefter framlägga de lagförslag, hvartill dessa utredningar kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

1:o) att herr Hasselquists ifrågavarande motion äfvensom det i herr Lindhagens förevarande motion under 1) framställda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda samt

2:o) att det i herr Lindhagens omförmälda motion under 2) framställda yrkande icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

beträffande utskottets hemställan under 1:o) af herrar *Widén, Lindhagen, Ersson* och *Forsberg*, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa en undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang- och kafé-rörelse arbetstid och arbetsförhållanden samt, därest undersökningen därtill föranledde, framlägga förslag till lagbestämmelser för undanröjande af de missförhållanden, som förefunnes; samt

beträffande utskottets hemställan under 2:o) af herrar *Widén, Lindhagen, Ersson, Berggren, Forsberg* och *Petrén*, hvilka föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om undersökning, huruvida och i hvilken omfattning arbetstiden på kvällarna måtte kunna genom lagstiftning begränsas

a) för å badinrättningar anställd personal;

b) för personalen å rakstugor samt herr- och damfrisérsalonger, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Sedan *punkten 1:o*) upplästs, begärdes ordet af

Herr Hasselquist, som anförde: Herr talman, mina herrar! Lagutskottet har afstyrkt den af herr Lindhagen och mig väckta motionen, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående inom handels-, restaurang-, kafé- och hotellrörelsen i landet anställda biträdens och arbetares arbetstid samt därpå inkomma till Riksdagen med förslag till en sådan reglering genom lag af arbetstiden inom denna bransch, som för beredande af skydd mot sanitära och andra vådor, försakade af lång arbetstid och andra förhållanden, kan vara af behovet påkalladt.»

Ang. arbetstiden inom handels- samt restaurang-, kafé- och hotellrörelsen m. m.
(Forts.)

Ja, är man af den uppfattningen, att det ingenting betyder, i hur stor utsträckning man utnyttjar arbetskraften hos den personal, som här är fråga om, då är det ju öfverflödigt med utredning om och reglering af arbetstiden för dessa människor. Men har man den uppfattning och den åsikt, att denna personal är helt prisgifven åt den enskilde arbetsgifvarens godtycke och ensambestämmanderätt öfver densamma, och när man vet, att på intet annat område arbetstiden är så lång och oreglerad som för denna personal, då bjuder plikt känslan att se till, att dessa människor skyddas genom en lagbestämmelse och synnerligast den personal, som är anställd på kaféerna och hotellen samt på de större restaurangerna.

På våra större restauranger här i Stockholm är arbetstiden för upppassarpersonalen från 80 till 95 timmar per vecka, en genomsnittsarbetstid alltså af 87½ timmar per vecka. För denna oskäligt långa och utslitande arbetstid erhåller denna personal i de flesta fall ingen fast lön, på några få ställen 15 kronor i månaden. Men då skola de också hvar och en betala till restauranginnehafvaren 10 à 12 kronor i månaden för sönderslaget glas, oafsedt om de slagit sönder något sådant eller icke. Personalens inkomster äro helt beroende af kundernas gifmildhet.

Hvad matförhållandena angår, så lär det vara rätt dåligt ställt på sina ställen. Och på sina ställen äro lokalförhållandena sådana, där maten skall förtäras, att aptiten mistes, när de skola förtära maten.

Ja, sådan är ställningen och förhållandena vid våra större restauranger enligt uppgift från dem, som själfva lefva och existera under dessa förhållanden. Och ställningen lär icke vara bättre å de mindre restaurangerna, där uteslutande kvinnlig arbetskraft är anställd.

För att bevisa att en utredning icke är nödvändig anför utskottet en mycket märkvärdig motivering, då utskottet säger: »Att för öfrigt, såvidt de större restaurangerna och hotellen angår, arbetsförhållandena i vårt land ej äro sämre, än att den rådande aftalsfriheten på detta område fortfarande utan vidare kan uppehållas, vitsordas af den omständigheten, att, enligt hvad utskottet inhämtat, arbetet inom denna yrkesgren ofta är starkare eftersökt än inom många andra yrkesgrenar.»

Ja, endast denna af utskottet anförda omständigheten talar för nödvändigheten utaf en reglering af arbetstiden, så att den stora skaran arbetslösa inom detta yrke finge arbete. Ju längre arbetstid för dem,

Ang. arbetstiden inom handels- samt restaurang-, kafé- och hotellrörelsen m. m. (Forts.)

som hafva arbete, desto färre blifva de, som kunna få arbete. Det torde väl stå klart för hvar och en.

Hvad angår personalens arbetstid på kaféer är den lika lång och i många fall ännu längre än på restaurangerna. Ej nog med att denna personal skall tjänstgöra i 13 å 14 timmar dagligen, utan den får dessutom två dagar i veckan stanna kvar efter stängningstiden och rengöra lokalen.

I sitt utlåtande angående personalen på de mindre restaurangerna, hotellen och kaféerna anför utskottet följande:

»Om sålunda beträffande större restauranger, kaféer och hotell de af motionärerna åsyftade vådor i fråga om den där anställda personalens hälsa väl visat sig kunna förekommas utan sådana lagstiftningsåtgärder som de nu påyrkade, skulle å andra sidan i fråga om de mindre restaurangerna, kaféerna och hotellen, där personalen är fåtaligare och där anställnings- och arbetsvillkoren närma sig tjänstehjonens i den privata familjen, dylika lagstiftningsåtgärder ingripa afsevärdt hårdare i den enskilda rörelsefriheten.» Så säger utskottet:

»Ett sådant ingrepp, hvartill, utskottet veterligen, förhållandena i vårt land icke gifvit anledning, skulle troligen icke heller kunna hälsas med större tillfredsställelse af den arbetspersonal, som däraf skulle träffas, då ju, i mån af arbetets fördelning på flera händer, arbetarnes inkomst af sitt arbete måste minska.»

Alltså förmenar utskottet, att personalen själf icke skulle önska kortare arbetstid i fruktan för minskad inkomst. Personalens önskan på dessa områden är, att drickspengssystemet tages bort och att personalen får en fast lön utaf sina arbetsgifvare. Och säkert är, att så dålig inkomst är det nog icke för restaurang- och kaféinnehafvarna, som utskottet tyckes förmena, så att dessa icke skulle kunna aflöna sin personal med en skaplig lön för en dräglig arbetstid af 58 å 60 arbetstimmar per vecka. Nej, man vill ingen förbättring till det bättre från det hållet, då det gäller den sämst ställda klassen. Då är det endast de obotfärdigas förhinder.

Hvad angår restaurang-, hotell- och kafépersonalens arbetslöner anför utskottet följande:

»Hvad särskildt angår yrkandet på åtgärder för undersökning af restaurang- och kafépersonalens arbetslokaler, vill utskottet erinra, att i gällande förordningar angående försäljning af brännvin samt vin och öl särskilda föreskrifter meddelats, att de rum, som nyttjas för utskänkingsrörelse, skola vara ljusa och luftiga, hafva en i förhållande till rörelsens omfattning tillräcklig storlek samt hållas i ordentligt skick. Innan utskänkingsrörelse får börjas, skall, för hvarje gång tillstånd därtill lämnas, på tillståndshafvarens bekostnad besiktning i den ordning nämnda förordningar föreskrifva ske af den lägenhet, där rörelsen skall bedrivas, därvid skall tillses, att de meddelade föreskrifterna angående lägenhetens beskaffenhet äro iakttagna.» Och så säger utskottet med denna motivering: »Det synes alltså, som om den berörda

personalen merendels vore i nämnda afseende bättre ställd än hvad som ofta är händelsen inom andra yrkesgrenar.»

Ja, den, som någon kväll varit inne på en restaurang- eller kafé-lokal, där öl och spirituosa serveras, har nog kommit till en annan uppfattning, än utskottet här framhållit. Det måste väl ovillkorligen medgifvas, att det icke kan vara hälsosamt att jämt och ständigt vistas i en lokal, där spritångor och tobaksrök stå i högan sky. Det oupphörliga insupandet af dessa giftiga ångor skall utan tvifvel till sist föra med sig sjukdom och för all framtid bruten hälsa.

Så anför utskottet: angående yrkandet på en reglering af arbetstiden för personalen inom handelsrörelsen vill utskottet hänvisa till lagen den 5 juni 1909 angående förbud mot handels idkande å söcken-dag utöfver viss tid. Ytterligare åtgärder för skyddande af den där afsedda personalen lära väl ej så snart efter tillkomsten af sagda lag böra vidtagas.

Detta utskottets påstående, att personalens arbetstid inom handelsbranschen blifvit reglerad genom lagen af den 5 juni 1909, är ingen verklighet, ty det kan bevisas, att det är en stor del, som fått längre arbetstid per vecka, sedan lagen började tillämpas, än hvad de förut hade, och på de områden, där butikerna stängdes före lagens tillkomst samma tid, som lagen stipulerar, fortsattes på samma sätt som förut, i det att, efter det boden är stängd, personalen får stanna kvar och utföra det arbete, som ej hinns med under den tid, boden är öppen; detta är synnerligast förhållandet bland specerihandelskåren. Så finnes det en stor del andra affärer, som använda sin personal flera timmar, efter det boden är stängd, för att ordna skyltning i fönstren, synnerligast vid stundande större högtider. Om personalen gör anspråk på särskild ersättning för detta, som de uppfatta såsom övertidsarbete, med åberopande af stängningslagen, så få de till svar: Stängningslagen är en sak, eder arbetstid hos oss en annan!

Hvad jag här anført till stöd för bifall till yrkandet på en utredning i motionens syfte visar tydligt nödvändigheten af ett ingripande från de lagstiftandes sida för att råda bot på de många missförhållanden, som förefinnas på de af mig anförda områdena, och jag hoppas äfven, att denna kammare bifaller den af herr Widén m. fl. afgifna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr talman! Jag ber, som sagdt, att få yrka bifall till herr Widéns m. fl. reservation.

Häruti instämde herr *Thorsson*.

Vidare yttrade

Herr Berggren: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende och röstat för afslag å nu ifråga-varande motioner, såvidt de inbegripas i första punkten af lagutskottets förevarande utlåtande, ber jag att med några ord få angifva de skäl, som därvid för mig varit bestämmande.

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

Motionärerna ha påyrkat, att till Kungl. Maj:t måtte aflätas en skrifvelse i syfte att få utredning verkställd angående arbetstiden för de inom restaurang-, kafé- och hotellrörelsen anställda arbetare. Denna hemställan motivera motionärerna därmed, att, arbetstiden för nämnda personal i synnerligen många fall skulle vara synnerligen, ja rent af upprörande lång. Detta är nu ett påstående, som de uti sina motioner icke på något sätt ha styrkt. Jag skall villigt erkänna, att jag icke har någon större kännedom i hithörande förhållanden, men det förefaller mig dock märkvärdigt, att, om förhållandena skulle vara så upprörande, som motionärerna göra gällande, man icke från ifrågavarande personal själf har försport någon opinionsyttring i saken.

Utskottet har vid undersökning funnit, att ifrågavarande personals arbetstider vid många större kaféer, hotell och restauranger, särskildt i hufvudstaden, blifvit någorlunda tillfredsställande ordnade. Huru det förhåller sig i andra delar af landet, därom har jag icke någon särskild kännedom och kanske icke motionärerna heller. Det vill i alla fall synas, trots den föregående talarens erinran i motsatt riktning, som om arbetstiden för berörda personal kan på ett tillfredsställande sätt ordnas på frivillighetens väg.

Hvad särskildt angår de mindre kaféerna, hotellen och restaurangerna, intager nog arbetspersonalen därstädes en särskild ställning liknande den, som intages utaf arbetare i allmänhet i förhållande till deras husbönder, d. v. s. ett mera familjärt förhållande. Jag känner något till detta och har för min del aldrig hört några klagomål framkomma från denna personal. Nu är emellertid klart, att arbetstiden för den personal, som nu är i fråga, icke kan ordnas på ett så regelbundet vis som på andra arbetsområden. Denna arbetstid är nämligen i hög grad beroende på frekvensen under olika tider. Trots den föregående talarens motsatta uppfattning, håller jag dock före, att ifall arbetstiden afkortas, kommer också personalen att lida motsvarande minskning i inkomst, och det kan ju tänkas, att den skulle känna sig mindre tillfredsställd med en ändring i nuvarande förhållanden.

Det, som emellertid för mig varit afgörande, då jag afgifvit min röst mot dessa motioner, har varit den omständigheten, att det obestriddligen möter stora svårigheter att åstadkomma en lagstiftning på detta område. Reservanterna ha visserligen påpekat, hurusom man i Tyskland, Österrike och Schweiz har en dylik lagstiftning. Ja, detta är ju sant, men det saknas uppgift om, hur denna lagstiftning i dessa länder har verkat, och jag vill vidare tillägga, att ehuru man i nämnda länder funnit sig föranlåten att lagstifta mot missförhållanden på detta område, så är det icke sagdt, att samma behof af dylik lagstiftning förefinnes inom vårt land.

Skulle emellertid framdeles visa sig, att de förhållanden, som här blifvit vidrörda, äro af beskaffenhet att böra ordnas genom lagstiftning, så vill jag visst icke motsätta mig en dylik. Jag hör nämligen till dem, som ömma för arbetarne likasåväl som någon annan, men under nuvarande förhållanden kan jag, som sagdt, icke gå med på

motionärernas förslag, och jag har icke af den ärade talarens yttrande blifvit öfvertygad om, att en sådan lagstiftning för närvarande är af ett större behof påkallad.

Jag vill sålunda, herr talman, sluta med att yrka bifall till lag-

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yttra några ord till försvar för den reservation, som jag jämte några andra af utskottets ledamöter afgifvit uti nu förevarande punkt. Reservanterna begära, som herrarne finna på sid. 11, att Kungl. Maj:t ville verkställa en undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang- och kafé- och hotell-rörelsen arbetstid och arbetsförhållanden samt, därest undersökningen därtill föranleder, framlägga förslag till lagbestämmelser för undanröjande af de missförhållanden, som förefinnas.» Hvad man sålunda här begär är i första rummet en *undersökning*, hur det är ställt i afseende på denna personals arbetstid och arbetsförhållanden.

Utskottet har nu såsom skäl emot detta förslag anført — och det framhölls äfven af den siste ärade talaren — att det väsentligen »är bra som det är». Jag ber att i detta hänseende få hänvisa till hvad den förste ärade talaren relaterade därom. Däraf framgick, att det för visso icke är så bra, som det är. Jag vill för min del tillägga, att jag här har i min hand framställningar, som visa, att äfven på vissa ställen här i Stockholm — dessa röra sig nämligen om Stockholmsförhållanden — arbetstiden är så ordnad, att det är verkligen upprörande i synnerhet för en del af den kvinnliga betjäningen. Det är nämligen i stor omfattning kvinnlig betjäning, som är anställd i de yrken, om hvilka här är fråga. Jag antar för öfrigt, att jag endast behöfver vädja till hvars och ens erfarenhet, den må vara större eller mindre, om vi icke på grund af den inblick, som vi litet hvar haft i denna personals arbetsförhållanden, måste erkänna, att hvad som här öfverklagas är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Vi måste erkänna, att det säkerligen icke finnes någon enda yrkesgren af större betydelse, där arbetstiden är så ojämn och så oregerad som på detta område. Jag tror verkligen, som sagdt, att enhvar, som går till sin egen erfarenhet, måste erkänna sig hafva fått det intrycket.

Nu säger vidare utskottet, att sådana anställningar, som det här gäller, i allmänhet äro mycket eftersökta, hvilket icke skulle vittna om att sådana platser anses dåliga. Ja det är nog alldeles sant, att dylika platser äro lifligt eftersökta. Jag tror dock icke, att detta beror därpå, att de äro förmånliga i det afseende som här är i fråga, utan det beror nog på en hel del andra omständigheter. Dit höra t. ex., att i stor utsträckning användas kvinnor, och att det merendels är mycket lätt att mottaga platser inom dessa yrken på grund, delvis åtminstone, af att för dem blott behöfves ringa förutbildning; tack vare drickspenningssystemet och andra förhållanden kunna vidare de, som ha dylik anställning, tidvis åtminstone ha rätt stora okontrollerade för-

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

tjänster, som de äro i tillfälle att använda på det sätt de behaga. Det är, som sagdt, en del omständigheter, som göra, att tilloppet till dessa yrken, såsom utskottet säger, är jämförelsevis stort. Men därmed följer ock ett annat förhållande, och det är, att arbetsgifvarne äro i tillfälle att kunna efter sitt eget godtycke ordna arbetsförhållandena på detta område. Det stora tilloppet af platssökande inom dessa yrken är därför snarare en omständighet, som gör det af behovet påkalladt, att det allmänna här griper in. Den rikliga tillgången på arbetskraft gör nämligen, att konkurrensen här icke såsom på andra områden drifver arbetsgifvarne till att göra sitt bästa för att arbetsförhållandena må blifva tillfredsställande. Nu må det villigt erkännas, att det äfven här finnes arbetsgifvare, som försöka att ställa det bra för sin personal, men detta är nog i alla fall undantag, och jag tror, att om man ville undersöka den saken närmare, skulle man nog finna, att själfva resultatet af dessa försök lämnar åtskilligt öfrigt att önska.

Nu säger man vidare, att en sådan lagstiftning som den ifrågasvarande skulle, om den komme till stånd, icke hälsas med tillfredsställelse af personalen själf. I det hänseendet ber jag att utöfver hvad den förste talaren anförde få nämna, att jag har i min hand en resolution, fattad vid ett allmänt möte, hållet af restaurangbetjäning i Stockholm. Denna resolution lyder i all sin korthet sålunda: »Stockholms restaurangbetjäning samlade till möte söndagen den 12 mars 1911 till ett antal af omkring 250 uttala sin lifligaste sympati för de af herrar Lindhagen och Hasselquist till årets Riksdag framlämnade motionerna rörande utredning af restaurangbetjäningens arbetsförhållanden, samt hemställer mötet till Riksförsamlingen att genom bifall till ifrågasvarande motioner påyrka åtgärders vidtagande för ordnade arbetsförhållanden inom vår bransch, som i flera afseenden äro synnerligen klandervärda. Ofvanstående resolution af mötet enhälligt antagen intyga», och sedan namnunderskrift af tvenne personer, mötets ordförande och mötets sekreterare. Jag skulle tro, att i fråga om personalens egna önsknningar är väl detta intyg af mera betydelse, än hvad utskottet, så att säga, på rak arm i den vägen sagt.

Ett annat och enligt den siste talarens utsago mera talande skäl för att i detta fall ingenting skulle vara att åtgöra en lagstiftning på detta område är så svår att åstadkomma, ifall man nu verkligen finner, att den är behöflig. Äfven jag tror, att det icke är något vidare lätt område att lagstifta på — det må jag bekänna — men jag har därför sökt att ta reda på hvad som i detta afseende kan vara gjordt i andra länder, och i reservationen föreligger också, som herrarne se, ett referat af den tyska lagstiftningen på detta område. Det visar sig däraf, att man i nämnda land har haft blicken öppen för detta sociala behof och kunnat åstadkomma en lagstiftning i ämnet. Hvad beträffar verkan af denna lagstiftning, i fråga om hvilken den siste ärade talaren uttalade några dubier, så, utom det att den goda verkan däraf borde på det hela taget förstås af sig själf, ber jag få nämna, att under debatten i Första kammaren upplystes af en talare där, som var hemma

på detta sociala område, att enligt meddelande verkan af den tyska lagstiftningen varit förmånlig. Man synes sålunda med lugnt mod kunna taga Tyskland till ett exempel i detta hänseende.

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

I sammanhang härmed ber jag att få rätta ett tryckfel i nämnda referat, hvilket tryckfel kan vara vilseledande. På sidan 9 punkt 2 i femte stycket, står: »i stället för dylik ledighet en oafbruten hvila af 24 timmar hvar tredje vecka» etc.; där är ordet »en» uteglömdt framför »dylik ledighet», så att det rätteligen skulle heta: »i stället för en dylik ledighet» etc. Då vikten ligger på »en» är tryckfelet vilseledande, och jag tager mig därför friheten att nu rätta detsamma.

Hvad som emellertid synes mig böra vara afgörande uti denna sak är, att det här gäller ett område af det sociala undersöknings- och lagstiftningsarbetet, som icke hör till de minst viktiga. Det synes mig vara egendomligt, att man vill gång på gång, så snart någon fråga på det sociala området lägges fram, sätta sig på tvären mot alla försök att lösa densamma på ett tillfredsställande sätt. För mig står det uti denna såsom i en del närbesläktade frågor alldeles klart, att, när det icke begäres mera än att verkställa en undersökning, det är kortsynt att säga nej till en sådan begäran. Det är ändock på den sociala lagstiftningens väg, som vi måste gå fram för att få bort klassmot-satserna och förefintliga anledningar till missnöje. Någon fara att gå fram till en undersökning föreligger här icke i ringaste mån. Vi komm uti ett följande betänkande till frågan om en liknande undersökning på ett annat område, där jag icke kan vara med därom på grund af den fara, som ett bifall därtill tilläfventyrs skulle medföra för vår industri, som det där gäller; men här föreligger, som sagdt, icke i allra ringaste mån något skäl för en sådan fara.

Mig synes således alla skäl tala för, att kammaren bör gå med på en framställning till Kungl. Maj:t om en undersökning på detta område. Hvad denna undersöknings utförande beträffar, så veta vi, att det verkställts dylika undersökningar på andra arbetsområden: och en liknande undersökning äfven på det här området bör alltså ej möta svårigheter. Vi ha ju en afdelning inom kommerskollegium, hvilken, föreställer jag mig, skulle vara synnerligen ägnad till att verkställa en sådan undersökning, så att någon större apparat därför behöfves ej.

Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Herr *Ersson* instämde häruti.

Herr *Petrén*: Herr talman! Såsom herrarne finna af betänkandet, förekommer mitt namn bland reservanterna under punkten 2, men icke under punkten 1; och det gör, att jag finner mig föranlåten att i den nu föreliggande punkten yttra några ord.

Förhållandet är, att jag vid omröstningen inom utskottet afgifvit min röst till förmån för reservationen under punkten 1, men att jag vid justeringen af utskottets betänkande icke funnit anledning att

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

anteckna mig såsom reservant i denna del. Det var närmast två skäl, som därvid bestämde mitt handlings sätt. Det ena af dessa skäl var, att min kännedom om arbetsförhållandena på detta område, om hvilka inga faktiska uppgifter lämnats i motionerna, icke voro så stora, att jag vågade taga på mig bedömandet, i hvilken ordning de specialundersökningar, som i vårt land sedan flera år efter hand pågå rörande arbetsförhållandena på olika områden, borde ske. Den afdelning, inom kommerskollegium, som sysslar med hithörande undersökningar, har för dem utarbetat en viss ordningsföljd. De branscher, som hittills varit föremål för undersökningar, afse hufvudsakligen industrien. Undersökningarna hafva nämligen gällt bagerierna, tobaksindustrien, typografyrket och de större mekaniska verkstäderna. Senast har igångsatts en nu pågående undersökning rörande landtarbetarne; och förberedande arbeten pågå nu för att få arbetsförhållandena i sjöfartsnäringsnärings undersökta. Om jag icke är oriktigt underrättad, har man för afsikt att därefter företaga undersökning angående dels sömmer-skorna och dels utöfvarne af det s. k. hemarbetet. Med kännedom om denna planerade ordningsföljd för ifrågavarande undersökningar hyste jag en viss tvekan att bidra till ett beslut, som kunde anses innefatta ett uttalande af Riksdagen, i hvilken ordning dessa undersökningar lämpligen borde ske. Detta var för mig det ena skälet till att jag ej antecknade mig såsom reservant.

Gentemot herr Berggrens framhållande af att några yrkanden om undersökningars vidtagande från vederbörande organisationers sida icke framkommit uti denna fråga vill jag i förbigående säga, att detta är nog riktigt, men det har sin naturliga förklaring i ett förhållande, som det är anledning att här beröra, nämligen att organisationsarbetet bland personalen inom denna bransch har visat sig vara förenadt med större svårigheter än i kanske något annat fack. Det har visserligen funnits en organisation bland personalen i fråga, men den har, såsom känt är, icke kunnat hållas samman.

Det andra skälet till att jag vid betänkandets justering ej antecknade mig såsom reservant var, att det syntes mig vara en bestämd brist, att man icke fått den ringaste upplysning om, i hvad mån de svårigheter, hvilka ju, enligt hvad alla erkänna, äro förknippade med en lagstiftning på detta arbetsområde, visat sig öfverkomliga i andra länder. Hvarken i yrkesfarekommitténs betänkande eller i motionerna funnos några uppgifter därom. Den enda uppgift, som därom förelåg, var, att i den ena motionen säges, att i Frankrike »lärer» finnas den och den bestämmelsen om begränsning af arbetstid. Detta gjorde, att jag vid justeringen hade svårt att bestämma mig för att gå med på reservationen uti denna punkt.

De svårigheter, som äro förenade med en lagstiftning på detta område ha här redan blifvit framhållna af herr Berggren, och jag vill nu endast stryka under, att de nog icke torde kunna bagatelliseras. De framträda på detta arbetsområde med helt annan styrka än å de områden, som omhandlas i nästa punkt, hvilken gäller personalen å badinrätt-

ningar och frisérstugor m. m. Då det gäller restaurang- och hotellrörelse, kan nämligen i verkligheten allmänhetens kraf icke inskränkas så som det är möjligt i de andra fallen. Om vi t. ex. tänka oss, huru det i föreliggande afseende är ställt vid en hotellrörelse, där resande komma med sina nattåg och afresa med tidiga morgontåg, så förstår man, att där anställd personal måste tagas i anspråk för den resande allmänhetens betjänande äfven under nattliga timmar. Och om vi vidare tänka på, huru det är ställt med förhållandena i våra stora städers restauranger, så är det väl alldeles tydligt, att man icke heller därvidlag kan komma ifrån nattarbete för vederbörande servitörer och kökspersonal. Vi ha ju för två år sedan beslutat borttagandet af nattarbete för kvinnor inom industrien, men af hvad jag nämnt torde framgå, att det är alldeles omöjligt att genomföra något liknande beträffande nu ifrågavarande personal. Restaurangernas servitörer och kökspersonal samt hotellens städerskor och manliga betjäning för resande måste nämligen användas till nattarbete. Det finnes vidare kanske ingen arbetsbransch, där arbetstiderna af förhållandenas egen natur måste växla i så hög grad, som här är fallet. Ett reglerande medelst lag af arbetstiderna å detta område måste fördenskull erbjuda stora svårigheter. Huru ställer det sig t. ex. vid en hotellrörelse? Om det i ett samhälle är ett större möte, som varar kanske åtskilliga dagar eller andra större sammankomster eller fester, hvilka afhållas på hotell, så måste den där anställda personalen under dessa dagar och tillställningar tagas i anspråk på ett helt annat sätt än under vanliga förhållanden, då den tidvis och under vissa arbetstimmar kan ha ganska mycken ledighet. Det är äfven en annan betydande svårighet, som å detta område yppar sig, då man nämligen kommer till de mindre hotell-, restaurang- och kaférörelserna, där personalens förhållanden mera närma sig tjänsteförhållandena i familjerna. Om man skulle tänka sig ett detaljeradt reglerande medelst lag af arbetstiderna för tjänare i hemmen, skulle man förvisso möta alldeles otroliga svårigheter. Den arbetstid, som där för vanliga förhållanden kan anses skälig, måste under de skiftande förhållanden, som råda i ett hem från dag och tid till annan, ovillkorligen underkastas betydande tänjningar. Jag vill med detta ha sagdt, att man vid bedömande af hithörande förhållanden skall tydligt finna, att det är svårare att medelst lag reglera arbetstiderna på detta område än på de flesta andra.

Den brist på uppgift om erfarenheter från andra länder, som af mig nyss blifvit påpekad, har ju emellertid numera afhjälpts därigenom, att reservanterna från kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik fått emottaga en redogörelse angående denna lagstiftning, sådan den för närvarande är i andra länder, särskildt i Tyskland. Man finner af denna redogörelse, hurusom man i andra länder vågat sig på en lagstiftning å detta område, och man ser, att den åtminstone i Tyskland ej slagit illa ut.

Jag har vidare själf under påskhelgen sökt skaffa mig närmare underrättelse om de vanliga arbetstiderna för ifrågavarande personal

*Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.*
(Forts.)

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)

i våra stadssamhällen; och jag har därvid kommit till den uppfattningen, att det ur folkhälsans synpunkt vore önskligt, att en begränsning komme till stånd därutinnan.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat motivera, hvarför jag nu vill gifva reservationen min röst äfven här i kammaren, liksom jag förut gjort det i utskottet, fastän jag af förut angifna skäl icke står bland reservanterna.

Om man närmare ser efter hvad yrkesfarekommitténs betänkande, som afgafs i december 1909, innehåller, i fråga om arbetstidens längd, finner man, att betänkandet icke innefattar något förslag till generella bestämmelser angående själfva arbetstiden. Det framställes där blott det allmänna krafvet, att tiden för arbetares användning inom särskildt hälsofarlig sysselsättning skall tillbörligen inskränkas, och så förekommer däri en bestämmelse, att, om det för viss sysselsättning finnes behof af ytterligare föreskrifter till förekommande af ohälsa i arbete, så skall det ankomma å Konungen att i administrativ väg därom utfärda bestämmelser. Om nu detta yrkesfarekommitténs förslag blifver lag, är det väl gifvet, att det kommer att föranstaltas om specialundersökningar inom respektive arbetsbranscher för att tillse, hvilka särskilda föreskrifter, som i förevarande hänseende kunna erfordras. Jag menar då, att det är tillräckligt klart, att just på det nu föreliggande arbetsområdet är en dylik specialundersökning af nöden. Då jag nu ger min röst åt reservationen, vill jag emellertid icke därmed ha på något sätt uttalat mig om, i hvilken ordning denna undersökning bör ske i förhållande till andra, som kunna ifrågakställas. Jag tror icke, att kammaren är mogen att bedöma, huruvida en undersökning inom detta arbetsområde är så trängande, att den bör gå före alla andra. Jag anser, att i den delen finnes den större sakkännen domen hos kommerskollegii arbetsstatistiska afdelning, och, såsom jag förut nämnt, har man där planerat att nu närmast få till stånd undersökning rörande sömmerskor och utöfvare af det s. k. hemarbetet, två branscher, om hvilka Riksdagen icke uttalat sig.

Jag har, herr talman, endast velat till protokollet lämna dessa uppgifter angående min ståndpunkt i frågan.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! När man läser detta utskottsbetänkande, känner man en synnerlig lust att rekommendera lagutskottet en liten kurs i något af våra större restaurangers kök eller möjligen serveringslokaler — det skulle då kunna hända, att utskottet serverade sina betänkanden litet mera smakligt, än hvad det gjort i förevarande fall. Det framgick ju också af hvad den ärade representant, som här försvarade lagutskottet, nyss uttalade, att han kände sig tämligen osäker i sin argumentering. Jag har nu begärt ordet för att något litet skärskåda de skäl, som utskottet anför för sitt afstyrkande af motionärernas förslag.

Utskottet har gripit de närmast till hands liggande skälen. Man träffar nämligen först det påståendet, att arbetet å restauranger och

hotell är af den art, att det mycket skarpt koncentreras på vissa tider af dygnet, för att därefter så småningom lindras, så att personalen under vissa tider på dagen skulle, enligt utskottets uppfattning, ha rentaf ingenting att göra. Vi, som gå här uppe ganska länge och få lof att lefva på restaurationer och kaféer, äro ju i tillfälle att iakttaga dessa människors arbete vid olika tider på dygnet, och jag för min del har gjort den erfarenheten, att om jag går på en restauration klockan 7 eller 8 på morgonen eller mellan 11 och 12 på natten, har personalen alltid fullt upp med arbete på dessa ställen. Det är mycket sällan, som man händelsevis kan komma in på någon tid på dagen, när personalen sitter och ingenting har att göra, men det är väl så, att det är under vissa timmar på dagen, som arbetet koncentreras till den grad, att det är rentaf ohyggligt att se, hur denna personal arbetar, under det att den under öfriga delar af dagen har normal sysselsättning. Det kan hända, att en del af herrarna vid besök på dessa platser tänka mera på sin egen njutning, och hvad man vill ha för mat och dryck, så att man icke ger sig tid att reflektera öfver, hur folket får arbeta, som skall laga till rätterna och servera dem.

*Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
rörelsen m. m.
(Forts.)*

Vidare säger utskottet, att det anser, att dessa förhållanden lämpligast kunna ordnas genom privat öfverenskommelse mellan den arbetande personalen och innehafvarna af dessa rörelser, och ett stycke längre ner säger utskottet, att tillgången på arbetskraft till dessa rörelser är större än efterfrågan — ja, det kanske icke är precis dessa ordalag — men utskottet förmenar, att, då efterfrågan på arbete är större i dessa yrken än i några andra, denna omständighet skulle för utskottet vara bestämmande, när utskottet vill rekommendera den privata uppgörelsens väg för denna personal. För min del ser jag i dessa förhållanden just den raka motsatsen. Just det förhållandet, att tillgången på arbetskraft är större än efterfrågan, gör, att man icke kan tänka sig något ordnande af denna personals förhållanden på den privata öfverenskommelsens väg. Hade det varit tvärtom, att efterfrågan på arbetskraft var större än tillgången, hade åtminstone arbetarna i dessa branscher kunnat ha ett litet ord med att säga vid dessa privata öfverenskommelser, men så länge det finnes fullt upp med folk att besätta de platser, som bli lediga, så länge har icke arbetaren en smula att säga vid uppgörelser i detta fall, och det är därför, mina herrar, vi här såväl som på så många andra områden, där det gäller förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, måste försöka anlita lagstiftningen för att reglera dessa saker.

Det är ju icke fullständigt främmande — kammaren torde vara ense med mig därom — för oss, att vi kommit in på lagstiftningens väg på dessa områden. Vi ha ju för icke så länge sedan lagstiftat om förbud mot kvinnors användande i industri under nattetid, vi ha stiftat en lag, där vi säga, att butiker och affärslokaler skola hållas stängda under vissa timmar af dygnet, och vi ha gjort allt detta åtminstone i hufvudsak därför, att vi vilja arbeta i den allmänna folkhygienens tjänst, d. v. s. skydda folkhälsan. Innebära då icke dessa förslag, som föreligga här, precis detsamma? Det är ingenting annat motio-

Ang. arbets-
tiden inom
handels- samt
restaurang-,
kafé- och hotell-
vörelsen m. m.
(Forts.)

närerna vilja än att genom lagstiftningsåtgärder åstadkomma ett skydd för folkhälsan. Det kan ju hända, att någon resonerar som så, att då tillgång till arbetskraft för dessa befattningar är så stor, som den för närvarande är, skulle detta innebära, att arbetarna själva icke skulle tycka, att det var så synnerligen farligt att sysselsätta sig med dessa arbeten. Ja, det kan hända, att det ligger en viss grad af sanning i detta. Det är nog tyvärr så, att en stor del af dessa människor äro själfva likgiltiga för den fara, som ligger i en öfverdrifvet lång sysselsättning i dessa yrken. Man får en bra plats, som är någorlunda skapligt aflönad, d. v. s. man kan kanske intjäna en någorlunda hygglig inkomst på en sådan plats, och så tänker man icke på, hvilka skadliga följder en oafbruten sysselsättning i sådant arbete kan medföra. Man håller på så länge krafterna något så när stå bi utan att reflektera öfver, huru farligt det kan vara, men det bör väl vara vid sådana tillfällen lagstiftningen skall träda emellan, när man absolut bestämdt ser, att en fortsättning på den vägen innebär en fara för själfva folkhälsan. Då måste lagstiftningen träda emellan, innan det blir för sent.

Hvad som yttrades af en föregående talare, nämligen att det icke fanns några oppositionsytringar från restaurangpersonalen, har blifvit besvaradt af herr Petré, då han mycket riktigt gjorde den anmärkningen, att organisationsförhållandena ibland det folket äro synnerligen svåra. Det är ju nästan omöjligt, huru många försök som än gjorts, att samla dessa människor till ett någorlunda ordnad föreningsväsende eller organisationsarbete, och det kommer, som hvar och en kan förstå, an på, att deras arbetstid sträcker sig öfver alla dygnets timmar, så att det nästan icke finnes någon möjlighet att samla dem på någon bestämd tid. Dessutom tillkommer en hel del andra omständigheter, men då den föregående ärade talaren fruktade för de många svårigheter, som skulle resa sig i lagstiftningens väg, om man ginge att ordna dessa förhållanden, så vill jag härtill anmärka, att det finnes ett gammalt ordspråk, som säger, att svårigheterna äro till för att öfvervinnas. I detta fall som i många andra fall tviflar jag icke på, att svårigheterna skulle med litet god vilja och arbete kunna öfvervinnas, och jag tror, att vi måste öfvervinna dem ju förr dess hellre. Jag skall, herr talman, sluta med att yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Berggren: Redan i mitt förra anförande nämnde jag, att jag har ringa erfarenhet på detta område. Jag påpekar, att då frågan behandlades inom lagutskottet, förelågo där inga bevis på, att större missförhållanden på sagda område ägde rum. De uttalanden, som här presterats af landshöfding Widén, stodo ej, såvidt jag minnes, till lagutskottets förfogande; icke heller meddelades några muntliga upplysningar, som voro ägnade att klargöra frågan. Jag fick därför den uppfattningen, att den var tämligen litet utredd, och att man kunde hysa tvifvel om, huruvida en lagstiftning härvidlag vore nödvändig eller ej. Jag betonar ännu en gång, att jag liksom de talare, som här

haft ordet, hyser den uppfattningen, att, där sociala missförhållanden verkligen förekomma och dessa kunna afhjälpas genom lagstiftning, detta bör ske. Vill kammaren hellre följa reservanternas än lagutskottet, skall jag taga denna utgång med jämnmot.

Ang. arbetstiden inom handels- samt restaurang-, kafé- och hotellrörelsen m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder framkommit; och biföll kammaren med afslag å utskottets hemställan den af herr Widén m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Efter föredragning af *punkten 2:o*) anförde

Herr Widén: Ja, äfven här är jag reservant mot utskottets hemställan och har med mig några flera reservanter än i den förra punkten, hvilket torde bero därpå, att den fråga, som här föreligger, nämligen en utredning om omfattningen af arbetstiden på kvällarna för personalen å badinrättningar samt å rakstugor och herr- och damfrisérsalonger förelåg redan i fjol och att kammaren då antog en lika lydande reservation efter votering med 105 röster mot 83. Det är väl ock antagligt, att kammaren icke i dag vill gå från den mening, som kammaren då hade, utan fortfarande vidhåller densamma.

Jag skall därför icke nu här upptaga kammarens tid med någon längre utläggning af denna fråga. Det är så mycket mindre skäl därtill, som äfven utskottet allenast upprepat hvad det sagt i fjol. Äfven för mig skulle det sålunda endast blifva att upprepa hvad jag sade i fjol i samma ämne. Jag vill därför nu endast i all korthet erinra därom, att det icke ens från utskottets sida förnekats, att krafvet på utredning i detta afseende är fullt berättigadt, särskildt hvad baderskorna beträffar, utan då utskottet satte sig emot detta, var det uteslutande af det skälet, att utskottet ansåg, att den sena badtiden klockan 9—10 på kvällen i Stockholm och måhända flestades icke kunde från allmänhetens sida undvaras. Det bemöttes här i fjol med, att äfven den saken nog kan ordnas på något sätt, så att allmänhetens berättigade kraf i det hänseendet blefve tillgodosedda, och att det dessutom icke är blott arbete med själfva badningen utan äfven efterföljande arbete med lokalernas rengöring m. m., som upptager personalens tid långt in på natten. Då härtill kommer, att allra största delen af denna personal är kvinnlig och att dessa kvinnor såsom husmödrar eller eljest alltid ha en del arbete, när de komma hem, så är det tydligt, att denna arbetstid för dem blir för mycket utsträckt. — I den utredning, som begärdes i fjol, skulle äfven personalen på herr- och damfrisérsalonger vara med, och den torde lämpligen böra följa den andra utredningen åt.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid detta ämne, utan jag antager, att kammaren behåller samma ståndpunkt som i fjol, och skall därför tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner på

Ang. arbets- tiden inom handels- samt restaurang-, kafé- och hotell- rörelsen m. m. dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Widén m. fl. vid punkten afgifna reservationen; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med den sistnämnda propositionen.

(Forts.)

§ 16.

Ang. ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen. Till behandling förelåg nu lagutskottets memorial, nr 33, med för- anledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 21 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner.

I ändamål att i vissa delar sammanjämka de skiljaktiga beslut, i hvilka kamrarna stannat vid behandlingen af lagutskottets utlåtande nr 21 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner, hemställde utskottet i förevarande memorial, att kamrarna, med frånträdande af sina förut fattade beslut beträffande § 27 mom. 1 och 2 samt den föreslagna nya § 53 i omförmälda lag, måtte besluta, att dessa paragrafer skulle erhålla den lydelse, som i memorialet angäfvos.

I afgifven reservation hade emellertid herrar *Håkanson, G. Andersson, Trana, L. Pettersson, Gezelius, Skytte* och *von Baumgarten*, yrkat, att utskottets förslag icke måtte af Riksdagen antagas.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet lämnades till

Herr Petrén, som yttrade: Innan herr talmannen klubbfäster detta sammanjäkningsförslag, känner jag ett behof att säga några ord i denna fråga; och jag lofvar på förhand, att de icke skola bli många.

Det är känt, att Första kammaren i förgår mot en minoritet af ett tjugotal röster bifallit reservanternas hemställan i detta betänkande. Således, alldeles oafsedt hvilket beslut som nu här i dag fattas af Andra kammaren, innebär detta, att landet för nästa år kommer att få $\frac{1}{3}$ millions utgift utöfver hvad årets statsverksproposition utvisar. Det är ju nämligen så, att Kungl. Maj:t vid statsverkspropositionens uppgörande tagit hänsyn till detta förslag om ändring i fråga om icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid, hvarigenom denna summa om $\frac{1}{3}$ million kronor skulle komma att årligen besparas. Då man emellertid nu icke kan få sammanstående beslut af båda kamrarna i denna del, blir således vår budget för nästa år $\frac{1}{3}$ million sämre, än hvad statsverkspropositionen utvisar.

Detta är gifvetvis en mycket beklaglig situation; och det kan icke hjälpas, att man känner en stark förstämning inför densamma. Man vill gärna under själfpröfning fråga sig, om man har medansvar eller

icke i den situation, som sålunda nu föreligger, om man med andra ord kan tillskrifva densamma denna kammares medlemmar i lagutskottet eller denna kammares egen ståndpunkt under frågens föregående behandling. Det är enligt mitt förmenande af en viss vikt att klargöra detta, då det icke bland medlemmar inom medkammaren saknats röster för den meningen, att Andra kammaren i föreliggande fråga spänt bågen så högt, att den själf är skulden till den nuvarande situationen. Jag tror därför, att man med några ord måste något närmare ingå å frågan.

Ang. ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktlagen.
(Forts.)

Då denna proposition kom oss till handa, sökte vi hvar i sin stad att bilda oss en mening om förslaget angående de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid; och då ärendet afgjordes här i kammaren, förelågo, såsom vi minnas, fyra olika förslag. Det ena var Kungl. Maj:ts förslag, det andra var det, som i motion framförts af herr Kvarnzelius; och det var ju dessa två förslag, som de respektiva kamrarna vid afgörandet anslöto sig till. De andra två förslagen, som vid afgörandet borteliminerades, utgjordes af dels den mening, som nu finnes uttryckt i utskottets sammanjämningsförslag, och dels den socialdemokratiska linjen. Kungl. Maj:ts förslag innebar, såsom herrarna minnas, att man satte ett halft års tjänstgöringstid för alla s. k. militärbetare samt bibehöll för andra icke vapenföra eller de s. k. yrkesarbetarna de nu gällande tjänstgöringstiderna. Herr Kvarnzelius' förslag däremot innebar, att hälften af den tjänstgöringstid, som gäller för vapenföra värnpliktiga vid de olika vapenslagen, skulle föreskrifvas för de icke vapenföra utan afseende å deras yrke. Nu kan man törhända säga: Har manne icke Andra kammaren, liksom så ofta tillförene båda kamrarna, i detta fall låtit sig i sitt beslut påverkas af tanken på en sammanjämnning? Om denna sak kan man ju svårigen fälla något bestämt omdöme; men en sak är viss, och det är, att det parti, som jag tillhör, har vid partisammanträde kort före propositionens behandling i lagutskottet utan meningsskiljaktighet uttalat sig för den af Andra kammaren vid afgörandet biträdda mening, som funnit uttryck i den af herr Kvarnzelius väckta motionen.

Frågar man sig nu, huru denna fråga stod, då lagutskottet hade att ur sammanjämnings synpunkt behandla densamma, så gäller det att bedöma den dels ur teknisk eller formell synpunkt och dels ur materiell synpunkt.

Hvad först angår den formella sidan, så ställde vi oss från denna kammare mangrant — jag ber att särskildt få markera detta — för att hvad på oss ankom söka förebygga, att $\frac{1}{3}$ million kronor skulle år efter år så att säga kastas i sjön, sedan Kungl. Maj:t fullt utredt och klargjort, att den ifrågavarande utgiften för försvaret vore aldeles onödig, på den linjen, att vi i fråga om fem sjättedelar af dessa icke vapenföra eller de s. k. militärbetarna ville frånträda Andra kammarens tidigare beslut och hemställa, att Första kammarens mening måtte beträffande dem accepteras. Vidare ville vi för den återstående sjättedelen eller de s. k. yrkesarbetarna medgifva ett högre antal tjänst-

Ang. ändrad
tydelse af vissa
paragrafer i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)

göringsdagar än hvad Andra kammarens beslut innefattade, men ville vi dock härtill ha fogadt det villkoret, att det i enlighet med herr Kvarnzelius' motion ej skulle bestämmas längre tjänstgöringstider för dem än för öfriga icke vapenföra, d. v. s. 182 dagar. Således, för fem sjättedelar af de ifrågavarande värnpliktiga hemställda vi om frånträdande af Andra kammarens mening samt biträdande i allo af Första kammarens mening, och för den återstående sjättedelen medgäfvos vi en jämkning åt Första kammarens mening och höllo endast delvis fast vid Andra kammarens beslut. Och jag vill nu verkligen säga, att, om man objektivt ur rent formell synpunkt ser på detta vårt erbjudande, man nog måste erkänna, att det var synnerligen generöst gentemot medkammaren. Vi gingo emellertid så långt till mötes därför att vi ville göra allt för vinnande af de afsevärda besparingar, som propositionen i denna del afsåg att bereda.

Se vi åter på hur reservanternas vid tillfället ställde sig, så finna vi innebörden af deras mening vara den, att Andra kammaren hade att i denna del frånträda sitt beslut och helt biträda den mening, som innefattades i Första kammarens beslut i frågan. Det var den form af sammanjämkning, som påyrkades från Första kammarens medlemmar inom utskottet; och skälet för denna ståndpunkt angifves i reservationen sålunda: »Första kammaren har således afvisat all minskning af tjänstgöringstiden för annan icke vapenför värnpliktig än militärarbetare och härutinnan vidblifvit nu gällande lags stadgande. Kamrarnas olika beslut rörande tjänstgöringstiden för annan icke vapenför värnpliktig än militärarbetare äro alltså tydligtvis icke af beskaffenhet att kunna sammanjämkas.» Meningen är sålunda, att då för den lilla grupp af icke vapenföra, som benämnas yrkesarbetare, Första kammarens beslut innebär ett kvarstannande på status quo, medan däremot Andra kammarens beslut innebär en sänkning under status quo, kan sammanjämkningsvis ingen ändring i fråga om denna grupp komma till stånd.

Nu vill jag för min del säga, att det är tydligt för enhver som läser Kungl. Maj:ts proposition i denna del, att frågan om de icke vapenföra värnpliktigas öfningsstid har genom propositionen i ett sammanhang i sin helhet hänskjutits till Riksdagens pröfning, och det har i propositionen ingående utvecklats, hvarför man i fråga om tjänstgöringstider ställt sig så i fråga om en grupp och så i fråga om en annan. Det är därför tydligt för mig, att denna fråga om de icke vapenföras tjänstgöringstid måste ses såsom en helhet, så att om man vid en sammanjämkning på grund af kamrarnas olika beslut i vissa delar ger efter på en punkt, man har rätt att i sin ordning få eftergift på en annan. Så förhåller det sig, så vidt jag förstår, om man ser saken ur formell synpunkt; och det torde nog finnas mer än en parallell härtill i riksdagsarbetet.

Ser jag återigen frågan från materiell synpunkt, så har jag redan sagt, att sammanjämkningsförslaget innebär, att Första kammaren skulle få sin vilja gällande i fråga om fem sjättedelar af dem, det gäller,

och därutöfver delvis i fråga om den återstående sjättedelen. Hvad beträffar frågan huru sammanjämningsförslaget ställer sig från försvarets synpunkt, så är det fullt vitsordadt från personer med militär sakkunskap, att sammanjämningsförslaget icke innebär någon försvagning af försvarets styrka. Det är till fullo ådagalagdt, att det här gäller endast en ekonomisk fråga, den nämligen, hur mycket staten kan förtjäna på detta arbete af de s. k. yrkesarbetare, som utföres på de militära verkstäderna. Tvisten står om, hur stort det ekonomiska utbytet af deras arbete skulle bli, men icke om huruvida själfva försvaret lider eller icke lider af ett antagande af detta sammanjämningsförslag.

Det är visserligen för mig tydligt, att det finnes andra skäl bakom de i reservationen angifna. Det är emellertid icke efter mitt kynne att döma om andra människors bevekelsegrunder, och jag skall icke heller nu göra det. Hvarför jag begärt ordet, det är, för att från landets skattdragande och från dem, hvilka vilja hafva ett försvar, som är både billigt och byggdt på folkets förtroende, synes mig böra med fog uttalas ett beklagande öfver att detta sammanjämningsförslag förkastats af medkammaren. Min tro är, att man hvarken vinner ett billigt försvar eller ett försvar, byggdt på folkets förtroende genom att fatta ett beslut som detta. Det är utan tvifvel ägnadt att skärpa motsatserna mellan de båda kamrarna; och det motstånd, som från medkammaren mött i denna fråga, är framför allt beklagligt ur synpunkten af försvarsfrågans läge i denna stund.

Jag har, herr talman, då jag nu går att yrka bifall till sammanjämningsförslaget, velat både ge ett uttryck åt detta mitt djupa beklagande och samtidigt uttala en gensaga mot den mening, att Andra kammaren skulle bära ansvaret för att en sammanjämkning i frågan ej kommit till stånd.

I detta anförande instämde herrar *Staaft, Lindqvist, Kjellberg, Kobb, Martin, friherre Palmstierna, Branting, Söderberg* i Stockholm, *Åberg, Berg* i Stockholm, *Johansson* i Häradsköp, *Johansson* i Jönköping, *Nilsson* i Linnås, *Cervin, Zetterstrand, Rune, Åkesson, Bosson, Lagerblad, Larsson* i Klagstorp, *Persson* i Borrby, *Broomé* i Högbo, *Nilsson* i Skärhus, *Jönsson* i Refvinge, *Thylander, grefve Hamilton, Hasselquist, Winberg, Ivarsson, Ahlvgren, Wijk, Röing, Berg* i Göteborg, *Carlson* i Herrljunga, *Jansson* i Edsbäcken, *Igel, Berg* i Munkfors, *Berggren, Thavenius, Åkerman, Jonsson* i Hä, *Leksell, Olsson* i See, *Bengtson* i Glösbo, *Janson* i Bråten, *Andersson* i Stårte, *Ersson, Ström* i Transtrand, *Sandström, Kvarnzelius, Mogren, Lindgren* i Skog, *Karlsson* i Fjäl, *Hedström, Hagström, Norlén, Bromée* i Billsta, *Bergman, Rehn, Jonsson* i Gumboda, *Lundström, Riström, Berglund, Byström, Hagberg, Rissén* och *Johansson* i Stockholm.

Härupå anförde

Ang. ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliketslagen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af vissa
paragrafer i
värnplikts-
lagen.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Efter de många instämmanden, som nu kommit, har ju Andra kammarens stora flertal manifesterat de känslor, som jag föreställer mig äro allmänna och allvarliga här, nämligen att det afslag på sammanjämningsförslaget, som Första kammaren här gjort, är en af de värsta och mest upprörande utmaningar, från det hållet, som på senare tid förekommit. Åtminstone känner jag för min del på det sättet.

Det hölls för några dagar sedan ett stort politiskt möte i den stad, som jag representerar här i kammaren. Vid det tillfället yttrade högerens främste ledande man bland annat följande om högerens program i försvarsfrågan:

»Högern ställer de fordringar på den anordning af försvarsväsendet, som högern skall biträda, att detsamma blir billigt, effektivt och uppburet af folkets förtroende. För onödigt prål, slentrianmässig tradition eller fördomsfull ledning finnes ej något stöd hos den svenska högern. Skulle jag närmare utföra dessa tankar, ville jag säga, att vi böra bygga på den grund, som genom 1901 års härordning lades, vi böra på ett organiskt sätt utveckla densamma samt därvid se till, att kostnaderna för förbättringar kunna i största möjliga grad betäckas genom indragningar och besparingar, som äro möjliga utan att rubba organisationens erforderliga styrka.»

Detta programuttalande har fått sin belysning i ett anförande, som samma talare höll för två dagar sedan i Första kammaren. Han yrkade då afslag på detta sammanjämningsförslag i ett fall, där Kungl. Maj:t, Första kammaren och Andra kammaren i stort sedt hafva varit eniga om att här föreligga sådana förhållanden, att man utan någon som helst fara för försvarskraften, vare sig i ena eller andra afseendet, skulle kunna göra en indragning och besparing på 340,000 kronor om året. I desperation och ingenting annat afslår man detta sammanjämningsförslag; och för min del kan jag icke finna annat än att detta är en synnerligen illustrerande bild till det program, som samma talare vid det nämnda tillfället framlade.

Jag har velat gifva uttryck åt min harm öfver att sådant händer i riksdagen.

Härut instämde herrar *Svensson* i Nyköping, *Wallin*, *Linders*, *Tengdahl*, *Thorsson*, *Lindberg*, *Strömberg* och *Carlsson* i Malmberget.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag vill återkalla i kammarens minne, att då vi förra gången behandlade detta ärende, jag i likhet med utskottet hemställde om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och det bland annat på grund af det af mig jämväl angifna skälet att man icke borde riskera att till äfventyrs gå miste om en så pass stor årlig besparing som här var i fråga på ej mindre än 363,000 kronor. Men jag vill tillika nu ge till känna, att jag i fråga om sammanjämningsförslaget varit fullkomligt ense med mina kamrater från Andra kammaren, och att jag för min del är fullt öfvertygad om, att den

sammanjämkning, som här bjöds, var både formellt och materiellt sådan, att den bort kunna antagas äfven af medkammaren. Jag kan därför icke annat än instämma i den första talarens beklagande af att detta sammanjämningsförslag icke blifvit af Första kammaren bifallet.

Ang. ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen.
(Forts.)

Herr Vahlquist: Såsom herrarna nog minnas, tillhörde jag, då denna fråga förra gången var före i kammaren, dem som yrkade på ett beslut i just den form, som återfinnes i det föreliggande sammanjämningsförslaget, och jag grundade min uppfattning då på ett utlåtande af en kommitté rörande icke vapenföra, i hvilken fullt sakkunniga personer suttit.

Liksom de öfriga talarna beklagar jag lifligt, att detta sammanjämningsförslag icke af medkammaren antagits, hvarigenom såväl de icke vapenföras tjänstgöringskyldighet på ett enligt mitt förnämmande rättvist sätt ordnats som en stor besparing i penningar kunnat vinnas utan försvagande af försvaret.

Jag har endast velat få detta antecknad till protokollet.

Med herr Vahlqvist förenade sig herrar *Andersson* i Höckerum, *Peterson* i Kvisberg, *Mallmin, von Schéele, Johansson* i Gärde, *Almqvist, Åkerlund, Sandquist, Gustafsson* i Vi, *Magnusson* i Tumhult, *Olsson* i Blädinge, *Svensson* i Betingetorp, *Lindvall, Jönsson* i Boa, *Carlsson* i Solberga, *Johansson* i Möllstorp, *Andersson* i Hägelåkra, *Lundell, Malmborg, Andersson* i Resebo, *Henrikson* och *Olsson* i Tyltered.

Herr Johanson i Mossebo: Herr talman! Jag ber blott att få tillkännagifva, att jag inom lagutskottet biträdt sammanjämningsförslaget.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Utskottets hemställen bifölls.

§ 17.

Herr *Berg* i Munkfors aflämnade en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af förra majorsbostället Hammar nr 1 i Värmlands län.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 359, blef på begäran omedelbart remitterad till jordbruksutskottet.

§ 18.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattning af socker den 11 oktober 1907, och

nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändring af tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse af § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 4 juli 1910.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 45, på grund af kamrarnas återremiss af statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till förordning angående grunderna och sättet för markgångsprisens bestämmande,

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående läroverksadjunkten A. Hessléns uppflyttning i högre lönegrad,

nr 47, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anslag för undersökningen af svenska ortnamn, och

nr 48, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i två frågor rörande anslag under riksstatens fjärde hufvudtitel; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 81, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr *Jeansson* i Kalmar under 2 dagar fr. o. m. den 24 april,
herr *Petersson* i Dänningelanda under den 24 april och
friherre *Bonde* likaledes under den 24 april.

Härmeder åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,41 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Tisdagen den 25 april.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice tal-
3 mannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *von Sydow* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
angående ersättning åt länsmannen A. Egerström för ett husröte-
belopp, som han ej kunnat af företrädaren utfå;

angående förlängning af västra vågbrytaren vid Hanö hamn i
Mjällby socken af Blekinge län; och

med förslag till förordning angående rätt att hos statskontoret
erhålla upplysning i fråga om skyldighet att utgöra stämpelafgift.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammararens bord hvil-
lande propositioner; och hänvisades därvid till lagutskottet proposi-
tionerna:

med förslag till lag om skydd för vissa internationella sjukvårds-
beteckningar;

med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa
aktiebolag, som drifva lånerörelse; samt

med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 23 och 24 §§ i lagen
den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura.

Till statsutskottet öfverlämnades propositionen angående fördel-
ning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af dryc-
kenskapens följder.

Slutligen remitterades propositionen angående ordnande af undervisningen i arkitektur vid konsthögskolan m. m. till särskilda utskottet nr 2.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 45—48.

§ 5.

Jordbruksutskottets häruppå föredragna memorial, nr 81, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet lades till handlingarna.

§ 6.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *Eriksson* i Grängesberg, nr 360, om afslag å Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående införsel, tillverkning och försäljning af sackarin m. m.; samt

herr *Olausson m. fl.*, nr 361, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande.

Ifrågavarande motioner bordlades på begäran.

§ 7.

Härefter föredrogs ett från Första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 309, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning af väckt motion om revision af de utaf öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader; och beslöt Andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bankoutskottet:

nr 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af viss del af statslån för järnvägen Borlänge—Insjön;

från lagutskottet:

nr 70, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagändring i syfte att samtidiga tingssammanträden i närbelägna domsagor må undvikas; samt

från Riksdagens kansli:
nr 71, angående publicerande af en fortlöpande öfversikt af den ekonomiska situationen.

Vidare anmäldes och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets nr 2 förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 67, till fullmäktige i riksgäldskontoret, med anledning af väckt motion om anslag till utgifvande på svenska språket af en samling gällande grundlagar, vallagar och parlamentariska arbetsordningar i främmande länder.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

jordbruksutskottets memorial, nr 82, med anledning af kamrarnas remisser af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt skrifbiträdena hos domänstyrelsen Ebba Maria Virginia Sundberg och Hedvig Mathilda Sundberg;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser rörande fyllnadspröfning efter aflagd studentexamen; och

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående främjande af samfärdsel och öfriga vänskapliga förbindelser mellan skandinaverna och ryska folket.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Wallentin* under 4 dagar fr. o. m. den 26 innevarande april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.